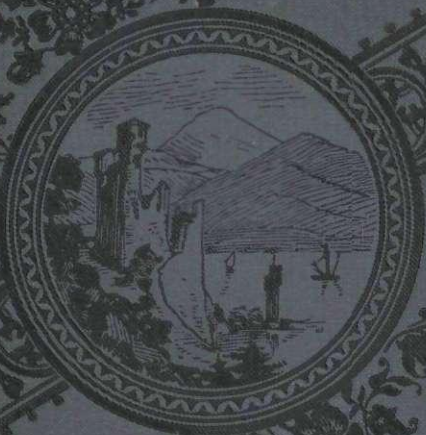
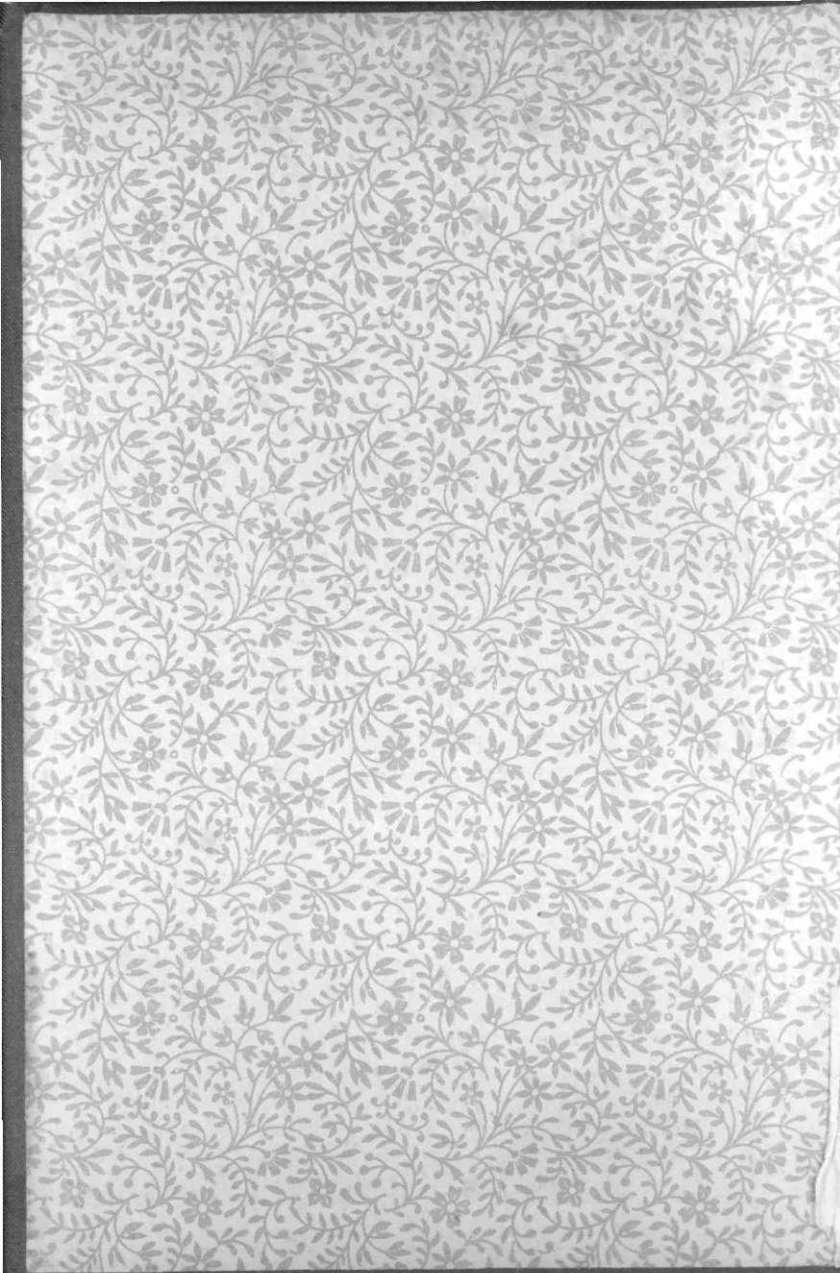

II
C 35423
e

Tavčarjeve

Povesti. IV.

POVESTI.

SPISAL

DR. IVAN TAVČAR.

IV. ZVEZEK.

V LJUBLJANI.

ZALOŽIL PISATELJ.

TISKALA IG. PL. KLEINMAYR & FED. BAMBERG.

1899.

35423

030003956

II Ce

KAZALO.

Prva *ležeče tiskana letnica* kaže, kdaj je bila povest spisana; druga *stoječe tiskana letnica* pa naznanja, kdaj je bila povest prvič tiskana.

Stran

I. Tiberius Pannonicus — 1882 — Zvon, 1882	1
II. Kuzovci. Slika iz naroda — 1882 — Zvon, 1882	19
III. Vita vitae meae. Zgodovinska podoba — 1882 — Zvon, 1883	47
IV. V Zali. — 1894 — Zvon, 1894	89

Tiberius Pannonicus.

I.

Na tlaku pred Neronovo zlato palačo sta raztezavala ude rimska postopača Casca in Crispinus.

«Slabi časi, Casca!» je vzdihnil Crispinus.

«Slabi časi, Crispine!» je oni pritrdil.

«Oj, ko je še nebeški Augustus živel, Casca!»

«Bogovi naj poveličajo blagega Oktaviana!»

In Casca je vstal, se zavil v zastarelo, dolgo svojo obleko, naslonil ob steber ter zrl na krasni cesarski dvor, ki se je ravno tedaj lesketal v žarkih zapadajočega solnca.

«Kaj je ta Neron, Crispine?» je vprašal zaničljivo.

«Res, kaj je ta Neron!» je ponavljal Crispinus s srditim glasom.

«Požeruh! Polovica dohodkov sveta mu izgine v neizmerni želodec!»

«Drugo pa zazida v taka zidovja! Da bi ga kmalu videli Averna črni duhovi!»

«Naj mu pretrga Parka nit tolstega življenja!»

«Ali pa naj mu razbije Jupitrov blisk čepinjo!» je dodal Crispinus.

«Tam prihaja Pansa, senator!» je vzkliknil v istem trenutku ter vstal s trdega svojega ležišča. «Z obširnim trebuhom se vlega vsak dan k imperatorjevim skledam! Bogovi, kaka sreča!»

«Gaj Pansa! Senator!» je kričal prihajajočemu nasproti; «doma berem v stari listini, da je moj oča nekdej volil sorodnika tvojega za tribuna. Bodi hvaležen in spominjaj se sina sedaj! Sina siromaka!»

«Senator!» se je oglasil tudi Casca, «in jaz sem Minucius Aurelius Casca, sin Avrelija, ki je pri vsaki volitvi dajal glas tvojemu očetu! Usmili se tudi mene! Glad trpim!»

«Dii avertite omen!» je godrnjal trebušni senator ter hitel mimo. «Taki postopači! Bogovi, varujte me srda nebeškega imperatorja!»

Izginil je med stebri krasnega portika.

«Naj mu je v strup vino falernsko, ki si bode zalival čeva ž njim!» je siknil Crispinus med zobmi.

«Ali vidiš, Crispine, taki so časi sedaj! Pod nebeškim Tiberijem so nam polnili sklede, sedaj pa nam še cestnega prahu ne privoščijo ti psi!»

In Casca je stiskal pesti.

«Orka pošasti!»

«Smrt na nje!»

Umolknila sta ter povabila glave. V tistem trenutku se je usula z imperatorjevega dvora vojaščina ter potem pohajkovala okrog vhoda. Tuintam se je pošalil German iz lenušnega proletarstva, ki se je bilo zbralo okrog Casce in Crispina. Takoj so se razburili duhovi.

«Naš mozg nam sesajo iz kosti!» je priložil Casca.

«Sinovi naših robov!»

«Pijavke!» je vse vpilo. «Da bi jih požrlo Pluta črno brezno!»

«Ti barbar!» je rjul Crispinus nad bližnjim stražnikom, v Judeji je upor, a ti lenariš ter si paseš tu želodec za naše denarje!»

«Ha! ha!» se je oglasil Casca pri tej priči; «kaj govoričiš, Crispine, v boj in tako deviško dekliški obraz!»

«Koliko stavim, državljani rimljanski», se je zadril nekdo iz družbe, «da ume ta German bolje sklede prazniti, nego pa kopje sukati, državljani rimljanski!»

Zasmehovanemu vojaku se pridružita tovariša, in vsi trije obstoje v srdu pred tulečim krdelom.

«Čemu tu raztegujete usta?» je vprašal tisti, ki so ga prej zasmehovali.

«Oj, sinovi črnega Orka», je odgovoril Casca, «mi vam želimo vse hudo!»

«Terencij, ali potegnemo iz nožnic?»

«Nikar, Livij, zavoljo krika nikar!»

In vojaki so se hoteli potolažiti.

«Lenuhi!»

«Bojazljivci!»

«Sinovi slabih očetov!»

«In še slabejših mater!»

Taki in enaki kriki so jim doneli nasproti. Tedaj pa je pretorianec, imenovan Livius, potegnil kratek svoj meč.

«Možje, možje!» je kričal Casca, «tu se pobijajo prosti Rimljanje!» Ročno se je vzklonil, izrval kamen iz tlaka ter ga z veliko močjo treščil vojaku v prsi. Streslo se mu je telo, odpadel mu meč; z rokama je grabil po zraku, potem pa telebnil na tla in ječé obležal.

«Minerva neizkončna! Tovariši tu sem!» je zavpil Terencij.

In prihitela je oborožena množica ter hotela z ostrimi meči napasti meščansko drhal. V trenutku bi nastalo krvavo rvanje! Ali tedaj je prihitel iz portika krasno opravljen vojak, visoke postave, a otročje nežnega obličja. Izpod bleščeče čelade so se mu usovali dolgi lasje, črnorjavi.

«Kako se vedete, Terencij, Clavdij in ti, Menenij?» je vprašal osorno. «Neoboroženemu ljudstvu grozite z meči!»

«Tribun», je odgovoril Terencij, «začeli so ti! In Livija so s kameni pobili!»

Livij je stokaje poizkušal vstati. Tribunu se je razburilo srce.

«Domov!» se je obrnil proti meščanom, «domov, malovredneži, in ne postopajte todi!»

«Malovredneži!» se je oglasil takoj Crispinus, «malovredneži, ali čujete, prosti Rimljanje!»

«Potisni mu bodalce v trebuh, Crispine!» se je začul Casca iz množice.

«Potisni mu ga do ročaja, temu rjavemu Germanu!» je pristavil tretji.

In Crispinus je vzdignil ostro orožje, ali ko blisk mu je zagrabil tribun roko ter jo trdo oklenil.

«Tribun! tribun!» je zaječal Livij, «pri vseh olimpiških bogovih, zabodi ga z mečem, zabodi ga z mečem, da mu gre skozi goltanec čez tanko hrbtišče! Ta pes mi je pretresel drob v telesu! O Jupiter!»

Tribun je samo z roko stresnil in Crispinus je ležal na tlaku.

Že so se hoteli iznova sprijeti, kar je razpodila rimljanske meščane nemila usoda. Caesar Augustus je začul hrup pred svojo palačo ter videl ljudstvo v prepiru z vojaštvom.

Razdivjan od srda je planil med prepirajoče.

«Caesar Augustus!»

In vse je trepetalo, ko je stopil iz portika na ulice.

«Napadli so nas, nebeški imperator!» je izpregovoril Terencij.

«S kamenjem!» je vpil drugi.

«Z orožjem!» je pristavil tretji.

«Ta je hotel umoriti tribuna Tiberija!» je dejal Terencij ter pokazal na Crispina, na tlaku koprnečega.

«Umoriti tribuna! Napadli so mojo stražo!
O večni bogovi!»

Imperatorju so se napele žile po tolstem obrazu. Pristopil je k trepetajočemu Crispinu, ki se od groze ni upal vstati. Pobral je bodalce, ki je bilo odpadlo Crispinovi roki. Potem pa se je sklonil, pograbil s pestjo ležečemu za vrat ter mu z orožjem pretrgal lice, da je Crispinus v groznih mukah zaječal. Ali mogočni vladar ponosnega Rima še ni bil nasičen. Zabodel je končno nesrečnežu bodalce z vso silo pod vratom v prsi ter ga pustil v rani tičati! In šele potem je odšel s svojim spremstvom. Množica pa se je trepetaje razpršila, in vojaki so se smejali za njo.

Crispinus je ležal dolgo časa nem, brez zavesti. Ko se mu je povrnilo življenje, je odplazil proti palači ter se zgrudil ondi v kotu debelega ozidja in čakal skoraj pri polni zavesti trenutka, ko se mu izteče vir življenja.

Hrup po mestu se je ulegel in na jasno nebo so primigljale svetle zvezde!

II.

V visoki dvorani je ležal Neron, imperator pri polnih skledah. Krog njega so mu kadili slavo njegovi privrženci ter si polnili trebuh z izbranimi jedili.

Imperator je slonel na bogati blazini in srd poprejšnji je bil izginil čisto na lahkoživnem tem obrazu.

«Caesar Auguste, bogovi naj te ohranijo!» je zakričal senator Vitelij ter vлил v svoj strašni želodec za sedanje čase silno posodo sladkega vina.

«Kako otemnuješ svoje prednike!» je vzkliknil Galba, prokonzul, mastil se s tolsto pečenko, potem pa zadovoljno sam sebi pristavil: «Kako nebeško okusna jed!»

«Pregnal si Jova z Olimpa, sin julijskega rodu!» se je oglasil Lucij Telesinus. Bil je konzul tedaj.

«In vzel Apolonu neumrljivo liro!» je pristavil Tigelinus.

Ali imperator je molčal, in le tuintam vлил vina v sé.

«Caesar», je kričal Atticus Vestinus, «Vitelijus pokončuje že drugo skledo ptic!»

In Neron je dobrovoljno smeja se pogledal proti omenjenemu.

Vitelij je razbleknil tolsta ustna, izpraznil polna usta in dejal potem z glasom ponižnim:

«Nebeški plod neumrjočih bogov, ves sem tvoj verni sluga! Drugi ti pokončujejo divjih Partov krvoželjne čete ter se vojskujejo z barbari, kojim zapoveduje kruti Vologes! Vsakemu svoje! Jaz pa zauživam vesel tvoje nebrojne darove in v senci tvoje milosti ne zavidam drugim bojne slave!»

«Auguste!» je dejal prokonzul Galba, «pošlji Vitelija na Parte; morda jih spravi v svoj grozni želodec!»

Vse se je smejala in smeje se tudi Neron.

«A jaz sem vesel imperatorjeve milosti!» je odgovoril Vitelius ter pričel zopet jesti. Potem pa je takoj vstal Tigelinus, pograbil velikansko kupo z vinom, jo postavil pred se, vzel vrtnico, trgal njeno rdeče perje ter ga metal v kupo.

«Nebeški Auguste, v tvojo slavo!» In zvrnil je kupo v svoje grlo in to s tako spretnostjo, da so se začudili vinski bratje na okrog. Oddehnil se je ter dejal: «Divni Auguste! Tvoji verni hlapci želijo, da bi ti osramotil Apolona sebi v neizkončno slavo in nam v neizmerno radost!»

Ta poziv je ugajal vladarju sveta. Vstal je vina poln, vzel liro ter pričel prebirati strune. In plesal je in divjal in metal ude po zraku kakor srdita bahantinja. In sinovi slavnih očetov so ploskali v mehke roke ter občudovali smešnega svetu zapovednika, kot bi zrli neumrjočega boga.

Ob strani pri stebru je slonel Tiberius Pannonicus, tribun, in zamišljeno gledal po razsajajočem dvoru. In globoke iskrene želje so se mu vtisnile v mladega lica mehke črte. Misli so ga hipoma postavile med domače gore, do domačih vodá in gozdov. Hrepenel je v domačo dolino, kjer mu je stal priprosti dvor starega očeta, veljaka med sosedi. V srcu se mu je storilo milo, da je zapustil to drago samijo, in da se je dal, po rimskem blesku preslepljen, v slabem trenutku v Emoni uvrstiti med dvorno stražo. Želel si je nazaj, in solza mu je prihitela v oko ter mu omočila lice cvetoče.

III.

V tem je umiral Crispinus. Kratko pred smrtjo se mu je povrnila popolna zavest in strašno njega stanje se mu je vrinilo z vso svojo grozovitostjo v trpečo dušo. Iz praznega želodca pa so se mu izvijale srdite muke, da je ječé vzdihnil: «Bogovi so me zapustili! A najhuje je, da moram lačen poginiti!»

Tedaj se je spomnil tudi svoje hčere, ki jo je bil pehnil od sebe. Nekdaj mu je bila povedala, da je zapustila stare bogove, da ne veruje niti v Jupitra, niti v zmagonosno njega hčer, neizkončno Minervo, temuč da se je vdala novi veri, pritrošeni iz umazane Judeje.

«Čemu bi se ji srdil?» je šepetal Crispinus, «Jupitra moč mi noče pomagati! In v smrtnem trenutku mi spe vsi olimpiški bogovi!»

V tistem hipu je prihitela ženska čez trg, obstala pred palačo ter se pazljivo ozirala okrog. Prišla je tudi k njemu, ki je v kotu koprnal, — in jokaje padla tik njega na tla. Bila je hči njegova, Evlalija, ki je po znancih bila zvedela usodo svojega očeta.

«Daj mi piti!» je prosil Crispinus, ko sta se bila zavedla od sreče zopetnega svidenja. Prinesla mu je vode od bližnjega vodometa. In pil je, kakor pije jelen v razbeljeni puščavi.

«Poglej, Evlalija, kako revno moram poginiti, jaz, rimski državljani! Pokončal me je Neron, o katerem čuješ po naših svetiščih, da je velik ljubljenec bogovom na Olimpu! Ta hudobnež! A mene sovražijo ravno isti bogovi! Malo so vredni taki bogovi! Tvoj bog», je pristavil tiho, «ima boljše srce od Jupitra olimpiškega: pripeljal je tebe k meni, da si mi tolažba v mojih bolečinah!»

Tedaj mu je pričela pripovedovati o boljšem posmrtnem življenju in o neizkočni ljubezni edinega Boga, ki je kri prelival na gori Golgati! In žarek milosti tega večnega bitja je prešinil starcu srce, da je hotel verovati.

«In Neron bode vržen v večni ogenj?»

«V večni ogenj!»

«Stari bogovi pa bi ga poklicali v Olimp! Evlalija, tvoj bog je tudi moj. Verujem pa, da me zavrgel ne bode, ker toliko, toliko trpim!»

Takrat ga je pričela zapuščati zavest. In Evlalija je prinesla vode življenja ter mu jo izlila na vročo glavo.

«Kopljem se v hladni vodi, obdajajo me bistri valovi, in solnce sveti na jasnem obnebjju. In zopet sem zdrav in bojne trume našega Boga me spremljajo v nebeško zarjo! In rdečih rož je poln vrt, in kakor imperator sem, sedeč na triumfalnem vozu! In sedaj se odpirajo vrata; velikansko, večno, in na zlatih oblakih plujem skozi nje ter med zelenjem in cvetjem zaspim — tako — sladko!»

Tako je umrl Crispinus!

IV.

Pozno v noči je končal Neron svoje gostovanje. Vstal je ter vina polnim gostom ukazal, naj gredo ž njim.

«Znano vam je, Kviriti, je vpil, da so se iz Judeje oglasili preroki krive vere, ki hočejo iz Olimpa spoditi večne naše bogove, ki hočejo še celo imperatorski moj stol razdrobiti v prah!»

«Caesar Auguste, udari jih z mogočno svojo pestjo, da se bodo zvijali, kakor se zvija črv pod sandali!»

Tegelinus, ki je izpregovoril te besede, je še dodal, obrnivši se k tovarišem: «Kdo naj bi vzel Caesarju Augustu imperatorsko oblast! Če se združi vsa zemlja, ne mogla bi tega!»

Delal se je, kakor bi govoril to samo svojim prijateljem, tako da bi ga ne čul imperator. Ali govoril je glasno, da ga je moral čuti tudi Neron.

«Kaj praviš, Tegeline», se je oglasil senator Pansa, «kaj praviš: vsa zemlja! Če bi se sam Jupiter, na Osi večni gospodar, združil z železnim Martom, ne mogla bi tega!»

Tudi ta je govoril tako glasno, da ga je čul imperator. Tegelinus pa ga je prav strupeno pogledal, ker ni ljubil tistih, ki so ga v prilizovanju izkušali prekositi.

Neronu je v istem hipu tolsti obraz prešinilo hudobno sovraštvo in zakričal je: «Da, Tegeline, vzdignil bodem svojo pest ter jih strl kakor črva! Nocoj pa vam bodem posvetil s svetilnicami, kakor jih to starodavno mesto še nikdar ni gledalo!»

Peljal jih je na vrt, ležeč za cesarsko palačo. Na nebu je sijala izmed temnih oblakov blede luna ter obsevala visoka drevesa, da so napravljala dolge sence, padajoče po vrtnih gredicah. Nad palačo se je bilo nakopičilo črnih oblakov v mogočno gručo, ki je imela podobo velikega zmaja.

«Glejte vam nebeškega zmaja», je vpil Neron, «moja podoba!»

Stopili so na povišano, nekaki terasi podobno mesto. Pod njimi se je razprostirala planica, in v prvem hipu se je videla gola gneča vojaščine, s štrlečimi sulicami in svetlimi čeladami. Ko pa so očetje senatorji pazljiveje pogledali po prostoru, so opazili dve dolgi vrsti kolcev, na katerih so bile privezane nekeke slamnate kepe. Sedaj pa sedaj se je taka slamnata masa izkušala premakniti, in če je sirov vojak s kopjem sunil v njo, se je pokazala na slami rdeča kri!

Tedaj je stopil pred imperatorja centurio ter povedal, da je še nekdo tu, ki ni med tistimi, ki so v smrt določeni. Z začudenjem je čul Caesar, da se je med potem pridružila jetnikom mlada deklica, ki hoče sedaj po vsej sili, da bi jo peljali v smrt.

«Zgôdi se ji volja!» je dejal s hudobnim smehom. Potem pa je pristavil mrzlo: «Pripelji jo sem!»

Trepetaje je stopila Evlalija pred imperatorja in pijano njega drhal. Kri ji je zalilo mehko lice. Začule so se umazane opazke, združene s hripavim smehom. Sam imperator je dejal zaničljivo: «To je pretenko in prešibko! Če hoče umreti, patres conscripti, naj umrje!»

In že je hotel ukazati, da bi jo vlekli na morišče, ko je stopil pred njega tribun Tiberius.

«Caesar Auguste», je vzkliknil, «pusti jo meni! Že davno jo ljubim!»

Napravil se mu je tenak smeh okrog ustnic, potem pa je izpregovoril: «Bogovi! Če ti je všeč, vzemi jo!»

In obrnivši se k družbi, je dostavil imperator: «Barbar pač nikdar ne zataji slabega svojega okusa!»

Evlalija je stopala nehoté za tribunom, ki jo je odpeljal iz gneče. Tik debelega drevesa sta obstala. Treslo se ji je telo, in ni si upala dvigniti očesa k njemu, ki je ravno kar očitno povedal, da jo ljubi. Ali že pred imperatorjem ga je bila spoznala. Živila se je nekdam s tem, da je prodajala cvetice po mestu. Tedaj je rumenolasi tribun lazil za njo, kupoval njeno cvetje ter ji hvalil tudi cvetoči obrazek. Bala se je pregrešne ljubezni ter se preselila v drug oddelek mesta, kjer je skrita ostala pred njim. Sedaj pa sta stala molčé na mestu, in tudi tribun ni dobil poguma, da bi izpregovoril prvo besedo.

V istem hipu se je zažarilo med drevesi; ondi pred imperatorjevo družbo so plapoleli ognjeni jeziki, kakor bi švigali iz zemlje. Ob grozovitem pogledu je okamenela sirova družba, da se je molčeč in strmeč ozirala po prvih krščanskih mučnikih. Ti pa, ki so umirali v ognja plamenih, so molili k svojemu Bogu, in iz stotero ust se je oglasilo: «Pater noster, qui es in coelis!»

A ta molitev, pričetkom močna kakor grom, je postajala slabejša in slabejša, dokler se končno ni skrčila v slaboten glas, ki je vzdihoval iz plamena: «Pater noster, qui es in coelis!»

Take svetilnice je prižgal imperator Neron svojim gostom, ko so v pozni noči zapuščali njegovo palačo!

* * *

Evlalija se je solzila ter ihtela: «Moja dolžnost je bila, da sem umrla ž njimi.»

«Čemu bi umirala?» je izpregovoril Tiberius strastno. «Poglej, od tedaj se te spominjam v ljubezni, ko sem kupil prvi cvet pri tebi. Že tedaj se je rodil sklep v meni, da bodem samo v tvoji družbi zapustil to mesto!»

Sramovala se je prav močno ter mu tiho odgovorila: «Moj Bog mi ne dopušča, da bi te ljubila!»

«Kdo je ustvaril zemljo?» je vprašal.

«Bog!» je odgovorila hitro.

«No vidiš, če je torej tvoj Bog ustvaril zemljo, je ustvaril tudi mene in tebe. In zatorej pravim, da tudi tvoj Bog dopušča ljubezen.»

«In moji bogovi jo tudi dopuščajo», je nadaljeval kipeče. «Pojdi z mano, Evlalija! Ti ne poznaš prekrasne Panonije in ne mogočne Save, ki moči s svojimi valovi panonsko polje in zelene travnike. Ondi, kjer udarja naša reka ob znožje nebokipečih snežnikov, katerih vrhovi

nikdar ne izgube bele odeje, se odpira med zeleno gorovje domača moja dolina. Stoletni gozdi se razširjajo po gorskih planinah, v senci pod košatimi vrhovi bega vitka srna in jelen hitronožni strmoglavi čez prepade. V srdcu lomi tur debela mnogoletna; ob veji se tišči ris s svetlimi očmi in okorni medved se valja po resju! Nad vsemi pa gospoduje naša puščica, ki pere svojo ostrino v krvi dan za dnevom! Evlalija, v te kraje pojdi z mano! V nižavi ti vre voda, peneč se drvi po strugi, založeni s skalovjem starodavnim. V dnu pa se vlačijo težke ribe, pluskajo za plenom ter obračajo trebuhe bele okrog skalin! Sredi gozdov, pod Blegašem z zelenim vrhom, leži ravnina in v tej ravnini dvor starih mi roditeljev. Spomladi ga obdaja cvetje češnjevo in v poletju valovi rumene pšenice! Stara pa vzdihujeta noč in dan po meni, in bogovi znajo, živita li še, ali ne. Če pa jih pokriva zemlja, težko sta umrla! Ali če živita, te bodeta sprejela z radostjo, z radostjo te bode sprejela tudi stoglavna njiju družina!»

«Ali jaz ne verujem v vaše bogove!» je odgovorila tiho.

«Mi nismo Grmani», je dejal ponosno, «pri nas si prosto volimo vero in bogove!»

Plamteče svoje oko je obrnila proti njemu. Dolgo ga je gledala, in ko je luna predrla oblake, je opazil roso pod njenimi trepalnicami. Očitno je borila boj v svoji duši, ali končno je

zakoprnela: «Ne morem, ne smem! Moja dolžnost je umreti!»

V tistem hipu se je izvila iz teme visoka, črna podoba. V luninem svitu se je zableščala gola glava, ki je nosila samo vrhu čela mogočen šop las. Po svetem obrazu je bila razlita milina, ljubezen. Evlalija se je zgrudila na tla ter vzdihnila: «Odpusti, sveti učitelj!»

Takoj se je sklonil k njej, jo dvignil od zemlje ter izpregovoril z mehkim glasom: «Živi, veruj in ljubi!»

Neizkončna radost je prekipela v dekletu, in ko jo je oni peljal proti Tiberi, se je zgrudila temu v naročaj ter jokala polna sreče in veselja. Provročitelj vse te sreče pa je izginil v noči. Bil je sveti apostelj, kojega nasledniki so pozneje na razvalinah imperatorskega sedeža vladali vesoljni svet!

Drugi dan je privolil Neron, da se je smel Tiberius povrniti v svojo domovino. Ž njim je šla tudi Evlalija. Potem pa sta izginila v valovih zgodovinskih.

Pač pa se pripoveduje, da so prvi oznanovavci svete vere v Panoniji že dobili malo verno družbo, o kateri se ni vedelo, kdaj je nastala. Morda sta Evlalija in Tiberius v zvezi ž njo? Kdo ve?

Kuzovci.

Slika iz naroda.

Pred petinpetdesetimi in tudi še pred petdesetimi leti je bila Poljanska dolina na Gorenjskem pozabljen in zapuščen kos slovenske zemlje. O beli cesti, vijoči se sedaj tik vode, niti sluha ni bilo; pač pa se je pričela takoj pri Škofji Loki kolovozna pot, ki se je vlekla potem proti Poljanom in še dalje proti Žirém. Tolminci in Čiči so tovorili po njej s svojimi konjiči. Visoko hrastovje in gosto smrečje je senčilo nesrečni ta kolovoz ter zrlu premnogokrat, kako so se vozovi, ki so slučajno zabredli tu sem, prekopicovali in čuli ostro kletev komisarja, po voznih deskah se premetujočega, kojega je uradna usoda vrgla v to puščino.

Pot letá je bila ponoči prav zelo nevarna. Po gošči so se plazili nadležni gostje, ki so bili obenem tihotapci, tatovi in če treba tudi

roparji. Tujemu imetju sovražna ta četa je združevala v sebi vojaške begune in drugo slabo in izprideno oseboje. Ravnali so se po nekakem vojaškem redu. Vodja obupno-predrznemu temu krdelu je bil še sedaj tuintam v poljanskem spominu živeči Peter Smuk; pod njim pa so imeli zapovedništvo Groga Rohnač, kruljavi Martin Goščavec in pa črni Tinač Šust, ki je napravljajl poštenemu očetu Marku Šustu, svetovolniškemu cerkovniku, prezgodnje sive lase. Nosili so tobak s Primorja, pri tem ustavljajli voziče in tovore na poti ter si tudi po tem načinu pridobivali denarjev. Časih so lovili zajce po planinah ter kradli jance na paši. Tik podružnice v Bukovem vrhu visoko nad poljansko vasjo v znožju planine, ki se zove Pasja raván, so imeli svoje selišče ter prebivali v veliki leseni koči, stoječi na zemlji, ki se še sedaj imenuje «Na Kuzovem». Zategadelj so jih Poljanci imenovali *Kuzovce*.

S Poljanci so Kuzovci živali v lepem miru; ustavljajli jih niso po potih ter jim niso jemali niti jaret, niti denarja. Tuintam so prišli v Poljane k deseti maši. Pripeli so iz Hotavelj čez županov most ter priukali v vas, da je vse skupaj letelo. Bili so bogato-kmetsko opravljajni; krog njih je frčalo svilnatih in špičastih robcev, da so dekleta poželjivo odpirale oči. Najgorši je bil pa Peter Smuk, človek orjaškega telesa in rdečih lic. Rad je sedel tik cerkve na zid

pri pokopališču, in sicer tako, da je sedel ravno za finančarji, ki so božjo besedo tudi rajši zunaj cerkve kot v njej poslušali. Zvonil je z nogami ter časih napeljal stvar tako, da je zadel z nogo finančarjevo telo. Strupeni pogledi so mu bili v zahvalo, njemu pa se je vse obličje samo smejalo, in kdor ga je videl takrat, je dejal nehoté: pa je res zali človek!

Skoraj bi se lahko dalo trditi, da so bili Kuzovci kake tri leta gospodarji poljanskega pogorja. Počenjali so, kar se jim je ljubilo! Svetna oblast se je prikazovala v dolino samo v podobi bojazljivih finančarjev in plahih revizorjev. Ali vsi ti so se Petra Smuka bali, da so mu šli s poti, če so ga le iz dalje ugledali. Bali so se ga tako, da se njegovih hudodelnih činov niti ovaditi niso upali. Končno pa se je stvar tudi tedanjim oblastvom videla nevarna, tako da so napeli vse svoje moči. Nekega jutra primaršira v Poljane kompanija Čehov z enim častnikom. Ti potem lazijo po planinah in naposled v istini polové in raztepó Kuzovce, to pa toliko laže, ker je bil Peter Smuk že poprej sklenil svoje življenje. Njegove kosti so počivale tedaj na produ «V Kotu», kjer ga je bila voda mrtvega vrgla na suho. Grob letá leži sedaj po izpremambi vodotoča sredi struge, in dan na dan pluskajo mrzli valovi čez ubogo človeško bitje, ki je nekdam v življenju nosilo goreče srce v sebi ter imelo zmožnosti, ki bi bile zaslužile svojemu razvitju boljšo usodo.

I.

Pičlo uro od Poljan, ob sedanji cesti v Loko, leži vas Na Logu. Tik te vasi se dviga nevisok hrib. V znožju je obrasten z grmičevjem in trnjem, na vrhu, ki se na najvišjem mestu izgublja v malo planoto, pa ga obviija zelena tratina. Na omenjeni planoti so postavili naši predniki za ta kraj mogočno cerkev z dvema stolpoma ter jo posvetili svetemu Volbenku, ali kakor Poljanci mehkeje pravijo, svetemu Volniku. Kdor hiti s srcem kipečim po zaviti cesti v Poljane, mu oznanujeta svetovolniška stolpa že iz dalje, da se bliža domačemu kraju, domačemu zraku in šumečim domačim vodam! Bodita tisočkrat pozdravljena svetovolniška stolpa, ljubljena stražnika domače doline!

Ravno pod svetovolniškim hribom tik pota je imel ob času naše pripovedi premetena in zvita buča Janez Premetavec svoje selišče. Štel je v svojo lastnino staro leseno kočo s tako tesnimi okni, da ni nihče rad pomolil svoje glave skoznje, boječ se, da bi je več ne spravil nazaj. Premetavec je bil tedaj pričel krčmariti; prodajal je kislo vino in žganje ter počenjal še druge baže trgovine, ki ga niso spravile v najboljše ime. Domačija njegova je stala in še sedaj stoji (dasi ima druge lastnike) kaka dva streljaja zunaj vasi, oddaljena od sosedov. Na zgornjo stran se kopiči svetovolniški hrib; skoraj

ravno pod hišo pa teče reka, ki se na tem mestu zavija ali lomi, tako da je tu plitva, in da se brez teže prebrede. Premetavčeva kočja je imela s ceste in tudi spodaj poseben vhod, in nikomur ni bilo skrito, da so pri spodnjem vhodu Kuzovci zahajali v krčmo. Istotako se je vedelo povsod, da je Premetavec vzdržaval s Kuzovci živo trgovsko zvezo, po kateri je bogatel od dne do dne.

V soboto večer pred kvatarno nedeljo v septembru l. 1828. je gorela v Premetavčevi pivnici trska v steni pri peči, dasi na prvi pogled niti enega pivca v zakajenem prostoru ni bilo videti. Če bi se tuintam ne bila prikazala roka izza klopi na mizo, nihče bi ne bil vedel, da je človek v hiši. Ali za črno mizo je ležal samotni pivca, ki je posegal z roko po kupi na mizo ter pil žganje iz nje.

Zunaj v veži je bilo nekoliko več življenja. Janez Premetavec je imel s svojo ženo sitne skrbi. Kar si je bil napravil gostilno, je vedel gotovo, da mu ta žena na skrivnem pije vino in žganje. Tudi danes so se ji motovilile noge, ko je kurila, da se je krog ognjišča gnetla. Takoj se je Janez neznosno razsrdil ter rojil in kričal, kakor bi gorelo pod streho.

«Spet si pila, rogovila stara! Ti me boš na beraško palico spravila! Ti mi sneš vse! Ti, ti!»

In Premetavec je od gole jeze utihnil.

«Ti si mi pa pismo snedel!» se je ona odrezala, «doto in pismo, ki ga še intabuliraš ne!»

To je moral biti občuten predmet; zakaj Janez se je zardel v obraz, kakor kuhan rak. Gledal je nepokorno svojo ženo in prvi trenutek ni vedel ničesar odgovoriti. Poizkušal je nogo dvigniti, da bi udaril ob tla. Končno se mu je posrečilo, da je lusknil s podplatom ob tlak.

«Ti bi mi v kotu Boga s križa ukradla, če bi pribit ne bil! Ti» — in molil je pesti proti njej — «ti si mi snedla — milijone!»

Rešilna beseda je bila dobljena. Kakor bi se mu bil kamen od srca odvalil, tako se je oddehnil oča Premetavec, ko je to grozovito očitanje svoji ženi položil na dušo. Utihnil je, ali utihnil je tudi zategadelj, ker se je ravno tedaj iz hiše glasno začulo: «Janez!»

Hitel je v hišo. Tu se je bil zaspani pivec izza mize vzdignil. Klobuk si je bil potisnil na čelo ter se sklonil na mizo.

«Janez!» je dejal še enkrat ter bliskal s temnimi pogledi.

«Kaj, kaj, kaj!» in Janez je postrežen pristopil.

Oni ga je resno pogledal, potem pa dejal odločno: «Tiho bodi!»

Rekši se je zopet zvrnil na klop. Premetavec je osupel obtičal na mestu, potem pa odgovoril ponižno: «Če pa ti ukažeš, bom molčal! Prav tako, bom molčal!»

Tožen je prizdihoval v vežo ter zastokal proti ženi: «Vidiš, Marušica, zdaj se še prepirati ne smeva! On noče!»

V tem je nastala tema. V tistem času sta prihajali po poti iz Poljan dve osebi proti Premetavčevi koči. Bila sta Županov Tomaž iz Poljan in pa Matevžetov Matijče iz Volče. Letá je služboval tedaj pri Kuzovcih ter je bil v kraji posebno spreten.

«Torej imaš trden sklep», je vprašal Tomaža, «k nam priti? Dobro boš živel.»

«Trden!» je odgovoril vprašani. «Doma delajo z menoj kakor z živino! In pri vas greha tudi ne bom storil več kot do sedaj, ko sem klel, da se je delala tema!»

Stopila sta k Premetavcu v vežo. Prej pa je Matijče pri poti v grmovje treščil breme, ki ga je nosil do tedaj na rami. V veži je pomežikal gostilničarju, ki je na ognjišču zložno sedel pri svoji ženi, ter vprašal tiho: «Ali je tu?»

«Le notri, Matijče! Za mizo leži, in po pravici rečeno, prav siten je!»

Matijče je stopil v hišo ter ukazal Tomažu, naj stopi za njim.

Takoj se je oni za mizo vzdignil ter se ozrl po prišlikih.

«Ti si, tat!» je dejal nekako zaničljivo, izvlekel orjaško svoje telo na dan ter pričel po sobi hoditi.

«Koliko kokoši si danes pograbil?» je vprašal Matijčeta smejaše. Potem pa je skoraj resno pristavil: «Ti nam napravljaš sramoto, Matijče! Če bi bilo po mojem, bi jih moralo nekaj s Kuzovega, in ti, Matijče, najprej! Ali kaj se hoče? Najlepši konj se umazanih muh ne more ubraniti!»

Pri tem je Matijče mirno molčal. Ko je oni končal, je izpregovoril hladnokrvno: «Tu je Županov Tomaž! K nam bi rad prišel! Dobra dlaka je! Tomaž, tu je Peter Smuk, pa se ga nikanar ne boj preveč!»

Ali navzlic temu opominu je mladi mož vendar boječe stal pred glasovitim Kuzovcem ter s strahom povešal oči.

«Ena muha več ali manj!» je dejal Smuk. «Ostani, če hočeš! To ti pa povem, v potu boš jedel kruh pri nas! Ali kje ostaja Goščavec in kje Rohnač?»

Z lahno kletvico je zopet legel za mizo. Ona dva pa sta ukazala pijače, sedla za drugo mizo ter se tiho med sabo pogovarjala. Prišel je k njima tudi gostilničar Janez Premetavec.

«Janez», je dejal Matijče čez nekaj časa, «tu zunaj sem odložil kos platna. Kje sem ga pobral, te gotovo ne skrbi mnogo. Ali malo se mi je že poprej dozdevalo, da ga boš ti kupil!»

In Matijče je napravil nedolžen obraz ter izpil kupico žganja.

«Veš, Matijče», je odgovoril Janez, «ukradene reči so nevarne reči! In jaz jih ne kupujem!» je pridejal moško ter tudi izpil kupico žganja.

«No, boš pa ceneje kupil!»

«Tisto pa že, tisto! Morda se vendar kaj naredi. Ali blago moram videti. Skrbi so, skrbi z ukradenimi rečmi!»

In Janez Premetavec je pokril z rokama obraz ter vzdihoval. Matijče je hitel iz sobe ter kmalu privlekel kos praznjega platna. Poštenjaka sta se takoj dogovorila, da bode laket po štiri groše, kar je bilo tudi za tedaj smešno nizko v ceno. Z vidno radostjo je pospravil Premetavec tisto platno ter ga odnesel v kaščo, ki se je odpirala ravno nad kletnimi stopnicami. V tistem hipu, ko je hotel zakleniti, je prisopel Matijče ter mu potisnil veliko steklenico v roke z ukazom, naj jo glede na srečno kupčijo napolni z žganjem, ki ga plača on, Matevžetov Matijče. Premetavec si misli: saj lahko nazaj gredé zaklenem, odide s steklenico v klet ter pusti ključ v vratih. Matijče pa hipoma tedaj odpre kaščo, pograbi platno, zapre, ter bliskoma odhiti iz veže, kjer buti kos za skladalnico ter se vrne v hišo. Nazaj gredé pa oča Janez v resnici obrne ključ pri kašči, ga vtakne v žep, prinese z zadovoljnim obrazom steklenico v sobo ter jo postavi na mizo, za katero je tedaj Matevžetov Matijče sedel, mirno in pijače želján. Ko so nekoliko pili, je dejal, hišnega gospodarja nedolžno

pogledavši: «Janez, ko si že enega kupil, morda kupiš še drugega?»

«Ukradeno blago, Matijče, moj Bog, ukradeno blago! Kaj hočem!»

«Ukradeno je res», je odgovoril Matijče mrzlo, «ali kupiš ga ceneje.»

«Tisto pa tisto! Le prinesi ga, Matijče!»

Matijče ročno prinese kos platna ter ga položi na mizo. Dogovorila sta se, da bode laket po štiri groše. Matijče je spravil, kakor poprej, tudi sedaj kupno ceno. Premetavec pa naloži platno, da ga odnese v kaščo.

«Ravno prav», govoril je po hiši gredoč; «bodeta dva enaka kosa. Prejkone si ju vzel pri enem in istem gospodarju, Matijče!»

«Tisto ne! A saj boš slišal, da sta bila dva gospodarja!»

Oni zapre vrata ter stopi v vežo. Kmalu pa se začuje iz kašče nekako joku podobno rjojenje in ječanje. Čez malo časa Premetavčev Janez pomoli blede obraz v hišo ter reče z glasom tresočim: «Meni si ga ukradel, Matijče!»

«Kje sem ga vzel, te gotovo malo skrbi, Janez, saj si ga ceneje kupil!» je odgovoril Matijče ter se grohotal na široka usta.

Peter Smuk in njega pajdaši so že skoraj pozabljeni in malo kdo ve kaj o njih. Ali o tem, kako je Janez Premetavec kupoval platno, o tem živi še obilo spomina, ker ima humor tudi med gorami svoje vladarstvo.

II.

Še se je smejal Matijče, ko so v sobo stopili trije sumnivi možje. Eden je bil treščil v temi z nogo ob škaf, puščen sredi veže. Že preden so se odprla vrata, je rohnel in kričal na vse kriplje: «Če boste puščali škafe sredi veže, ti bom razbil kosti, Premetavec, da boš kakor prasè, ki so mu izpustili kri! In tebe, Maruša, bom obesil za noge nad ognjišče, da boš požirala dim kot klobasa, če se dene sušit! Hudir, hudir, hudir!»

Mož je govoril tako hitro, da je besede kar požiral in da se je čulo, kakor oddaljeno grmenje za gorami. Zategadelj so mu dejali Rohnač.

Stopil je v pivnico. Ž njim sta vstopila Martin Goščavec, kruljav, zabuhel človek z lisčjim pogledom, in črnolasi, širokopleči Tinač Šust, svetovolniškega cerkovnika izprideni sin. Rohnač je bil hud, ker ga je bolela kost, piščalka na nogi, ki je poprej ž njo butil ob škaf. Trdo je stopal po deskah, da so žvenketale kupe na mizi.

«Nič ne bo, Peter!» je dejal stopivši pred Smuka.

«Nič!» se je začudil letá, «in čakal sem vso noč! Dobiva se drugikrat!»

«Za Šefarskim znamenjem sva stala z Rohnačem», se je oglasil Goščavec, «kar ga vidiva Brentača, ko je potiskal konjiča in voziček po poti. Stisnila sva se v hrastičje ter ga pustila

mimo. Rohnač ti je šel pravit, jaz pa sem krevsal za njim po Loki ves dan ter gledal, kako so obkladali voziček. Upregli so pod noč ter jo končno pobrisali skoz — Selca in Davče, vragu v trebuh!»

Smuk je vstal, molčé plačal, kar je izpil, ter odšel iz hiše. Zunaj jo je zavel po bregu in prebredel vodo v strugi. Onostran je obstal pod gozdičem ter lahno zazvižgal. Kmalu se je izvila iz smerečja črna osoba ter obstala pred Smukom.

«Jernač», je dejal Smuk ostro, «vzemi Miha, Lovreta in Toneta! Pričakujte me ob polnoči pri visoškem mostu. Proti jutru bo peljal Brentač iz Cerknega voz blaga iz Loke ter menil, da spimo! Spali bi pač, če smo vsi take klade kot sta Goščavec in Rohnač!» Lehno se je smejal ter izginil s tovarišem v gošči.

V Premetavčevi gostilni se je v tem pilo in glasno kričalo.

«Kaj ima z Brentačem?» je vprašal Županov Tomaž bojazljivo.

«Izdal je Smuka spomladi, ko je tovoril tobak, tako da so mu napravili finančarji precej škode!» je odgovoril Rohnač. «No, bosta še skupaj zadela! Ali nocoj ne!»

«Kaj pa mi?» se je oglasil Goščavec, «ali ne bo nič zaslužka nocoj?»

«Jaz bi nekaj vedel», se je začul Šust ter trkal s kupo ob mizo. «Jaz bi nekaj vedel, ali vi, ovce, si ne boste upali.»

«Jaz si upam vse!» je bil takoj pripravljen Matevžetov Matijče.

«Kaj je?» je rohnel Rohnač. «Kar si upaš ti, Šust, si upamo vsi!»

«Tu gori», je pričel Šust, «tu gori ima sveti Volnik lepo skladnico bogatij! Naj le nekaj povem! Tu je zlat kelih, ki ima spodaj na držaju kup biserov! Mašni plašči s srebrnimi žilami in drugih takih cunj je na kupe! Tiste žile, lahko rečem, imajo na funte srebra v sebi! Srebrni so svečniki, srebrne svetilnice in tudi kadilnice. Srebrno mora biti, ker se je vse to dobilo iz mekinskega samostana, kjer so imele nune srebra na ostajanje! Ako bi se to vse stopilo, bi se nabrala lepa reč tolarjev! No, pa vi si ne boste upali! Jaz to vse vem, ker sem cerkovnikov sin in sem dostikrat pri maši stregel. Ali vi ste bojzljive koze! In púšice tudi niso nikdar prazne! Stvar je pripravna. Vrata v zakristijo so strohnela, in če se kolček vtakne med prag, se vzdigne kakor nič.»

Gledal je v steno. Molčali so nekaj časa.

«Cerkev okrasti!» je zastokal Županov Tomaž.

«Cerkev!» je kričal Šust, «kaj je to posebnega? Bog ima tako vsega dosti! Če ne, si pa ustvari!»

Grdo se je grohotal, in drugi so se grohotali ž njim. — — —

Moralo je biti dve po polnoči, ko se je prebudil Marko Šust, svetovolniški cerkovnik. Zdelo se mu je, da je čul hrup od nekod. S postelje je že videl, da je cerkev razsvetljena. Površno se je oblekel ter v tem od samega strahu trepetal.

«Sama sv. Marija bodi zahvaljena», je ječal, jemaje raz stene staro puško na kamen, «da je vse v Poljanah! Plašči, kelihi, kadilnice in drugo vse! Gotovo je Tinač tudi pri njih! Oče naš!» — — In starec je pričel moliti. Prihitel je iz hiše ter prilezel k lipam, pred cerkvijo stoječim. Stisnil se je za deblo in pripravil puško, da je lahko streljal vsak trenutek. V cerkvi je videl luč. Pred stranskimi oltarji so bile sveče lesene, da se prižgati niso dale, kar je cerkovniku za lipo posebno dobro délo. Nekaj so razbijali, potem vpili, ker niso mogli ničesar dobiti. Zapustili so hram božji in kleli Tinača, ki jih je bil spravil na ta pot. Kakor čebele so se usuli iz vrat ter leteli po bregu navzdol. Dasi je luna sijala, so se bili prikazali vendar tako hitro, da Marka od same osuplosti ni mogel streljati. Vsi so mi ušli, si je mislil. Pač, tu je še eden! Počasi je zlezel iz žagreda. Prikazavši se na plan, je zaukal ter stopal potem lagoma mimo leskovih grmov po stezi navzdol. Tedaj je cerkovnik sprožil napetega petelina na puški. Prav močno je počilo. Ko se je dim razkadil, ni bilo videti ničesar. Starec se je prestrašil ter pobegnil.

Brentač iz Cerknega je bil medtem v večnem strahu s svojim vozičkom in blagom prilezel pod Sv. Volnik. Dobro je vedel, da ga opazuje v Loki Goščavec; zategadelj se je delal, kakor bi hotel čez Davče domov. Ali kmalu jo je obrnil na selški poti ter udaril pozno v noči na poljanski kolovoz. Že je imel za sábo sv. Volnika cerkev in že videl pred seboj stolp poljanski, ko mu «V Kotu» ustavi voz pet črnih neznancev. Spraznijo mu voz ter njega samega dobro otepó . . .

Drugo jutro na vse zgodaj je vstal cerkovnik Marko ter sopel k cerkvi. Ondi pod zakristijo pri stezi je ležalo ob leskovem grmu človeško truplo, pod katerim se je zemlja rdečila od strjene krvi. V mrtvacu je spoznal nesrečni oča svojega sina Tinača!

III.

Tožno se je širila novica po vasi. Neverjetno je bilo, ali vendar se je pravilo, da je Županov Tomaž bogatemu svojemu očetu ušel ter jo pobral med Kuzovce. Izprva ljudje še verjeti niso hoteli; ali potem, ko so videli nekaj resnice, se je smejala na skrivnem vsa vas ter privoščila Županu, bogatinu, ki je drl vsakega in odganjal berače od praga. Bil je trd mož, oča Župan, in denarja lakomen. Pripovedovalo se je, da je imel nekje v gorenji hiši s silnimi

verigami na steno priklenjen železen zabož. In ko je Zadurnikov Miha nekđaj pri odprtih vratih šel mimo, je imel oča Župan tisti zabož odprt. Vse se je blesketalo od samega zlata in srebra! Miha je nehoté od samega začudenja zakričal. Oni pa je zaloputnil pokrov, zaklenil verige in podil nepričakovanega gledavca po stopnicah, da se je prah napravljjal. Od tedaj se je govorilo, da je Župan tako bogat, da sam ne vé, koliko ima. Skop pa je bil toliko, kakor bi nič ne imel. Vsaj svojemu sinu ni dal ničesar, dasi se je ta bogatašev sin moral postavljati ter za vino dajati. Jemal je torej svojemu očetu ter napravljjal dolgove, kar je pa zopet starega jezilo. S sinom sta se vedno rvala, da ni bilo prepira in krika nikdar konec. Naposled jo je sin v soboto večer pred kvatarno nedeljo v septembru popihal med Kuzovce ter zapustil dom vpitja in trganja. Šele kaka dva dni pozneje se je zvedelo. Od srda in sramote se je valjal stari Župan po tleh ter se zaklinjal pri vseh svetnikih, da sinu niti vinarja ne bode dal. Vdovec je bil, in zategadelj se je pogrešala pri sinu mehka materina roka. Očetova pa je bila pretrda, in zategadelj je prišlo tako! V hiši je gospodinjala tedaj edina hči, Lenčika, dvajsetletno deklè. Bila je slovečega imena zavoljo lepote, a še mnogo bolj zavoljo — prevelike telesne moči. Privzdigovala je težka bremena, in kadar je bilo kaj silnega vzdigniti, je vgnala

mnogokaterega hlapca v kozji rog. Če je časih Tomaž s pestjo hotel po očetu, se je zbal nje, ker je ravno dobro vedel, da ga lahko otepe. Pri vsem tem je bila Županova Lenčika mehke duše in ves svet je rada imela, in zaradi tega je tudi njo svet rad imel. Brata Tomaža je ljubila pred vsem, in ker je bila močnejša od njega, je ravnala ž njim kakor z otrokom. Bila je ženska trdega značaja in hitrih sklepov, in če se sme resnica povedati, je bila Lenka prvi in pravi gospodar v Županovi hiši ter središče, ki se je sukalo vse okoli njega! Oča Župan se je vdal vselej, če je prišla visoka hči ter se sladkala okrog njega. S Tomažem je bila ostra, in če ji ni bil po godu, je govorila z dlanjo, da je tleskalo kakor z desko po vodi. Ali pod svojo oblastjo je imela očeta in brata! Kakor smo že povedali, je bila hitrih sklepov in tudi v tem slučaju je vedela takoj, kaj ji je dolžnost.

Lepega jesenskega jutra, prav zgodaj, ko se je pričelo daniti, je stopala Lenčika praznično oblečena po visoki rebri nad Hotavljami proti Bukovemu vrhu. Hitela je na vso moč. Ko je bila sredi pota poleg Kožuhove hiše, je rilo solnce izza gorovja ter s prvimi svojimi žarki obsevalo dekletu po hitri hoji razžarjeno lice. Pod Platiševo hišo je dohitela starega moža, ki je z malo culico krevsal navpik. Bil je stari Kosem z Griča.

«Kam boš šla tako zgodaj?» jo je vprašal.

«Na Kuzovo», je odgovorila ročno, «po Tomaža!»

«Na Kuzovo!» se je začudil starec. «Potem greva skupaj! Pred štirinajstimi dnevi po polnoči so se oglasili pri meni štirje Kuzovci ter naročili ruto pip. Sedaj jih nesem!»

Čitatelju naj povemo, da je tedaj v Poljanah cvela mogočna industrija z malimi pipami, ki sedaj skoraj sluha ni o njej. Dekle in starec sta plezala ročno po pogorju navpik, tuintam počivala ter zrla globoko v dol, kjer se je videla orjaška poljanska cerkev med nizkimi hišicami, kakor skrbna koklja med piščeti. Pustila sta Bukov vrh na levi ter krenila pod Pasjo ravan, dokler se ni zaprla dolina pod njima, da se ni videlo drugega nego pogorska slemena na levo in desno, zgoraj in spodaj, nad vsem pa jasno jesensko nebo. V bukovem gozdu je bila skrita skoraj popolnoma kuzovska koča; iz nje pa se je tedaj, ko sta naša znanca prišla blizu, prav močno kadilo. Kar sta opazila najprej, je bila vrsta pušk, slonečih zunaj ob leseni steni. Na robu nad kočo je slonela straža ter se ni premaknila, opazivši rani obisk. Vsaj tako se je delala straža, kakor bi prišleca niti opazila ne bila.

Stopala sta mimo nekakega svinjaka, v katerem je krulila in beketala lačna žival. Takoj za svinjakom je tolkel Kuzovec s polenom v

skopec ujeti lisici po buči, ki je pri vsakem udarcu grdo zarjula. Na bukovju je sedela tolpa vran ter se kakor črni oblak dvignila v zrak, začutivši tuje goste. V gozd so metali Kuzovci ostanke živalske, pri kuhanju neporabne; zagadatelj se jim je usosedilo toliko črnih ptic.

«Ali so doma?» je vprašal Kosem ponižno. Grdi stražar se ne zmeni.

«Če ne odgovori, kar vstopiva!» je dejala Lenčika ostro. In v resnici sta stopila v široko vežo, iz katere se je videlo naravnost pod streho, pod okajane trame. Na desni strani te veže je stalo velikansko ognjišče, na katerem se je tedaj kurilo. K ognju je bilo pristavljenih devet ali deset orjaških loncev, v katerih je šumelo in vrelo. Vmes pa je vreščala pečenka na železnih ploščah, pod katerimi je pršalo živo oglje. Pred ognjiščem je skakal umazan kuhar ter bezal s še bolj umazanim kolcem sedaj v ta, sedaj v oni lonec ter kričal: «Dobro se kuha! Lepo vre! Dobra bo pičal ha! ha!» Opazivši vstopivšega dekleta in starega moža je povetil svoj kolec-kuhalnik, odprl usta in oči, da je bilo jasno videti, kako je osupel poštenjak. Ali takoj se mu je razširilo veselje po tolstem obrazu; obrisal si je prste ob hlače ter zahitel: «Dekl'ca, dekl'ca, od kod pa ti sem prihajaš?»

Sladko se je zasmeljal, malo požvižgal ter zopet vpil: «Dekl'ca! dekl'ca! pfvit! pfvit!»

Kakor blisk je bil pri njej ter iskal nekaj z umazanimi svoji prsti okrog cvetočega njenega lica. Neizkončna jeza je zalila vse mišljenje dekletu, in z vso svojo močjo — ki je bila težka in velika — mu je položila roko po čeljustih. Vpliv udarca je bil viden in hiter. Udarjeni je malo zaječal in telebnil kakor posekan hrast v kup loncev in skled tik ognjišča po tlaku razloženih. Vse je zahreščalo pod njim, in napravil je obraz, kakor bi ravnokar doživel. Dekle je obstalo sredi veže srdito; s krvjo se ji je zalilo lice, v pest je roke stiskala ter z razžarjenimi očmi gledala po onem na tleh.

«Pri vas torej še ženska ni varna!» je izpregovorila ponosno.

Ravno tedaj je stopil v vežo iz hiše Smuk, opozarjen po hrupu, ter mirno posadil k hišnim vratom visoko svoje telo. Razvidel je položaj ter se lahko smejal, ko se je kuhar iz čepinj vzdigoval.

«Ubiti ga nikar, Lenka!» jo je ogovoril lahko. «Potem ne vem, kdo nam bo kuhal!»

Še bolj se je razvnela — ker jo je poznal. Odgovorila je s srdom: «Ubila ga ne bom; dasi bi ne bilo škoda, če bi vas vse pobili! Sicer pa ne vem, čemu me poznaš?»

Ničesar ji ni odgovoril, in niti kri mu ni stopila v lice o nepriljudnem njenem vprašanju. Mirno se je obrnil k možičku s culico ter hotel vedeti, kaj hoče.

«Ravno prav», je dejal potem prijazno, «da ste prišli; saj že skoraj pipe pri hiši ni bilo.»

Vstopili so v hišo. Ondi je Lenka molče sedla na klop pri peči. Smuk pa je odprl omario v steni, odštél denar, plačilo za pipe, na mizo pred Kosma ter takoj brez besede zapustil hišo.

IV.

Dekle je sedelo tiho pri peči, še govoriti se ji ni ljubilo. Kosem pa je bil že bolj zadovoljen. Pri dolgi mizi sedeč je srebal žganje iz kupice ter sekal z nožem v velik hleb, ki so ga bili položili predenj. Vmes pa je prešteval prejeti denar ter glasno hvalil Kuzovce in njihovo poštenost. Prav kmalu se je prisilil iz veže v hišo prijeten duh pečenke, kar je Lenki neprijetno delo: lačna je bila, v hitrici je odšla brez kosila od doma.

Kuzovci so prihajali v hišo, s starim možem se prijazno pogovarjali ter povpraševali, kaj je novega v Poljanah — ali dekleta ni pogledal nihče. Skoraj vsak je vzel pipo s kupa, ki ga je bil Kosem iz svoje rute natresel na mizo. Takoj so pričeli basati in prižigati. Napósled jo je pripihal tudi Tomažek; stopil je nedolžno in mirno v hišo. Očitno mu ni nihče povedal, kaka nevihta ga pričakuje. Nič hudega sluteč je vstopivši veselo zakričal: «Hoj, Kosem! Ali ste tudi k nam prišli? Saj je tu gori lepše kot pri vas v

kislih Poljanah. Če vidite koga Županovih, recite, da se prav nič ne kesam, da sem tu. Pri Županovih me ne bodo videli več!»

«O pa te bodo šel!» je izpregovorila mrzlo ter se kakor blisk postavila poleg njega. «Pa kar takoj greva!»

«Lenčika, ali si ti?»

In srce mu je takoj prav nizko upadlo, močno je prebledel in na čelo se mu je nabrala vrsta debelih kapelj. Niti pogledati si ni upal rodne svoje sestre.

«Kar takoj, pravim! Če ne, te vlečem kakor teleta v mesnico!»

«No, saj bom šel! A jedel bom pa vendar prej! Lačen sem!» je odgovoril krotko — strahopetno. Sedel je k mizi. V hipu je sedela pri njem, da bi ji ne ušel, če bi ravno hotel. Tomažek je tiho prenašal neposredno to kontrolo in sram ga je bilo, da govoriti ni mogel.

Kmalu je bila zasedena miza; tepeni kuhar pa je donášal velikanske sklede ter jih posajal pred lačno družino. Do roba so bile polne, a prijetno se je kadilo iz njih proti stropu. Žlice so zaropotale ter neprestano hodile po kratki stezi iz skled do ust. Kakor se posuši pozni sneg spomladi, tako hitro so se izpraznile sklede. Prinesli so drugih, in na velikih lesenih ploščah pečene divjačine. Smuk je imel svoj prostor ravno pri Lenčiki. Ko pri prvi ponudbi ni hotela jesti, ji ni več ponujal. Tembolj pa si je

Tomažek tlačil želodec, in pri srcu se mu je milo storilo, spomnivši se slabih skled, ki so se pri Županovih vsak dan posajale na mizo.

Po jedi sta se odpravila Lenka in Kosem; Tomažek pa si je izbral starega moža v družbo, ter jo odrinil naprej, da je dekle nekaj korakov zadaj ostalo. Tudi Smuk si je snel puško s stene ter dejal Lenki: «Grem malo z vami».

Ni mu rekla, naj ne hodi, in molče je potem stopal na njeni strani.

Ravno pod cerkvijo v Bukovem vrhu je krožil sokol v zraku nad senožetjo, napravljaj krog za krogom, manjši in manjši, končno pa kakor blisk šinil med tolpo divjih golobov, pasočih se po tratini. Uplenil je enega ter se vzdignil v zrak ž njim. Kakor sneg se je usulo perje, druga tolpa pa je na vse strani plaho odplula.

Ostalo je dekle.

«Glej sokola!» je izpregovoril Smuk mrzlo. In ko ga je gospod Bog ustvaril, mu je dejal: Tu imaš prostost, živi in glej, kolikor časa moreš živeti! Kadar ti pa enkrat polomijo peruti, potem je to tvoja stvar! In meni bodete vi pravili, da sokol več velja kot jaz, ki sem človek?! Tudi meni je dejal Bog: Tu imaš prostost! Če ti jo kratijo, živi, a glej, koliko časa moreš! Če sokola zapró v železno klet, kdo bo dejal, da nima pravice ulti? In če so mene hoteli na leta in leta v železje vkovati, kdo bo trdil, da nisem

imel pravice, ga razrušiti ter živeti, kolikor časa morem! Vi, ki grejete lene svoje kosti pri peči, menite, da ste boljši od mene. Pa Bog vel! Sodil bo nekdanj in vas bo takrat obilo osramočenih, ker Peter Smuk ni moril, ni kradel, temuč v potu svojega obraza si je služil svoj kruh. Kar pa moji tovariši počenjajo, ni moja skrb, vsak je sam gospodar svoji duši! Sedaj pojdi! Tu doli te nihče ne bo nadlegoval, kar bi se bilo zgoraj lahko zgodilo!»

Obstal je, vrgel puško z rame ter se naslomil nánjo. Dekletu je srce tolklo. Ko je govoril, mu je morala pogledati nekolikokrat v razburjeno lice in — v grozo — se ji je zali dozdeval. Odhitela je kakor srna. Daleč spodaj je morala nehoté, sama ni vedela čemu, obrniti glavico. Visoko nad njó je stal nepremekljivo kakor iz kamena izsekana podoba ter zrl za njo. Urno se je zopet obrnila ter hitela v dol. Tomažek je od strahu koprnél, ko se je prikazala domače hiše bela stena iz sadja. Sredi vasi je obstal ter hotel popihati za Prodoovski ogel. Ali ročno ga je prijela za uho — obilnim otročajem na vaškem mostu v silno veselje — ter ga tirala, kakor šolskega otročaja pod domačo streho. Le z veliko težavo je otrešel Tomažek potem smešnosti prokletstvo raz sebe in še v letih visoke starosti se je razsrdil, če ga je kdo vprašal, kako je od Kuzovcev domov hodil!

V.

Pomlad s cvetličnatim svojim krilom je plavala nad dolino. Cvetje se je obešalo po drevju in po sivih skalinah. Cvetje je poganjalo tudi v srcih človeških, ki so prerrojena z vsako pomladjo. In če je v Poljanski dolini lepa pomlad, tedaj je malokje lepša po naših zemljah. Pozimi so se rodili pod snegom nebrojni studenci, ki hitijo sedaj po vseh bregovih v dol zeleni. V najskritejšem kotu cvete vsaka ruša. Po bistrih vodah se ženi tanki lipan ter strelja kakor blisk z rdečimi plavutami tja insem po belem pesku. Vse pa obsevajo mehkega solnca mehki žarki, da puhti iz zelenih travnikov in njiv preoranih tisto migljajoče mrgolenje, kakor srečne pomladansko-olepšane zemlje srečni vzdih!

Tudi tisto leto bila je krasna pomlad. V tej pomladi je živelo malo žalostnih, ali med njimi je bila bogatega Župana edina hči. Odkar je brata privlekla s Kuzovega, je povešala bolno glavo, postala zamišljena, malobesedna in osorna tudi prijaznemu ogovoru nasproti. Lice ji je hotelo popolnoma obledeti in časih so dékle ugibale, čemu domača hči po cele noči prejoka, in čemu ima vsako jutro tako objokane oči. V resnici je bilo deklè nesrečno. Vedno je morala hoté ali nehoté misliti nanj, ki je bil skoraj razbojnik, in ni imel druge prihodnosti nego hudo smrt!

In on, ki bi v svojem razbojništvu ne bil smel dvigniti pogleda k njej, se je vedel v svoji zaslepelosti nespametno, pregrešno. V praznikih podnevi, naj je šla Županova Lenka desetkrat mimo, se je delal desetkrat, da je ne pozna. Ali ponoči je bila stvar drugačna! Ponoči pa je kakor senca prihajal pod njeno okno in čakal, da je prišla pozna noč, v kateri je menil, da spi vsa vas. Ondi je slonel ob slivi, tedaj v polnem cvetju, zrl neprestano proti njenemu oknu ter pričel končno tiho in z glasom medenim klicati njeno ime. Ko ga je čula prvič, se ji je strdila skoraj kri okrog srca; prečudna sladkost ji je napojila dušo, ki jo je pa takoj pregnala grozna boleost. Nikdar se mu ni oglašila, tiščala si je s prsti ušesa ter se skrila pod odejo, da ni čula besed zapeljivih. Oni je pre-stajal skoraj vse noči pod njenim oknom ter odhajal izpod cvetočega drevesa, ko je jutranja zora kipela izza gora. Dal jo je v zobe hudobnim ljudem ter ji srečo za vedno zamoril.

Nekdaj pozno v noči je prebudil Lenčiko vrišč na vasi. Vpilo in klelo se je. Naposled je počil tudi strel. Preplašena je prihitela k oknu.

«Jezus Marija! Kuzovce lové!» je zastokala.

Po vrtu se je v istini pripodil Petèr Smuk, brez klobuka. Pod slivo je obstal ter opazil dekleta.

«Lenčika», je dejal, «če ne odpreš, me bodo imeli!»

Urno je odprla okno. Oni pa se je prijel za zid in vejo pri slivi ter se zavihtel v sobo. Veja je zahreščala ter se odlomila in padla po tleh. Smuk pa je tiho zaprl okno in poln obupa sedel na revni stol pri mizi. Ona je bila že davno v postelji. Kmalu so prileteli finančarji in kleli. «Tu sem je šel! Tu mora biti! Če ni hudič, ga imamo!» so vpili — ali dobili so samo cvetočo vejo v travi. Drli so dalje po vrtu ter potihnili v temi. Smuk je slonel pri mizi, ječal je ter si z dlanjo tiščal obraz; dekle pa se ni genilo v postelji.

«Lenčika, ali si huda?» je vprašal ponižno.

«Lehko bi bila!» je zaihtela v mukah. V hipu je bil pri njej ter ji s prsti prebiral kostanjeve lase po trudni glavi. Tedaj pa je dvignila bele svoje roke, ga objela okrog vratu ter ga pritisnila k sebi. Ko je slonelo njegovo lice na njenem obrazu, je čutil gorke solze, ki so ji lile iz oči.

«Bog te obvari, dekle moje!»

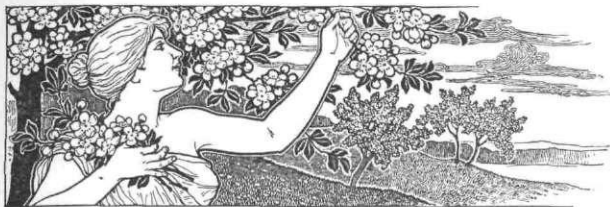
Odprl je okno ter se spustil na tratino. Neizmerna sreča mu je prebivala v duši in tako ponosen je je bil zategadelj, da je iz golega zaničevanja do finančarjev sredi vasi iz vsega grla zaukal. Odrinil je proti domu, delalo se je že jutro. Sredi Županovega mosta stoječ je še enkrat zaukal, da bi pač vsakdo znal, da je to srečni Peter Smuk. Ali ravno v istem trenutku se je začul oster «Stoj!» in pri obeh koncih

mosta so mu štrlele puške nasproti. Finančarji so mu bili zastopili skriti v vrbovju pot, ker so vedeli, da mora čez most. Voda je bila velika. Malo dni poprej je deževalo in do vrha je bila struga nalita. Smuk je izprevidel stvar; pogledal je navzdol; rjavo-rdeči valovi so se podili neprestano dalje.

«Čemu bom stal, ko lahko grem!» je dejal zaničljivo ter se bliskoma spustil čez držaj. Zapluskalo je v kalni vodi, ali kmalu se je zopet prikazal Kuzovec na vršini ter plaval z mogočno roko. Tedaj pa so pričele bojazljive duše z mosta streljati, da je onega v vodi obsul dež svinčenk. Zadelo ga je, in kakor kamen je izginil v vodi.— V istini so ga dobili čez nekaj dni mrtvega na produ «V Kotu». K Županovi Lenčiki so romali potem snubači za snubači, ali ni se hotela možiti.

Tudi je še mlada umrla.

Vita vitae meae.

Zgodovinska podoba.

Hladnega in meglenega jesenskega jutra v letu 1587. je zapašal bleščeč izprevod loško mesto, tedaj posestvo bavarskih brizinskih škofov, ter je med pokanjem grajskih topov in med donenjem zvonov krenil po dolini ob Poljanščici. Nad smrekovimi gozdovi po gorskih bregovih so visele meglene proge, in nebo samo je bilo prepreženo s sivimi oblaki. Hladán piš je vlekel od severja ter podil megle proti jugu. Prejšnji dan je bil dež razmočil zemljo in črne luže so se prikazovale sredi pota na vsak korak, da je ploskalo in škropilo na vse strani, ko so konji stopali po njih. Samotna je bila dolina in samo vrane, pasočé se po tratinah, so se vzdigovale ter grdo kričale, kakor bi se čudile, da je zašlo v to samoto tako gosposko krdelo. Tuintam je prilezla iz goščave samotarska rodbina ter klečeč

čakala ob stezi, da bi došel izprevod. In s sabo so privlekli svoje bolnike, ki so ležali tik pota v mokri travi ter željno pričakovali blagoslova najvišjega svojega pastirja, od katerega so upali duševnega in tudi telesnega zdravja. V resnici je potoval tisti dan ljubljanski škof *Joannes Tavčar* po dolini v Idrijo ter hotel tudi v Poljanah verno čedo v veri potrditi. Škof je bil tedaj že vladni namestnik v Gradcu, in obdajal ga je torej ne samo blesk cerkveni, temuč tudi posvetni.

V njegovem spremstvu se je kazalo mnogo več orožja nego molitvenega orodja, kar so zahtevali tedanji časi, ki so bili burni in sirovi. Ni torej čuda, če je škof Joannes popotoval v orožju kakor zapovednik, ki se mu pokoré vojne čete.

Na čelu škofovega spremstva je stopalo krdelo pešcev, ki so nosili na ramah ali dolge helebarde, ali pa neokretne muškete. Imeli so nalog, da so čistili tir, metali veje s pota ter odpravljali vsakovrstne druge zadržke. Za njimi je jezdarilo kakih dvajset loških jezdecev, ki so imeli rokave v goste in napete gube nabrane, na nogah pa visoko čez kolena sezajoča obuvala z velikanskimi ostrogami. V rokah so tiščali dolge, gole meče ter temno gledali izpod železnih čelad. Eden izmed njih je nosil prapor, v svojem polju kazoč grb brizinskega gospoda in škofa. Takoj za temi je jezdaril škof sam z ožjim svojim spremstvom. Bilo je vmes nekaj katoliški veri zvestih plemenitašev, oblečenih v

železje, in z vihrajočimi peresi ob čeladah. Tudi nekaj kanonikov je jezdarilo v tej družbi, med njimi stolni prošt ljubljanski, *Casparus Freiden-schuss*, ki je bil tedaj najbolj vročekrvni nasprotnik nemškemu luteranstvu. Potem je prišel zopet oddelek pešcev, ki so bili zadnji v oboroženem izprevodu. Za njimi so se gnetli pisači, kuharji in pred vsem lovski hlapci, katerih eden je sopel za čedo psov, ki se je pehala pred njim. Drugi so nosili sokole, rogove, loke in puščice. Pravilo se je, da se hoče napraviti lov v pogorju, škofu na čast. Zopet drugi so nosili v vrečah in pletenicah stvari, o katerih se je vedelo, da bi se za škofovo mizo v dolini dobiti ne mogle. Vsa ta družba se je pomikala molčeč dalje, ker so bili vsi pogledi v škofa obrnjeni, ki se je vestno razgovarjal z loškim oskrbnikom *Fanezom Krištofom iz Hohenburga*, stolnim šolárjem in svétnikom brizinskim. Letá je hodil peš in razoglav ter vodil škofu konja za uzdo. Njegovo vedenje je povsem kazalo, kako visoko se čuti počaščenega, da sme svojeročno voditi konja, ki je na njem sedel visoki cerkveni knez.

«Vaša milost», je izpregovoril ponižno, «pripravite se na slabo pot, in jako se bojim, da Vas bode v telesu bolela vsaka kost, kadar smo dospeli do Visokega.»

Visoko je majhen dvorec, blizu Poljan ležeč. Tu je obstajalo škofovo loško plemstvo, kadar je prihajalo na lov v pogorje.

«Priatelj!» je odgovoril škof dobrovoljno — govorila sta latinski —, «sedite na konja! Čemu gazite blato? Ali menite, da bi mi srce skipelo, če mi vodi konja najmanjši Vaših hlapcev?»

«Vaša milost!» je vzkliknil oni. «Ali menite, da imam tako malo pobožnosti, da bi umazanemu hlapcu prepuščal častni ta posel? Vaša milost, jaz sem na svojem mestu!»

Ker ni škof ničesar odgovoril, je molčal tudi Hohenburg. Šele po dolgem molku je vprašal škof: «In kako je zašla kriva vera v te kraje, tako odstranjene od mestnih vplivov?»

«Krivi preroki», je odgovoril stolni šolaster goreče, «krivi preroki so zatrosili strupeno zrnje tudi v to dolino, in še celo v Poljanah jih imam nekaj sumnivih ptičev, ki so v črnih nočeh frfotavali čez gore na Soriško polje in do tiste kričeče vrane, do bogokletneža Kupljenika, kateremu slava Primoža Trubarja spati ni dala. Kaj hočemo! Jaz sem nedolžen in tudi nimam še tiste oblasti, da bi s koreninami vred iztrebil pekla rastline!»

«Ali se z dobro besedo ničesar opravi ne da?»

«Z dobro besedo, škofovsko Vaša milost! S kolom po glavi, ali pa s helebardo v rebra, to je najboljša beseda za te satanove naslednike!»

«In kako ste do zdaj postopali?» je vprašal škof rahlo.

«Storil sem toliko kakor nič! Premilostivi moj gospod in škof brizinski je predober, in zvezane so mi roke, da niti najmanjšega ne dosežem. Enkrat se mi je povedalo, da so bili štirje Poljanci pri Kupljeniku. Poslal sem oboroženo stražo v vas, in polovili in povezali so hudobneže. V verige so jih dejali ter bosonoge postavili v potok sredi vasi. In moji hlapci so jih gladili s šibami. K sreči je bila zima, da jih je malo zeblo, in da se jim je kri malo ohladila. No, pa so končno otrpli popadali v vodo; moral sem jih zopet pustiti, in še danes imam prepričanje, da so jih drugi vaščani milovali, da z neznatno to kaznijo ničesar nisem dosegel. Ker to ljudstvo, Vaša knežja milost, je mlačno kakor gorka voda in Kristusa vam zataji za merico ovsa! V slabih časih živimo!»

«Da, v slabih časih», se je vmešal v govor prošt Kašpar, «in sveta cerkev zahteva, da postopajo njeni služabniki kakor goreči meči!»

Škof Joannes je čutil očitanje; ničesar ni odgovoril in nekaj časa se je zamislil tja pred se. Imel je obilo dobre volje, a blago in rahlo srce, in morda se mu ni brez opravičenja očitalo, da je bil premehak naproti novim krivovercem. Hohenburg je opazil takoj, da se je zavila govorica na nevarne steze in da se hoče škofa polastiti slaba volja.

«Vaša milost», je vprašal ponižno, «kako napreduje naš Cosemus? Ali ste zadovoljni ž njim?»

Takoj se je razjasnilo lice prelatu. Obrnil je obraz po družbi za sabo in njegovo oko je obstalo nad mladim človekom, ki je opravljen v črn žamet jezdaril v družbi dveh kanonikov. Nežni njegov obraz je bil kakor cvet pomladanski.

«Naš Carolus nam napravlja samo veselje», je odgovoril škof radostno, «in Vaše priporočilo, revende, je postalo seme, ki bode iz njega zrastle mogočno drevo. Naš Carolus bode enkrat trden steber sveti Cerkvi v teh pokrajinah. Ko sem ga na Vaše priporočilo vzel med svoje gojence, pač nisem mislil, da mi bode gospod Bog v njem dodelil toliko tolažbe in toliko upov, za kar mu dajem tisočerno hvalo! In glejte, očita se mi celo, da sem mu odprl preveč svoje ljubezni, ali moj Bog, ta mladenič me z vsem svojim življenjem spominja na nebeškega angela! Ali, če se ne motim, doma je tukaj nekje v dolinah, in zdaj se čudim sam sebi, da celo ne vem, kaj so njegovi roditelji. Kdor je pastir svete Cerkve, ima toliko skrbi, da na marsikaj pozabi!»

«Sin je plemenitaša», je odgovoril Hohenburg. «Njegovi predniki so posedovali tu v gorah svoboden dvorec, ki je pa zdaj že davno zapravljen in zajeden. Erazem Cosemus je zašel v letih svoje mladosti med armado Caroli V. Potepal se je po svetu okrog in živel plemenito toliko časa, dokler je bilo mogoče. Pri Mühlbergu

so ga posekali luteranski jezdec na tla, in ko je ozdravel, mu je ostala trda desna roka da ni mogla več meča sukati. Nekdaj je prilezel domov v ponošeni španski opravi. Od očetne dediščine je dobil leseno kočo in nekaj pedi svobodne zemlje. Slekel je špansko obleko, odložil žamet in široke rokave ter zlezal v kmetsko opravo. Delal in kopal je, ker je moral živeti. Naposled se je oženil nespametnež s kmetico, ki mu je rodila legijo otrok. Iz usmiljenja smo mu dali opravila cerkovnikova, in preselil se je v cerkovnikovo kočo tik cerkve. Postaral se je ter izgubil lase z glave. A svojega plemenitaškega ponosa ni izgubil nikdar! Kadar pride velik praznik, izvleče še zdaj iz zaboja špansko svojo opravo. A postala je lisasta, deloma mu je silno prekratka, deloma pa preširoka, in na pre mnogih mestih z belo nitjo zakrpana. Kadar lazi v tej obleki okrog, je usmiljenja vredna prikazen. In tudi jaz sem se ga usmilil ter Vam, knežja milost, priporočil njegovega otroka, ki ga bode zredili v slavo božjo!»

Ko mu škof ni ničesar odgovoril, je molčal tudi Hohenburg nekaj časa, potem pa vzdihujoč zopet pričel: «Ali še nekaj je tu, Vaša milost, kar mi kri stiska iz srca. Bil je tu starejši brat, in spravil sem ga na Nemško. Pred kratkim pa sem dobil poročilo, da je zatajil sveto vero in da jo je potegnil med učence tistega krivega preroka, Primus Truberus imenovanega, ki je

ravnokar stopil pred božjo sodbo, kjer bode izročen peklenskemu ognju za vse gorje, ki ga je privabil na sveto Cerkev v teh deželah!»

«Moj Bog!» je zastokal prelat, «ali je mogoče kaj takega!»

«In kar je najhuje, Vaša milost, priklatil se je zdaj ta Juri Cosemus v to pogorje, in sporočilo se mi je, da je hotel pridigovati še celo v poljanski cerkvi!»

«A naš Carolus o tem ničesar ne ve. In dejalo mi je nekaj v duši: ne jemlji ga s sabo! Bolje bi bilo, da ga nisem vzel s sabo. Kam že sega satan s svojim kraljestvom! Kaj naj počnemo! Boga in apostolski stol prosim noč in dan pomoči, da bi se mi z božjo pomočjo in s pomočjo apostolsko dalo pod varstvom svete device Marije sredstvo na roko, ki bi ž njim iztrebil to luteransko zlo, toliko let že obstoječe!»

In škof Joannes je sklenil roke ter pričel moliti. V tistem hipu so dospeli do mesta, kjer se tik vasi Brodov suče ravno pod potjo globoko, zeleno virje. Ondi pri produ se je spustila tedaj iz gostega bičja povodna ptica ter šinila visoko v zrak, moleč dolge svoje noge od sebe. Takoj je nastal hrup med sokoličarji. In eden izmed njih je snel svojemu sokoliču pokrivalce z glave; z bistrimi očmi se je ozrl krilati lovec srpo na okrog, potem pa se vzdignil kakor blisk ter se podil za plenom pod sivo nebo. Vsa vrsta se je ustavila in z radovednimi

pogledi opazovala boj visoko pod oblaki. Škof sam se je razvnel, in vitez Hohenburg je porabil priliko, da je visokemu gospodu hvalo pel o bistrournih svojih sokolih. Še je bilo vse zamaknjeno v zrak in nihče ni opazil, kako se je nad potjo izmed vejevja prikazala črna postava v opravi tedanjih luteranskih predikantov. Mož je imel kakih trideset let, ali na bledem obrazu mu je plamtel ogenj tistega fanatizma, ki ga je zbujal Luter pri pobeglih minihih in oženjenih duhovnikih. Postavil se je na griček ter s sovražnimi pogledi premeril družbo pod sabo. Niti en trenutek ga ni preobdal strah in takoj je bil pripravljen izliti na pričujoče nekoliko tistega historičnega žolča, ki so ga odpadli minih, po ženskah hlapeči, od nekdanj v obilni meri posedovali. In v resnici je pričel.

«Grešniki iz Gomore in Sodome», je zakričal, «otroci satanovi in pekla sadovi! Garjeve ovce, ki ste se v tihi noči priplazile v vrt Gospodov ter ga okužile, da zdaj smrdi kakor gnojnica pod pekočim solncem. Ali dan sodbe se bliža in tudi tebe — s tem se je obrnil do škofa — tudi tebe, rimsko-katoliške nečistnice nečistega hlapca, bo zadela šiba božja, da postaneš v stud samemu peklenskemu očetu. Plameni čistega evangelija vas bodo požgali, kakor je požgal Simson filistejsko polje. Čemu lazite todi in čemu prihajate tu sem v mehkih oblačilih, kakor ženska, ki prodaja svoje telo? Ali

zapisano je: udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce! Že je dvignjena roka božja in udarila bo vas, kakor je udarila nekdanj Kore pregrešno drhal!»

Pri tem je sveti mož pritiskal črno knjigo na svoje prsi ter kričal, kakor bi hotel odgnati armado peklenških duhov. Janez s Hohenburga se je penil od jeze. S strastno naglico je spravil škofa z mesta ter pustil samo štiri pešce za sabo z ukazom, naj ulove predikanta. Letá pa se je na svojem gričku od ponosa iztegoval ter vpil: «Poglejte jih, kako bežé ti Amalekiti pred božjim služabnikom! Hozana Bogu, ki poveljuje svoje otroke!»

Na stezi pod njim pa so ugibali vojaki, kako bi ga dobili v pest.

«Pustite ga meni!» je dejal eden, ki je bil slep na levo oko, «premotim ga tako, da bode gluh in slep!»

«Ti prerok na skali», se je obrnil do predikanta, «tebe dobro poznam. Ti in pa tisti Primus Truberus, ki je ušel ljubljanskemu škofu in se zdaj že peče v peklju, sta dva cvinglianska praseta, za Luciferja neprebavljiva.»

Oni na robu je utihnil, potem pa s silnim srdom vprašal: «Kdo govori tu o cvinglianih? Kdo se predrzne kleti na velikega svetnika Primoža Trubarja? Ti, hlapče, glodaš služabnike božje ter mečeš oznanovavce čistega evangelija v eno korito s temi svinjami, temi cvingliani!

Bodi proklet zavoljo besed, ki so se rodile iz okuženih tvojih ust!»

Silno se je raztogotil ter strastno izkušal dokazovati, kaka huda krivica se godi Primožu Trubarju in njemu, Juriju Kosmu, če se jima očita cvinglianstvo. Končno je prišel tako v ogenj, da ni opazil, kako sta mu prilezla hlapca za hrbet. Pograbila sta ga ter pritirala na pot. Vedno je še kričal ter zabavljajal na rimskega Antikrista in njegove sinove.

«Kaj počnemo ž njim?» se je vprašalo.

«Ali ga hočemo s sabo gnati?» je odgovoril enooki.

«Nocoj bo na Visokem nekaj pijače in jaz zase vem, da se bom upijanil. Ali naj pri tem vso noč pazimo na tega lutrškega volka?»

Pri zadnjih besedah je sunil predikanta z držajem svoje helebarde v trebuh, da je ječe odskočil.

«Gospod bode poveličal svoje mučenike!» in goreče je pritiskal sveto biblijo na usta.

«Jaz nekaj vem», se je vmešal tretji. «Čemu bi vlačili to mrhovino s sabo! Tu doli je voda globoka. Treščimo ga vanjo, potem napravimo iz luterana anabaptista, in Lucifer bo imel dvojno veselje o njem!»

«Vrzimo ga v vodo!» so vsi tulili.

Takoj so pograbili nesrečnega pridigarja ter ga vlekli s pota na rob k vodi. Ravno pod njimi se je sukal velikanski vrtimec po tolmunu,

in umazane pene so se topile ob skalah pri strani. Nekaj rib je plavalo pri vršini, ali so takoj švignile v globino, ko so bile začule krik nad sabo.

«Hladna bo postelja!» se je smejal enooki ter z močno roko sunil jetnika z roba. Malo se je opotekal, potem pa zviškoma telebnil v vodo, da se je peneče odprla ter ga pogoltnila. Vojaki so grohotaje odšli in niti radovedni niso bili, kaj se bode zgodilo ž njim. Prikazal se je na vršini. Dolga obleka se mu je prijemala udov. Ali vendar je plaval ter z veliko težavo priplul do proda na oni strani. Premočen je prilezel na suho. Ali kipeče je vzkliknil: «Gospod svojih vernih služabnikov ne pokončuje s svojimi valovi, kakor je pokončal nekdanj egipčanske vojske! Ali vas bo pokončal!»

In s pestjo je grozil hlapcem, ki so odhajali po poti. Potem pa je obrnil prestrašene poglede po vodi.

«Sveta biblija!» je vzkliknil bolestno. In v resnici črna njegova knjiga se je sukala ondi sredi vrtinca. Nekaj radovednih rib je prihitelo k njej ter pluskaje sililo z drobnimi glavicami med svete liste, v vodi razprostrte. Niti enega trenutka ni premišljeval fantast. In kakor je bil v obleki, spehan in premočen, je planil nazaj v skaljene valove, da bi zopet dobil svoj zaklad. In z vodo se je boril in pojemale so mu moči, ali vendar je srečno privlekel knjigo na suho.

«Vita vitae meae!» in pritiskal jo je na usta. Zapustila ga je zavest, da je padel po zemlji. Knjiga pa mu je počivala na srcu, knjiga, ki je tedaj pretila prestrojiti nas Slovence v luterane.

II.

Tisti dan je visoški dvorec gledal toliko število oboroženih in neoboroženih gostov, kolikor še nikdar prej ne. Škof z ožjim svojim spremstvom je zasedel vse prostore v malem posestvu; vojaščina pa si je napravila taborišče na travniku tik vode, kamor so nametali slame za ponočna ležišča. Oskrbnik Hohenburg je dal pobiti vola in vojaščina je zanetila velikanske ognje ter med kričanjem in veselim šumenjem na drogih pekla krvave četrti, da se je okraj takoj napolnil z duhom pečenke. Tolpa poljanskih otročajev je opazovala iz dalje nenavadni ta prizor ter z lačnimi pogledi stregla po mesu, ki je prijetno vreščalo nad plamenom. Tudi drugega gledajočega občinstva se je nabralo po travniku in tuintam se je vsilil vaščanček med vojake, meneč, da bo zanj kaj odpadlo, bodisi že kos mesa, ali pa kozarec vina, ki je neprenehoma teklo iz velikega soda. Ali vojak ni bil mehkega srca v časih tedanjih, in z grdo besedo so odpravljali vsiljence ter jih s suvanjem in pehanjem tirali iz taborišča, da bi ne ukradli kaj ter z očmi ne požirali poštenim vojakom

blagoslovljenih prigrizkov. Gledavci so se torej kmalu pogubili in tudi otročaji so zapustili mesto brezuspešnih upov in nad izgubljenih.

V poslopju samem je vladalo najživahnejše gibanje. Po kuhinji, ki je bila za malo poslopje neprimerno velika, so se trudili in potili kuharji vsake vrste ter po besedah viteza Hohenburga imeli napraviti tako kosilo, da se zastopniku brizinskega škofa ne bode treba sramovati, kadar sede za njegovo mizo knez in škof ljubljanski. In ni se sramoval potem. Veliko gostovanje se je vleklo skoraj do večera, ker tudi tedaj se je ljubilo bogato kosilo, kakor ga še dandanes ljubimo vsi, ki so nam dana umrjoča ali pohlepna telesa.

Bilo je že pozno zvečer, ko je potihnil hrup ter je gosposka in vojaška družba legla k počitku. Luna se je prikazala ravno izza gorovja, ko je oseba, zapustivši dvorec, izmed drevja stopila na planico ter se ozrla pazljivo na vse strani. Pri vodi je plapolalo še nekaj plamena, in v luninem svitu se je videlo, kako se je vzdigoval tenak dim v nočni zrak. Pijani vojaki so se bili zarili že v slamo, a samo pri praporju, ki je vihral sredi taborišča, je slonil stražnik ob helebardi ter upiral poglede proti luni, ki je, ne meneč se za reformacijo in luterane, mirno plula po jasnem nebu. A tudi Visoko ni bilo brez straže! Tam, kjer je stala omenjena naša oseba, sta se opazila dva ogla

štirjaškega dvora; ali pri vsakem tem oglu je stražil jezdec, sedeč na konju, ter imel pred sabo počez na sedlu gol meč. In kadar je premeknil konj kopito, so se lovili lunini žarki jezdecu po čeladi in po brušenem meču.

Naš ponočni znanec je obstal na obsejani planici ter se pazno oziral okrog sebe. Upal je, da se bode pritihotapil do mostiča, ali v tem se je varal. Bližnji jezdec je pognal svojega konja ter bil takoj pri njem.

«Kam hočete prijatelj?» je vprašal temno. Spoznavši pa osebo, stoječo pred sabo, je izpregovoril mehkeje ter si z levo roko pomel oči: «Zdi se mi, da ste iz Poljan?»

«Sem!» je odgovoril letá.

«In morda že celo duhovnik?»

«Ne še!»

«Ne še! In mene ne poznaš, Kosmov Korle?»

Kakor hitro je čul, da rojak še ni prejel mašnikovega posvečenja, tikal ga je pri tej priči, ker v Poljanih so se vikali že od nekdanj samo duhovni.

«Kdo si, da me poznaš?» je vprašal Carolus Kosem dobrovoljno.

«Pešarjev Jaka z Gabriške gore sem. Ko sem v Poljane k maši hodil, sem šel časih mimo vaše hiše, pa se morda več ne spominjaš. Moje matere brat je pomival škafe na gradu v Loki, pa je izprosil, da me je škof v službo vzel. Iz pričetka me je glava bolela, ker sem moral

vedno nositi ta svetli lonec le! Pa se človek vsega privadi, če jé vsak dan meso in če zdaj pa zdaj še celo kaj vina spije. Pozimi sem lovil pinože, po tistem mi je malo dolgčas, ker jih zdaj ne smemo. Skoraj čisto sem že pozabil na Gabriško goro! In ti?» je pristavil lehkodušno.

«Jaz še nisem pozabil svojega doma», je odgovoril letá živo, «in ravno zdaj sem na poti v Poljane.»

«V Poljane! Do tja je samotno in, kar se nekaj časa sem nekak luteranski far poja po goščah, se klatijo menda njegovi prijatelji po nočnih stezah in, če te dobe in jim poveš, da še veruješ v papeža, potem ti bode premalo reber v telesu, tako te polomijo!»

«Ne bojim se! Med potjo bom molil, in kaj se mi hoče zgoditi?»

«Če bi se ti pa vendar kaj, pa zavpij! Tu na oglu bom stal ter ušesa napenjal, in če čujem krik, poženem konja čez mostiček in z mečem udarim med luterane, da bo le veselje gledati! Lahko noč!»

«Lahko noč!»

In jezdec je skokoma oddirjal po mehki tratini, a na oglu pri dvoru se je zopet ustavil ter bil videti iz dalje kakor kip, izsekan iz črnega kamena.

Carolus Kosem je pričel takoj moliti. Prestopivši most, jo je zavil po temni stezi pod košate bukve in tamne smreke. Obdal ga je čut

samote in skoraj strah ga je bilo. Da bi si dajal pogum, je molil glasno, da se je čulo po gozdu. Bil je sicer opasan z mečem, ali njegovo orožje je bila njegova molitev, kipeča iz kipečega srca Zavel je hladán piš ter drevesom majal visoke vrhove. In šumenje vrhov in šumenje reke se mu je vsililo takoj v dušo ter zbudilo ondi spomine na čase pretekle, spomine na solnčnato domačo dolino.

Spominjal se je otročjih svojih let; spominjal se pred vsem gomile, ki mu je pokrivala gorko ljubeče materino srce; spominjal se tudi starega očeta in bratov in sester, ki so ga danes z neizkončnim ponosom gledali v spremstvu kneza in škofa. In vse te spomine mu je obdajal venec zelenih domačih gorá, in nezatna in med svetom nepoznana dolina se mu je zdela kakor raj, kjer bi v sreči in radosti neprestano lahko živel. V tistih časih ljubezen do domovine še ni imela toliko moči, kakor je ima zdaj v naših občutkih. In ljubezen do domovine je še spala v slovenskih srcih, kakor spi iskra v dragem kamenu, dokler se ni umetno izpilil in obrusil! Ali brusili in pilili so Nemci potem z neusmiljeno svojo roko še celi dve stoletji, da se je končno kamen slovenskega rodoljubja vendar le pričel iskriti ter žarke dajati! Ali ob času naše pripovedi so vladali verski čuti ves poznani svet, in tudi po Slovenskem so ti čuti užigali sovraštvo in tugo ter zatirali vse druge občutke,

ker je ubogo naše ljudstvo, tlačeno in drto po nemških plemičih, za nove biblične eksperimente bilo kakor nalašč ustvarjeno.

Tudi Carolus Kosem, z zbujenimi domovinskimi čuti, po temnem poti hodeč, si ni bil v svesti, da so mu ravno ti čuti s pogumom napojili dušo, da je brez groze stopal po samotni nočni stezi. Prenehal je moliti in duh mu je takoj prekipel pri zavesti, da so krivega pre-roka iz Vitenberga učenci zašli še celo v te kraje. Neznosno sovraštvo mu je napolnilo čisto dušo, in med šumenjem domačih gozdov in domače reke se je spominjal človeka, ki ga je ljubil nekdanj, človeka, ki pa ga je zdaj sovražil bolj od peklenškega satana. In ta človek mu je bil rodni brat, a odpadnik sveti veri, ki ji je bil Carolus Kosem vsako kapljo krvi darovati voljan. Menili so, da ne ve o odpadništvu svojega brata, in prikrivali so mu resnico. Že davno pa si je bil iz skrivnostnega šepetanja svojih tovarišev sestavil grozno vest, in ta vest mu je pezila danes na temnega duha z vso svojo težo, in to ravno zategadelj, ker se je bližal kraju, kjer je nekdanj ena mati dojila njega, ali tudi onega, ki je zdaj Boga proklinjal in vero svoje porodnice!

Stopivšemu iz gozda so se razprostirali pred njim zeleni travniki v luninem svitu, in že je ugledal kočje po holmu, ki se je kazal stolp domače cerkve za njim. Sovraštvo ni bilo po-

zabljeno, a vendar je razprostrl roke ter vzkliknil: «Sveti Materi božji bodi hvala, da te še enkrat zrem, vas domača!»

«Kdo govori tu o sveti Materi božji?» je vprašal oster glas, in s kamena pri poti se je dvignila oseba, zahaljena v črn plašč, ki ji je sezal tako visoko, da je prikrival polovico obraza.

«Tu imamo papista, ki kos lesa za živega Boga časti, in prišel nam je v roko, bratje, da mu pričamo o resnici svetega evangelija!»

Ponosno se je smejal. Izza grmovja je stopilo še nekaj temnih oseb ter se pridružilo onemu, ki je govoril zadnje besede. Bili so pogorski kmetje s širokimi klobuki, ali ob ramah so nosili dolge meče, ki so si jih brez dvojbe izposodili pri kakem luteranskem graščaku.

«Ti torej, ponočni prijatelj, še vedno častiš Marijo, kakor to čaščenje ukazuje rimski volk, ki mu vi papisti ližete dlako ter mu poljubujete kopita, dasi se valja v pregrehah in hudobijah? Ali ti naj dokažem s pomočjo svetega in čistega evangelija, da je Marijo častiti pregrešno, Bogu neljubo ter samo po Antikristu izmišljeno?»

Pri vsaki drugi priliki bi se bil prestrašil naš znanec čudnih ponočnih gostov. Ali tu se je zaničevalo Marijino čaščenje, in takoj so se razvnele vse strasti po mladeniču in brez premisleka je odgovoril: «Kdo da kliče tu slavo Materi božji, vprašaš, hudobnež? Ti se hočeš bojevati z jezikom! Vedi pa, da sem jaz božji

porodnici v čast pripravljen na boj z mečem» — in tu je izdril meč iz nožnic —, «če je taka tvoja volja, jaz, Carolus Cosemus, ki mi bode sladko veselje kri preliti za njo, ki nam je rodila Odrešenika sveta!»

Kdor vé, kako strastno so čaščenje Marijino napadali luterani, a katoličani branili, se nikakor ne bo čudil, da je mlad duhovski gojenec takoj po meču pograbil ter se poln gorečega ognja hotel bojevati v čast sveti Devici, bodisi z besedo, bodisi z brušenim orožjem. Duhovnik, z mečem opasan, v tedanjih dnevih ni bil redka prikazen, in pripetilo se je časih, da je služabnik altarja bolje sukal svetli meč nego kadilnico v cerkvi.

«Spravi svoj meč, otroče!» je dejal oni in glas se mu je čudno tresel. Ti si torej Carolus Cosemus?»

«Zdaj te poznam, kdo si!» je zakričal Carolus, planil k njemu, potegnil mu plašč od obraza ter zrl v lice — svojemu bratu. Po glasu sem te spoznal, bogokletnež, in meni si v roko dan! Sveta Marija, hvala ti bodi za ta trenutek!»

«Kaj je zdaj? V resnici, jaz sem Georgius Cosemus!»

«Ho! ho!» je skipel mladenič, «ti si bil Georgius Cosemus. Ali meniš, da te še spoznavamo za sinu umrle matere! Ti si zatajil živega Boga, in ti meniš, da mi tebe ne bodemo zatajili? Srečna ti mati, da je prej umrla ter legla

v grob, nego je gledala tebe, ki ji zdaj gomilo skruniš ter Boga, ki te ga je ona ljubiti učila, psuješ z besedami, krutejšimi od onih, s katerimi je odpadnik iz Vitenberga onečedil in oskrnil sveto Cerkev! Iz zemlje jo čujem vzdihovati in v spanju gledam blede njen obraz ter štejem njene solze, ki jih pretaka za te! Nekdaj si bil Georgius Cosemus, zdaj si pa odpadnik, in Gospod Bog je milostiv s tabo, da ti ne da umreti kakor je umiral nekdanji Juda, imenovan Iškarjot!»

In Carolus je dvignil tedaj meč, da bi prebodel brata odpadnika. Silna strast mu je preslepila dušo in kakor najbogoljubnejše delo je hotel storiti umor ter pokončati človeka, ki ga je ž njim rodila ena in ista mati.

«Umreti moraš», je dejal hripavo. Še bolj ga je razkačilo, da se Juri Kosem ni razdražil. Mirno je stal pred njim ter položivši roke čez prsi ironično izpregovoril: «Če ti tvoja vera, Carole, zapoveduje umor, torej sekaj po meni!»

«Ali ne stoji zapisano: ubijaj v svetem svojem ognju!» je odgovoril ta srdito. Tedaj je bilo Jurija Kosma življenje v nevarnosti. Mlajši brat je zavihtel v resnici ostro orožje, in po glavi bi bil udaril predikanta, da mu ni priskočil nekdo iz spremstva na pomoč. Bil je to star mož, ki je že poprej sovražno pogledaval po razvnetem katoličanu. Ko je letá dvignil meč, se je oglasil starec ter dejal: «Tudi je pisano: kdor suče meč, pokončan bo ž njim!»

Izpregovorivši je zavihtel silno dolg meč ter ga hladnokrvno zasadil mladeniču v prsi pod ramo. Ranjenemu je odpadlo orožje ter zažvenketalo po tleh. Zaječal je v bolečinah, stiskal z rokami rano ter vzdihal goreče: «Sancta Virgo, vita vitae meae!»

Povesila se mu je glava, omahnile mu roke, in zgrudil se je na zemljo. Vse to se je izvršilo v malo trenutkih. Vtisk krvavega čina je pretresel z grozo ponočno družbo. Z grozo in strahom! V neizkončni bolesti se je zgrudil predikant na zemljo, in ljubezen do brata, omamljena do tedaj po tuji veri, je vzplamtela v trpečem srcu, in zavest, da je zakrivil smrt tega brata, mu je pregnala kri z obraza. Opazil ni, kako je ostal sam na mestu, in kako so mu temni spremljevalci zapuščali kraj drug za drugim. Prelival je solze ter klical Boga na pomoč. Potem se je ojačil, zavil otrplo bratovo telo tesno v plašč ter si ga naložil na svojo ramo. Njemu samemu je odpadlo pri tem pokrivalo z glave, in s pleč mu je zdrknil plašč. Pustil je oboje na mestu ter šel s čudnim bremenom na pot proti rojstni vasi. Stopal je hitro, strastno, znoj mu je lil po obrazu, in težko je hropel pod strašno pezo. V luninem svitu se je vila steza pred njim kakor rumena nit, in hipoma se mu je v bolečih možganih dozdevalo, kakor bi stal vedno na enem in istem mestu, kakor bi se pot do vasi ne hotela krajšati.

Obrnil je pogled proti hišam; mrgolele so pred njim v nočnem mraku, a končno pričele pred njim bežati.

Obrnil je pogled v stran na hribe; gorski vrhovi so se majali pred njim, a končno se pričeli odmikati ter se odmeknili v silno daljo. Dozdevalo se mu je, da je s svojim bremenom na širni planjavi, kjer ni bilo ne drevesa, ne studenca, in neznosna žeja mu je tlela na pekočem jeziku.

Obrnil je pogled proti jasnemu nebu; zvezda je mrgolela pri zvezdi, a končno se je pričela zvezda pri zvezdi više in više pomikati ter se izgubljavati v neizkončno višino.

«Pred mano bežé!» je zastokal. «Kakor Kajn sem umoril rodnega si brata!»

Črne lise so se mu napravljale pred očmi, plapolale mu pred pogledom ter se širile in širile in končno prepregle vso okolico. Smrtni strah ga je pretresel.

«Bog pošilja temo na me!» je zaječal, «kakor nekdan nad pregrešne Egipčane!»

V resnici je bila nastala hujša, večja tema: na nebu je zavil oblak svetli mesec v svoje sivo krilo. Ali nesrečnik si ni upal več pogledati na ponočno nebo in menil je, da ga preganja božja kazen. Hitel je dalje, šibile so se mu noge, in neizmerno težko se mu je dozdevalo breme ob rami. Imel je občutke, kakor bi ga to breme v zemljo tiščalo in tiščalo; in imel je tudi občutke,

kakor da so mu noge že deloma v zemljo zabite. Tedaj ga je hotela zapuščati zavest; tolklo mu je po glavi, in slabost mu je obšla srce. Hipoma pa je na prsih pod ramo, kjer je nosil brata, občutil dih gorke sape. Njemu vsaj se je dozdevalo tako, in z roko je segel pod svoje breme ravno tja, kjer mu je prišla poprej gorkota od telesa. Posegel je v gorko mokrino, in kakor bi ga piknila strupena kača, je odmeknil roko: bila je zdaj rdeča in s krvjo bratovo oblita! Tedaj je vedel, da ga ne sme preobdati slabost, ker bi sicer ne mogel rešiti brata, če je bilo morda še kaj življenja v njem. Mrzel pot mu je stopil na čelo; razbistrili so se mu možgani, in bilo mu je, kakor bi se bila črna preproga, pred njim viseča, pretrgala od vrha do tal. Okolica je ležala pred njim v večji svetlobi in opazil je, da je došel do prvih koč. Pred njim je čepela domača vas, kup slabih lesenih koč, ki so se v luninem svitu videle še ubožnejše.

V tistem hipu je mesec na nebu priveslal izza sivega oblaka.

Nikjer ni bilo opaziti luči. Vaščani so že spali vsi, in čuti ni bilo glasu. Lezel je strahotno mimo hiš ter se skrival v senco pri stenah. Zavil je okrog cerkve in pred sabo je imel zdanje očino domovanje, nekdanjo poljansko mežnarijo, ki je stala sredi vasi. O njej ni zdaj ostanka, samo v ustnem sporočilu še živi in

stari ljudje pripovedujejo, da so nekdam v mladosti čuli praviti, da je na mestu, kjer je bil že takrat zelen vrt, stala poprejšnja mežnarija.

Pred leseno steno te mežnarije je odložil Juri Kosem svojo pezo v hladno travo. Potem pa se je pritihotapil do malega okna, ki je bilo razsvetljeno. V nizki sobi je tlela trska pri peči. Iskre so padale od nje in dim se je vlekel proti črnemu stropu. V kotu okrog mize so sloneli mlajši bratje ter molili. Najmlajša deklica z rumenimi lasmi je položila glavico po mizi ter spala. Med molitvijo je bila zadremala. Srce se mu je vnelo, in v ognjeviti ljubezni je hotel objeti to družbico, ki so ga nekdam sklepale ž njo tako tesne vezi. Ali kje so bili zdaj tisti časi! Pri peči je slonel tisti, ki je vsa ta bitja rodil, in pleša se mu je svetila iz teme. S hripavim, ostrim glasom je molil. In temu pri oknu so zadonele na uho kakor trombe glas besede starčeve molitve: «Molimo še en očenaš, da bi gospod Bog odvrnil to pohujšanje in pokončal odpadnika Jurija, ki je bil nekdam vaš brat in moj sin! Oče naš . . .» In z ostrim glasom in z gorečim naglašanjem je molil svete besede, in otroci okrog mize so molili za njim ter pobožno sklepali roke. In tudi rumenolasa glavica se je prebudila ter se dvignila z mize in rdeča usteca so zaspano govorila: «In pokončal odpadnika Jurija! Oče naš . . .»

Tisti pa, ki so mu izmoliti hoteli pokončanje, je padel zunaj po zemlji kakor posekan hrast in rval je travo z ruše in v hladno prst je ječal. Potem pa se je vzdignil ter planil tja v noč.

III.

Po tem dogodku so pretekli skoraj trije tedni, Škof Joannes je bil zapustil že izdavna dolino, in vitez Hohenburg je sedel zopet na gradu v Loki ter koval zopet naklepe proti luteranom. Na Visokem je ostalo nekoliko grajskih hlapcev, in po pogorju so se potikali in lovili predikanta Jurija Kosma, ki je hotel umoriti svojega brata ter z oboroženim spremstvom napasti še celo škofa, ki je prenočeval na Visokem. Bila je ta vojaščina divje narave, in po gorjanskih kočah so gospodarili ter revnim kmetičem jemali ubožno imetje, češ, da so tako vsi skrivni luterani, in da naj torej plačujejo. Kjer se je prikazala ta tolpa, so se zapirala vrata, in hipoma je hotel vsak dober katoličan biti, in luterani so svoje mišljenje potiskali v najskrivnejši kot temne duše ter goreče prihajali h katoliški službi božji.

Bilo je torej kake tri tedne po škofovem odhodu. Prijazen jesenski dan je bil, in za ta pozni čas je solnce skoraj premočno pripekalo. Bila je tudi nedelja, in prazničen mir je vladal nad zapuščeno vasjo. Tisto jutro se je stregla

sveta maša pri Materi božji na Gori v poljanski podružnici, stoječi visoko na hribu. Maščevalo se je v čast Mariji; zatorej je bilo skoraj vse na Gori, hoteč tako kazati gorečnost do božje Porodnice, ki so se jo luterani branili častiti. Zaprte so bile kočje po vasi, in samo tuintam je sedela stara ženica na solncu. Vas poljanska je štela tedaj kakih dvajset lesenih hišic, stoječih v bregu nad malim potokom, ki mu pravijo Ločilnica. Ta potok teče dandanes v ravni črti skozi vas, tedaj pa je, stopivši med prva poslopja, napravljajl precejšnji ovinek ter se pri vходу v vas držal tesno pri bregu. Skoraj sredi vasi jo je zavil povprek ter se tik cerkve zopet v ravno črto zasukal. Na omenjenem ovinku je stala nekđaj mežnarija; bilo je to, kakor rečeno, leseno poslopje, postavljeno na nizek temeljni zid. Na strani, proti potoku obrnjeni, je vodil ob steni lesen hodnik, kakor se taki hodniki še zdaj opazujejo pri starih kočah.

Po vasi je prikorakala tisto dopoldne četa grajskih hlapcev. Pod kositarskimi čeladami so se potili in žeja jih je mučila. Vse jutro so lazili po grmovju ter vohali za predikantom. Z brezuspešnega pota so se vračali ter stopili v vas z namenom, poiskati si kaj živeža. Na čelu predrzni tej vojaščini je stopal mož, ki ga že poznamo. Bil je to tisti enooki pešec, ki je Jurija Kosma pehnil v vodo. Zapuščena vas je zbudila takoj slabo voljo v poštenjaku. Z mečem,

ki ga je, stopivši med hiše, izdrl, je sekal po zraku ter dejal jezno: «Vsa vrata so zaprta, nikjer se ne kadi izpod strehe, in hudič ve, da sem lačen, kakor bi se bil štirideset dni postil!»

Začule so se nemške, laške in slovenske kletve. Vsa družba je klela.

In enooki je zopet sekal po zraku.

Obstali so pred starko, ki se je grela na solncu. Ni dvignila obraza, ko so pričeli kričati na njo. Enooki je pristopil ter ji položil roko na glavo; šele tedaj je dvignila pogled proti njim in dejala z dobrovoljnim smehom: «Devetdeset let sem stara, devetdeset!»

Vpili so, naj pove, kje so vaščani, da je vas tako prazna, ali ničesar niso spravili iz nje, nego: devetdeset let sem stara, devetdeset. Pustili so jo končno v miru ter stopali dalje po vasi. Hudobna usoda je privabila v tistem hipu mladega petelina izza ogla. Nenavaden hrup je zbudil radovednost v njem; obstal je na oglu, sukal glavico ter bistro pogledaval zdaj s tem, zdaj z onim očescem po železnih možeh. V edinem očesu se je zaiskrila radost sirovemu vojščaku; lahno in brez zračnega šuma je povzdignil ostro orožje, ki se je potem žvižgaje zabliskalo ter s prečudno spretnostjo odbilo glavico radovedni živali.

«Nekaj bo vendarle!» je tulil četi vodnik, brisaje meč ob zeleno rušo pri poti. Vsi drugi pa so s strastjo planili po zadetem petelinu, ki

je s perutami krčevito bil po zemlji, nekolikokrat se preobrn timer mrtev obležal. Takoj je izginil v vojaško bisago.

«Ali nisi pravil, Jaka, da prebiva tu neko luteransko prasè pri polnem koritu?» je vprašal enooki potem, ko se je bil pomiril hrup, provzročèn po petelinovem obglavljenju. «Nekakov Čudež, si dejal?»

Oglasil se je naš znanec, Pešarjev Jaka: «Čudè mu pravijo, ne Čudež! Ali svoje ostroge ti zastavim, da sedi mož na polnih vrečicah, in marsikak beneški cekin se dolgočasì pod njegovo streho; samo Bog ve, kje. Če mu prerijemo klet, bo prišlo kaj na dan, prišlo!»

In Jaka je stopal pri tem tako trdo, da so mu velikanske ostroge mogočno rožljale ob nogah.

«Santa Maria!» se je razvnel enooki, «in ti praviš, da je ta človek luteran?»

«Lazil je pač za Kupljenikom, in tudi s Kosmovim Jurijem so ga videli v pogorju», je odgovoril Jaka.

«Santa Trinidad!» je zakričal oni ter lomil španščino. «Dobro, da ni katoličan! A kje je to zlato gnezdo? Ze davno bi ga bili morali izprazniti!»

Čudè je bil tedaj premožen vaščan. Njegova hiša je stala v bregu nasproti mežnariji. Potok je tekel vmes, in šibka brv je držala ravno na tem mestu čez njega. Tudi ta kočà

je bila vestno zaprta, ali lehán dim, vijoč se izpod strehe, je pričal, da niso vsi prebivavci z doma. Pred zatvorjenimi vrati je obstalo oboroženo krdelo. Enooki je potolkel z mečevim ročajem po vratih.

«Senjor Čudež», je kričal pri tem, «prijatelji Vas iščejo. Dobri prijatelji, carramba!»

Nihče se ni oglasil iz koč.

«Kaj, nečeš odpreti?» se je jezil vojak, «a vendar smo voljni s teboj Lutra moliti! — Odprimo si sami!»

S helebardami in meči so izpodnesli slaba vrata ter s hrupom in krikom vlomili v vežo.

Nekaj časa so se čuli sami koraki po stopnicah navzgor hitečih. Potem je zatulil nekdo in zazvenelo je orožje. V tistem hipu je prihitela zadaj iz hiše plaha deklica ter jokaje letela po dvorišču proti brvi. Pri tej se je ustavila ter klicala: «Oče! oče!»

Tačas se je prikazal pri sprednjih vratih naš enooki znanec. Ječal je in roko je tiščal na globoko rano, ki jo je izteknil v koči. Kri mu je lila po obleki ter v lužah ostajala za njim, ko se je opotekal po planici proti vodi.

«Madonna!» je kričal, «da je moral ravno mene zadeti ta pes! Madonna santa, zadel me je do živega!»

«In žejen bom moral umreti!» je vzdihnil. S kalnimi očmi se je vlekel proti potoku. Dospévšega na prod so zapustile moči, in padel

je na trebuh po zemlji ter obležal. Tedaj je prišla zadaj iz hiše še druga oseba. Bil je starec, s sivimi lasmi, ali ostrega pogleda. Klical je prokletstvo na svoje preganjavce ter pestil levo roko. V desnici pa je držal dolg meč, od katerega so padale rdeče kaplje! Z zobmi je škripal, korakajoč proti brvi ter zdaj in zdaj obstajal in s svetopisemskimi zabavljicami obsuval svoje napastnike. Prekoračil je s svojo hčerjo tanko brv. Tudi vojaki so prihrumeli na dan ter kričali in kleli. Spustili so se v tek proti brvi.

Ali v tistem hipu je posegla višja moč med preganjane in preganjavce!

V trenutku je nastala skoraj ponočna tema, in črni oblaki so prepregli čez in čez nebá obok. Zatulil je vihar in bliskoma napolnil vso dolino z grozonosnimi svojimi močmi. Skoraj do tal je vil vrhove drevesom, da so bolešno ječala debla. Odkrival je strehe pri kočah ter vil v visokih stebrih prah proti višinam. Po zraku je mrgolelo listja in slame, vmes pa so frfotale plahe ptice ter si v svojem strahu razbijale glave ob stenah in deblih. Po cerkvenih oknih se je nabralo vse črno perutnine; koprneči golobje in predrzne vrane so se pritiskale k zidu, in če je utihnil viharja šum, je zadonelo otožno kričanje preplašenih ptic.

Pretrgali so se črni oblaki, in takoj se je izpremenilo obnebje v žareče žrelo, ki je metalo iz sebe gorečih strel na stotine. Dol in goro je

pretresal grom, in do osrčja je trepetala zemlja pod neizkončnimi udarci razburjenega neba. Ulila se je ploha ter usula toča, ki je takoj oklestila drevje. Struga v potoku se je v hipu napolnila; rumeni valovi so odpluli onemoglega vojaka na produ, odnesli brv, in kmalu sezali do hiš, v breg odmaknjenih. Že je donašala voda različno orodje, lesovje, oblačila, in pri cerkvenih stopnicah se je ujelo napeto truplo mrtvega živinčeta, ki ga je, Bog ve kje, pod goro na paši zajelo vodovje. In še vedno je lilo iz oblakov, in voda je narastala više in više. Vmes je divjal grom in strele so švigale. Staro lipo sredi vasi je razkrojil blisk, da se je vzdignila iz korenin ter padla po vodi. Okrog nje so pričeli valovi neutrudljivo svoje delovanje, in kmalu so jo drvili s sabo. Po opravljeni sveti maši je hitela pobožna četa z Gore. Ali kamorkoli so se obračali pogledi, — povsod se je kazalo jezero v dolu, in izmed umazane vode so se videle kočé kakor mali črni otoki. To je bila največja povodenj, o kateri vé pripovedovati poljanski spomin.

IV.

Stari Čudè je stopil s svojo hčerjo v mežnarijo. Sovražil je to poslopje in sovražil tudi stanovavce v njem. Ali danes je moral iskati zavetja pod katoliško to streho, ker so mu vsako

drugo pot zapirale togotne vode! Pri vežnem pragu je obstal ter brez groze zrl v razburjeno prirodo.

«Bog je nama priskočil v pomoč!» je vzkliknil, — «ter z vodami pokončal Egipčane, ki so preganjali božje hlapce!»

In z živo zadovoljnostjo je opazoval ranjenega vojaka pri vodi.

«Potisnil sem mu železo do živega!» je dejal radostno. «In zdaj ne more vstati!»

«Vzela ga bo voda», je izpregovorilo dekle. «Ali bi se mu ne moglo pomagati?»

«Pomagati?» se je zatogotil starec. «Ali misliš, da bi Bog ne bil mogel pomagati, če je hotel izvleči onemogle Egipčane iz morja! Pa Bog ni hotel, in hvala mu, če pokonča tudi tega grešnika!»

Mrzla voda, ki mu je pluskala okrog telesa, je povrnila zavest ranjenemu vojaku. Počasi se je poizkušal speti ter s kalnimi pogledi obračal se po svojih tovariših. Ali ti so bili že davno odrinili ter pobegnili v breg in pustili njega brez pomoči. Zavedel se je nevarnosti in postavil se končno na slabotne noge. Pripodila pa se je silnejša voda ter mu izpodnesla stopalo. Z rokami je mahal po zraku, potem pa se zvrnil v hladni grob, ki se je za večno zaprl nad njim.

«Zdaj je izginil v peklenki prepadi!» je vpil starec v veži. «Poglej, dekle, mogočno božjo roko! Hotel je pravičnega Jurija potisniti v jamo,

ki se je zdaj sam zadušil v njej! Aleluja! Da bi tako poginili vsi papisti!»

Odprl je vrata iz veže ter stopil v nizko sobo. Tu je sedel pri mizi Carolus Kosem. Pred njim je ležala knjiga, ali njemu je bil zatisnil nedeljski mir trudne oči, da je zadremal. Slonel je ob steni ter spal v sredi viharjev. Na bledem obrazu so se mu kazale še vedno črte tistih bolečin, in roka, ki jo je bil položil po mizi, je bila suha in drobna kakor otrokova. Tisti pa, ki mu je s smrtonosnim orožjem hotel pokončati življenje, je stal zdaj pred njim in brez usmiljenja mu zrl na upadlo lice in na globoko pod čelo vdrte oči.

«Prebudi se, častivec Balov!» je zakričal v luteranski svoji ošabnosti ter treščil meč po mizi, da je zažvenketalo po vsej sobi. Prebudil se je mladenič ter prestrašen izkušal vstati izza mize. Zapustile pa so ga onemogle moči in zgrudil se je na klop. Trudni pogledi so se mu uprli na orožje, ležeče pred njim.

«Meč je krvav!» je izpregovoril tiho.

«Da, da!» je odgovoril oni, «orožje svetega evangelija je to, in danes se ni prvič napilo krivoverske krvi!»

Glasno se je smejal ter sovražno gledal na bolnika pred sabo. Tudi letá je dvignil oči proti njemu, in zrla sta si nekaj časa oko v oko.

«Videl sem Vas že nekje?» je vprašal Carolus.

«Resnica je to in tudi ta meč je napravljaj že znanje nekdam s tvojimi rebri, mladi papist!»

«Bilo je tisto noč!» in Carolus je šinil kvišku. Strast mu je ujačila telo.

«Tisto noč!»

«In Vaše orožje je to?»

«Moje!»

«In Vi ste ga zasadili v mé!»

«Jaz!»

«Hvala božji Porodnici. In jaz sem živel v veri, da je hotel umoriti brat svojega brata! Koliko stoterno mi je zdaj sveti Odrešenik poplačal vse prebite bolečine!»

Solze so se mu ulile iz oči in sklenil je roke ter pričel moliti. Zunaj pa sta tedaj razsajala grom in blisk, in na mala okna se je usipal dež z vso silo.

«Ta moli k Materi božji!» je izpregovoril starec zaničljivo. «In vsa vas je lezla na Goro, da slini usta okrog malika! Ali Bog svetega evangelija je poslal zdaj svoj ogenj na to vas, in obdal jo je s svojimi vodami ter prihitel na pomoč služabnikom svetega evangelija!»

«Bog pošilja nevihte na pravične in krivične!» je odgovoril Carolus mirno. «Rana, ki me še zdaj skeli, je ohladila strasti v meni in v svoji boleznì sem premišljeval ter si dejal: če je hotel naš Gospod in zapovednik z orožjem širiti svoje večne resnice, bi se bil opasal z mečem ter si obdal z oklepom božje-človeško

telo! Ali hodil je brez kopja okrog in bosonog! Zategadelj Vas vprašam: čemu hodite na mé z mečem, ako hočete braniti krive nauke krivega preroka Martina Lutra?»

«Kako ponižno govori zdaj ta sraka!» je odgovoril oni, «zdaj, ko so mi ga dala nebesa v moje roke! Ali kako mi odgovarjaš na tole, mladi Antikrist? Poglej, oboroženi hlapci loškega morivca so planili ravnokar v ubogo mojo kočo. Prišli so sredi prazničnega miru ter hlepeli po mojem posvetnem imetju, ki sem ga vedno pripravljen darovati svetemu evangeliju! Vlomili so mi vrata ter mi kratili sveto hrano, ki sem jo ravno tedaj jemal iz knjige Lutrove. Kaj praviš ti o tem? In zapreti sem moral sveto knjigo ter jo z mečem braniti od krvoločnih Filistejcev. In Bog je dal moč mojemu meču, da je postal v grozo Filistejcem. In če si pogledal ravnokar čez okno, bi bil videl, kako so odnesle vode grešnika, ki sem mu vsekal globoko rano! Ali končno sem vendar omagal v silnem boju, in s svojim otrokom pobegnil iz svoje hiše. Oboroženi hlapci za mano! Ali Gospod, ki nam je dal čisti evangelij, je videl stiske svojih služabnikov, in dejal je svojim oblakom: izlijte se! in svojim strelam: spustite se na Filistejce! Kaj praviš ti k temu? Oblaki so se hipoma izlili ter napravili med mano in preganjavci mogočno reko, pred katero so s težavo pobegnili v breg. A enega iz njih so

pogoltnili valovi, da se je nažrl mlake do smrti. Jaz pa sem se otel v to zavetje ter upam, da bodem še dolgo živel ter tudi v teh pregrešnih krajih doživel zmago svetega evangelija! Vidiš torej, da so božje nevihte nam v rešitev, vam peklenkim papistom pa v pogubo! Kaj praviš ti k temu?»

Ponosno je govoril, ali — ravno tedaj je zadonel po sobi pok, kakor bi se bil sprožil strel. Majal se je strop tjinsem; na steni viseča podoba je padla s svojega mesta, in iz sklednika posoda je tleskala po deskah. Vsa soba se je zibala nekaj hipov gori in doli, umirila se za trenutek, potem pa se zavila tako, da je zadnji del prišel na sprednje mesto.

«Hišo je vzdignilo!» je zaječal starec, in takoj mu je izginila kri z obraza. Nekaj časa so molčali vsi, potem pa so hiteli v vežo, na hodnik. Bila je resnica — že so plavali po vodi, zdaj še počasi, ali bliže in bliže so prihajali k šumečemu strženu. Koča se je zavila enkrat, dvakrat na okrog, potem pa jo je potegnila razljučena struga k sebi in jadrno so pluli mimo koč, mimo cerkve iz vasi. Povsod so šumeli valovi okrog sten, okrog dreves ter sezali do krajev, kjer vode človeška pamet nikdar pomnila ni. Ali še vedno je lilo.

Mežnarija je plula dalje. Na hodniku je stala zapuščena družba, ter zrla v obupu na rešilni breg, ki je bil tako blizu in vendar tako

daleč. Na bregu je stalo nekaj oseb. Kričale so, ali ti na vodi niso čuli ničesar. Še vedno se je bliskalo in grom je bučal.

Tu je kazala vrba dolgo vejevje iz vode. Pluli so mimo, in starec se je vzklonil ter krčevito pograbil po zeleni veji. Napenjal je vse moči, ali niti za trenutek ni ustavil čudne ladje. Iz onemoglih rok se mu je iztrgala veja in valovi so jih podili dalje. Dvignil je roke proti nebu — kri mu je kapala od njih. Ranilo ga je vrbovje. Tam, kjer se izliva Ločilnica v reko, je pluskalo po zelenih travnikih širono jezero. Reka je drvila svoje vodovje s tako silo mimo, da se potok v njo izliti ni mogel; izstopil je iz struge na obe strani ter stopil na vrtove. Tu je obstala kočica ter napravljala z vejevjem velikanske kroge.

Zapuščena trojica je šla v sobo; pogled na neizkončne vodé jih je polnil z obupom. Med zibajočimi stenami so sedeli molčé, s smrtno grozo v duši.

«Umreti bo treba, Anica!» je zastokal starec. Dekle je jokalo.

«In jaz nisem izpovedan!» je vzdihoval mladenič. Tu je pod klopjo nekaj škrbľjalo, tu, tam, in tu zopet! Šumljanje se je čulo, kakor ga izviraje napravlja studenec. Iz kota se je privilo kakor kača, in takoj se je napravila sredi sobe črna, prašna luža. Tudi na drugih straneh je prihitelo na dan ter se vilo po deskah.

«Potopili se bomo!»

In nesrečniki so hiteli iz sobe, po veži je stala že tudi voda, in napravljala je nemir okrog ognjišča. Po stopnicah so pobegnili pod streho, kjer je bilo temačno in zadehlo. Od zgoraj so opazovali, kako je stopala voda više in više. Že je zakrivala nekaj stopnic, in kuhinjsko orodje se je gonilo po njej.

«Tudi tu sem bo prišla!» je izpregovoril Carolus. «In kaj potem?»

«Potem — potem moramo na streho! Vsaj jaz nečem utoniti kakor maček!»

In stari luteran se je plazil po temnem prostoru okrog, ali ni ga bilo orodja, s katerim bi bil predrl streho.

«Meč!» Pozabil ga je bil na mizi. Takoj se je drvil po stopnicah navzdol. Ona dva pod streho sta čula, kako je bredel vodo v veži. Povrnil se je z orožjem, premočen do trebuha. Pričel je sekati in bosti v slamnato streho, da se je takoj zavil v meglo sajnatega prahu. Kmalu si je izsekal izhod na streho. Zasvetilo se je, in dež je pričel pršati na zaboje in drugo podstrešno ropotijo. Ali starec je pulil slamo, zlezal na streho ter se končno pripulil do njenega vrha. Ali še vedno je lilo izpod neba in povodenj se je širila in širila.

Koča se je pogreznila do ostrešja in ko je končno ponehalo deževati, je gledala samo še streha iz vršine. Na njej pa so čepeli naši

nesrečni znanci ter pričakovali, da jih bode zdaj in zdaj pogoltnila reka. Pripravljali so se na smrt, kateri jim ni bilo uiti.

«To ste zakrivili vi papisti, ki preganjate služabnike svetega evangelija!» se je srdil starec ter sopel v otrple roke. Brila je mrzla sapa.

«To ste zakrivili luterani» je odgovoril takoj Carolus, «ki razdirate po teh krajih sveto vero! Ali sodbo prepuščam Bogu, ki nas vsak trenutek pokliče pred sodni svoj stol!» je pristavil mirno. «Ako ne morem izpreobrniti tebe, veseli se moja duša, da sem spravil na pravo pot vsaj tvojo hčer».

«Moja Anico?» vpraša dvoječe luteran.

«Da! Bolan sem bil in na hodnik domače hiše sem prihajal na solnce. In če sem bil sam domá — je prišla časih Vaša Anica. Poprej sva se že poznala!»

Tu se je napel obraz Čudetü.

«Moja hči! K tebi!»

Hripavo je govoril in s krvjo zatekle oči so mu stopile izpod čela.

«In je prišla časih k meni», je nadaljeval oni, «in pogovarjala sva se, kako je bilo nekdam.»

«Ali je to vse? Ali ji nisi trosil krive vere v nespametno dušo?»

Oko mladeničevo se je uprlo s ponosom na dekle, topeče se v solzah.

«Moja vera je tudi njena! Dolžnost mi je bila, da sem jo pripeljal na pot odrešenja, po

kateri so hodile naše matere in naših mater matere!»

«Bodi proklet za to delo!»

In starec se je penil v srdcu. Silna hudobija mu je sikala iz oči po mladeniču. Misel maščevalna mu je prešinila možgane in togotno je izpregovoril: «Tvoja mati! Ha! ha! Ali še tega ne veš, da je dolgo let pred svojo smrtjo lazila za Kupljenikom, da je umrla zvesta služabnica svetega evangelija!»

«Moja mati — luteranka!»

Kakor blisk se je postavil kvišku. S kalnimi pogledi je premeril vodovje, iztegnil roke proti nebu ter vzdihnil: «Mors, vita vitae meae!»

Omahnil je kakor posekano drevo, padel po strehi navzdol ter izginil v vodi. V hipu se je zgodilo vse to. — Popihala pa je tedaj sapa ter potisnila kočo v reko, da je plula dalje. Na strehi pa sta sedela oče in hči. Starec je govoril sam s seboj. Ugasnil mu je ogenj v pogledih. Smrtna groza in pa zavest, da je z besedami, ki niso bile *resnične*, pokončal tuje življenje, mu je potrla dušo ter mu zmedla njene moči.

Usehnilo je zopet vodovje. Pod robom «V Kotu» je obtičala koča v pesku na produ. Z njene strehe so morali s silo spraviti starega moža, ki je v blaznosti preživel še nekaj let potem.)

Plemiči Kosmovi so že davno izmrli. In če bi najstarejše poljanske krstne knjige ne pričale o njih, niti ne vedelo bi se sedaj, da so živeli kdaj! Tako je človeško življenje! Kakor list, ki ga strga vihar z veje ter ga zanese, Bog ve, kam. Kdo povprašuje po njem? Blagor mu, komur je dano s tolažilno zavestjo umreti, da je smrt v resnici — življenje našega življenja!

V Zali.

Sneg, ki je še pred malo dnevi pokrival strme rebri, se topí ob vročih poljubih burnega juga, ki buči malone vsako jutro okrog gorskih vrhov.

Otajalo se je tudi lice zbujeni zemlji, in že sili po solnčnih mestih na dan ponižni prvi cvet, prav kakor bi ne mogel čakati prihajajoče vesne. Ožive se z novo močjo vrelci, in po vseh melinah curlja iz ruše, prav kakor da umirajoča zima joče zadnjo solzo, ki se nekaj hipov pred smrtjo utrne tudi človeškemu očesu. Potok v dolu narasta in se zamolklo zveneč trga med skalovjem, da bobni in šumi tesna dolina.

Tudi naša starodavna *Zala* se je že zbudila iz dolgega zimskega spanja. Brstje se ji odpira po bukovih šumah, tako da so vsako jutro nje vrhovi bolj in bolj zaviti v svetlo,

prvopomladno zelenje. In vsako jutro se prebudi v tem zelenju brezštevilna tolpa krilatih pevcev, ki so v Zali trpeli lakoto in mraz v dolgi dolgi zimi, ali pa se ravnokar povrnili s toplim jugom v kraj, kjer so nekdam spomladi nosili svoja gnezda. Izmed vseh se prva zbudi drobna taščica, in kakor srebrn zvonček gostolí nje močna pesem visoko z vitke jelke v pozdrav mlademu jutru, ki že kaže zorni svoj obraz izza mračnega hribovja. Takoj se oživi ves roj, oživi se veja za vejo, povsod vse prepeva, vse žvrgolí in kliče zlato solnce z nebeške postelje, kjer leži le predolgo.

In končno — na suhi veji, s katere se odpira pogled v globoki dol, se zbudi gozdne perutnine vladar — divji petelin, prevzet od sladke ljubezni, ki je kakor vsemu svetu vladarica tudi njemu. Po svoje zapoje večno pesem o ljubezni, toda če je nisi že prej čul te pesmi, ne zaslišiš je v tihem logu, nego samo meniš, da padajo kje na trd kamen kaplje z mokrega vejevja. In takrat je resnično krasno v stari Zali! Navzlic hladnemu jutru se ogreje lovca kri v žilah. Po temni lozi stopa, komaj krotí srce in skoraj dihati si ne upa, samo da bi zalezal zaljubljeno ptico, ki je od strasti in ljubezni slepa in gluha, in to tudi proti nevarnosti in smrtonosnemu orožju! Ljubezen nam je vsem v pogubo, tako mladeniču, ki se zagleda v cvetoči obraz cvetočega

dekleta, tako ptici na zelenem vrhu, pojoči pesem ljubezni in vabeči grahasto družico na svatbo v prvi pomladi!

* * *

Od tedaj je dvanajst ali štirinajst let. Meseca aprila sva z gospodom Andrejem, kaplanom v Lučinah, hotela postaviti svoje šatore vrhu Zale. Skoraj je solnce nekoliko pripekalo, ko sva se s svojo družbo pehala vkreber na zeleni vrh. Z nama so bili zgolj lovci kmetskega rodu, vsi bolj slabi gospodarji, pa toliko bolj vneti za lov in za vse, kar je v zvezi ž njim.

Dolg, koščen mož je nosil dobro založeni tovor, da bi ne stradali v gozdni samoti. In to ne tedaj, ko se v strašno dolgi noči pričakuje zaželeno jutro, in ne takrat, ko se po srečnem ali nesrečnem lovu odpočijeta duša in telo od razburjenosti, ki razvneplje lovca, če pleše okrog črne hoje, s katere kaplja zaljubljene ptice zaljubljena pesem.

Obraz omenjenega nosača je bil zelo značilen in je kazal nekaj tistih črt, ki se drugače le takrat prikazujejo na obrazu človeškem, če joka. In res se ti je zdel ta človek, kakor da hoče vsak hip prav milo zajokati. To se je dalo pričakovati tembolj, ker je mož do malega pri vsakem koraku prav iz pljuč vzdihnil, kakor bi mu skrivna toga razjedala srce in dušo. Radi tega vtiska, ki ga je napravljala zunanost, ali

pa morda radi istinitih nadlog, ki mu jih je donášalo obiteljsko življenje, o katerih pa ni rad govoril — toliko rajši so govorili drugi o njih — se ga je prijel pridevek «*žalostni Miha*». In za takega ga je poznalo vse žirovsko pogorje.

Žalostni Miha nam je nosil tovor tisti dan in je pred nami ječal po strmem kolovozu napik po zelenem bregu. Pazili pa smo nanj, da ni korakal prehitro, ker bi sicer preveč zaostali. Prav tako pa smo tudi pazili, da ni stopal prepočasi, sicer bi on preveč zaostal za nami. Trudil se je poštenjak, da bi nas ugnal s hitrico; trudil pa se je tudi, da bi zaostal tako mimogrede in za grmičevjem skrit dobil prost trenutek, po katerem so hrepenela žejna usta njegova.

V takem trenutku je bil žalostni Miha s svojim tovorom kakor blisk pri tleh in je kar najspretneje preiskal koš od vrhu do tal in od tal do vrha. In ni ena steklenica, če je hrnila jagodovec, bezgovec, sadjevec ali kaj druge tekočine, ki v mokrem jutru toli prijetno ogreje prazni želodec, ni odšla njega vestni in vsestranski preiskavi. In gorje ji, če ji zamašek ni trdno tičal v ozkem vratu! Takoj jo je imel Miha popolnoma v oblasti in zdajci ji je pretipal srce in obisti, vtopil svojo žalost v žganju in prezgodaj izpil, kar ni bilo namenjeno njemu. Če pa je tekel v bližini studenec, tedaj je nosač

Miha izpraznjeno steklenico vestno natočil z vodo, da je bila polna kakor vse druge.

Ko pa so tovariši pozneje odprli steklenico in je iz nje namesto opojne pijače pritekla kalna in pregreta studenčnica, tedaj se je Miha rotil na vse svetnike, da se je morala dekla doma zmotiti in da je namesto «pijače» natočila v steklenico kalne in ničvredne vode.

Tudi danes je Miha poizkušal, da bi zaostal in preiskal našo zalogo, ki jo je nosil težko na hrbtu.

«Tukaj se odpočijem! Prav malo!» je izpregovoril hipoma in obstal. «Preklicano je težko, in obramnice mi kar režejo v meso. Le hodite počasi, takoj sem zopet za vami! Saj se še živini dovoli počitek, ko orje ves dan, nikar božjemu človeku! Ali ni res taka, gospod Andrej?»

S prav milim očesom je vprašal kaplana Andreja, in menili smo, da se mu sedaj in sedaj ulijo solze po zagorelih licih.

«Prav, prav, pa počivajmo!» odgovori gospod Andrej lehkodušno. «Časa je še dovolj. Sedaj še tri ni, in ne bode pol ure, pa smo na vrhu. Sedimo; tukaj je suha rušnja, da se lahko sedi na njej.»

«Če se ne motim», dostavim jaz, «teče tu nekje v smrečju studenec, ki slovi po vsem pogorju. Na tem mestu se bode tedaj počivalo prav prijetno. Na tla s košem, Miha!»

«Zaradi studenca ne bode hotel, haha!» se zasmеje švepasti *Tinče*. Bil je važna oseba, in s sabo smo ga vzeli, da bi hodil poslušat, če je na večer priropotal petelin v smrečje, ali pa če je v jutro že klepal na svoji veji.

In *Jernač izpod Skale*, ki je bil tudi z nami, je dostavil: «Počitek bi ti že privoščili, Miha, ali zaradi studenca te ne smemo pustiti zadaj! Saj veš, kako je! Noč bode hladna, in vrag pij potem motno tvojo studenčnico!»

Miha je bil že odložil svoj koš in je rahlo odgovoril: «Le pojdite, le pojdite! Prej bodem pri vrhu nego vi! Tudi je nevarno za gospôdo, ki je mečja od razgretoga voska. Vsakomur ni dano, da bi v tem mrazu smel posedati po hladni zemlji. Moj oče je tako umrl. Pijan je bil in zaspal je pod jablano v prvi pomladi. Ko se je prebudil, pa je tičala pljučnica v njem. Teden dni pozneje je že ležal pod zemljo, in ostali smo za njim lačni in raztrgani otroci! Da se Bog usmili! Na noge torej, gospodje, takoj sem za vami! To niso časi, da bi se človek prehladil!»

«Če pa se prehladiš ti?» vpraša *Jernač* osorno.

«Ljubček moj, meni mraz ne škoduje! Moja koža je nekaj posebnega; verujte mi, da mraz ne gre vanjo!»

«Tvoj želodec je nekaj posebnega», se mu poroga *Tinče*. «Ali danes ne izpiješ našega žganja, in to tako gotovo ne, kakor mi pomagaj

Marija devica z Gore ob moji smrtni uri! Če meniš, da te le za trenutek pustim iz oči, se motiš. Oprtaj in stopaj pred nami!»

Globoko vzdihnivši oprta Miha težko breme in poluglasno zagodrnja, koliko lepše je hoditi po bregovih in strminah, če so pleča prazna in če ne tiči na njih preobložen koš, kakršnega mora nositi danes. Ugovori mu niso koristili. Moral se je otovoriti in zopet je sopihal pred nami kakor obložen mezg v laških gorah. Tinče pa je prežal ostrih pogledov za njim, da mu ni bilo mogoče stopiti za grm in vzeti polne steklenice iz napolnjenega koša.

Okolo štirih smo bili pri vrhu, tam kjer iztezajo stari borovci svoje grčavo vejevje proti nebu. Ko smo prihajali bliže, se je spustil z borovja velikan — petelin, zamahnil z orjaškimi perutami, raztegnil zeleno-bleščeči vrat, se veličastno dvignil v zrak, odplul čez globoko dolino, in onostran počasi sédel v smrečje, ki obsenčuje dolgoraztegnjene bregove samotnemu Žirovskemu vrhu.

«Oh Bog, kako ga je škoda!» zakliče šve-pasti Tinče. «Da nismo krenili po drugem poti! Tu pa bi bil zjutraj pel, da bi se bilo čulo četrť ure daleč. In kako bi se bil zalezal! Od borovca do borovca! Otročè bi ga zalezlo! Kako ga je škoda!»

«Morda je proti večeru zopet tu!» ga tolaži Jernač izpod Skale.

«Vrag bode tu, pa ne petelin!» se jezi prejšnji. «To vse je zakrivil ta šment, ta žalost, ta Miha, ki mu je vsak pot pretežaven ter bi se rad na vrh Zale pripeljal v kočiji! Pa ostani domá pri svoji ženski, če si ne upaš prinesiti take malenkosti po vsakem poti v Zalo!»

Miha nekaj ugovarja, da je laže poslušati peteline, nego nositi tovore — ali Tinče mu ne dá do besede, nego zakriči: «Sedaj pa še kriči in vpij, da nam celo odženeš kakega petelina! Meniš li, da jih je toliko kakor muh? Mólči torej! Če hodiš z nami v Zalo, mólči in to si zapomni!»

Na tratini najvišjega vrha smo obstali in se pripravljali na prenočišče. Sklenili smo prenočiti pod milim nebom. Saj drugače tudi nismo mogli, ker je najbližji stan — Mrakova hiša — precèj daleč. Prenočevanje pod nočnim nebom pa tudi ni kdo vé kako težavno. Tinče in Jernač sta napulila mehkega mahu, ki ga je v Zali obilo, bodisi na tleh, bodisi na drevju. Takega mahu sta nanosila v tabor in pripravila mehka ležišča. Žalostni Miha je moral v gozd, da navleče kuriva. V Zali je vse polno suhega vejevja, pripravnega za kurjavo, ki pa je lovcu vendar silno neprijetno, če zalezuje petelina, in mu pri vsakem koraku zavrešči suhljad pod stopalom, da je treba največje paznosti in spretnosti, če hoče pogoditi temno ptico.

Miha je vlačil in vlačil. Navlekel je dva velikanska kupa, da bi bili ž njima lahko zapalili dva mogočna kresova.

Vtem se je bližalo solnce zahodu. Ozračje je bilo jasno, in skoraj pred nami je kipel proti nebu okrogli Blegoš, in beli sneg mu je še pokrival široko glavo. Za njim je gledal izza Starrega vrha železniški Ratitovec, za tem pa nebeški Triglav s snežnobelimi goličavami. Bolj na desno stran pa so zapirale obzorje sive Kamniške planine, in stari Grintavec, v čigar znožju so tedaj že tudi peli petelini, je stražil nad njimi in tiščal svojo glavo visoko v oblake.

Z gospodom Andrejem sva sedela na mehkem mahu in srebala slab čaj, ki nama ga je skuhal žalostni Miha ob malem ognju. Srebala sva čaj in zadovoljno zrla v krajino. Tam pod Blegošem nad globokim Karlovcem se je že mračilo; sence so se raztezale iz doline v dolino, od jarka do jarka, objemajoč selo za selom, dokler se niso pritihtapile tudi do naše Zale in nje gorskih sosedov. In skoraj tedaj se je utrgala tam na Žirovskem vrhu črna lisa izmed smrečja. In v večernatem obzorju je rastla in rastla, dokler ga nismo opazili na prosto okó, krilatega vladarja naših gozdov. Z dolgim vratom predse štrleč, se je pomikal počasi v zraku, plul proti Zali bliže in bliže ter se končno spustil v borovje na Zali, malone tako blizu, da smo čuli hrušč in plapot, ko je sedel na drevó.

«Ta je naš!» vzklikne Tinče. «Skoraj vem, na kateri borovec je padel. Od borovca do borovca, in pod njim ste, gospod Andrej, da ne veste, kdaj ste tja prišli!»

«Če bode le pel», odgovori gospod Andrej.

«Že poznam nebó! Táko jutro bode, da bodo peli vsi!» zatrdi Tinče. «Ali sedaj morava z Jernačem v gozd, da poslušava, koliko jih priropotá ta večer in koliko se jih oglašá».

Jernač in Tine nató odideta. Miha zapali ogenj na dveh mestih; na sredi pripravi ležišče, tako da je ležečega prijetno grelo od leve in desne strani. Miha je kuril in kuril. Visoko je plapolal plamen, in ker ni bilo sape in ker je bilo lesovje suho, naju dim ni nadlegoval. Vedno sva še z gospodom Andrejem zrla podse v krajino, izginjajočo v večernem mraku. Na nebu se je utrinjala zvezda za zvezdo, in večernica je migljala, kakor bi le nerada gledala skozi nebeško okno v globino, kjer se sveti mala iskra, naša zemlja. Že so zaspale ptice po vejah, in že je tuintam zavriskala sova v gošči!

Mraz ni bilo, in z gospodom Andrejem sva gojila najboljše upe za jutri.

Izpregovoril sem: «Vidite, gospod Andrej, to je krasen večer, in Zala je zavita v vso svojo čarobo. Da bi človek vsaj živel tristo ali štiristo let, potem bi vsaj vedel, kako se svet izpreminja! Koliko je dvesto let? Kaplja v morje in še ne! In vendar, koliko izpremembe! Kakšna

je bila Zala tedaj, in kje so drevesa, ki so jo senčila tiste dni! In kje šele so smrtna bitja, ki so takrat dihala božji zrak, kakor ga dihamo mi dandanes! Čutila so tiste bolesti, tiste skrbi, in njim je bila ljubezen takisto pogubna kakor nam, kakor meni, ki me v tristo letih niti toliko ne boče, da bi si otročè z mojim pepelom napolnilo malo svoje perišče!»

«Radovedni ste», odgovori kaplan Andrej, «kako je bilo v Zali pred tristo ali dvesto leti! Kdo naj bi to vedel! Nekaj vem, ali vsega tako ne ve nihče. Kdo bi spal sedaj? Zatopiva se v minulosť in oglejva si Zalo, kakšna je bila tedaj, ko so še dihali óni po zemlji, ki njih ostanki sedaj ne napolnijo otroškega perišča! Vas je li volja poslušati mojo resnično in pravično povest?»

«Pripovedujte, bratec Andrej!»

«Poslušajte torej!»

I.

Kaplan gospod Andrej pripoveduje:

Tako čitam v starih listinah. Od tistih dôb je minilo dvesto let. Morda nekaj več, morda nekaj manj. Bilo je takrat, ko je škof Hren — slava njega spominu! — zatiral krivoverce v deželi in izganjal iz nje luteranske predikante. Luteranstvo je iztrebil — čast bodi zato Mariji devici in sv. Jožefu! — in le kje, v skritem

pogorju, je tičal še prikrit antipapist, ki je skrivoma prebiral sveto biblijo in še bolj skrivoma zabavljaj na papiste in druge take služabnike peklenškega zmaja!

V tistih dôbah je bilo torej. Kako se je od takrat izpremenila naša Zala! Kjer gledaš sedaj gole bregove, ondi je rastlo tiste dni visoko hrastovje, in črni gozd se je razprostiral tja do Žirov in na drugi strani tja do ponižnih Lučin, ki tiče še dandanes kakor bel cvet sredi zelenih senožeti.

Po teh gozdih so se jesenskega dne — govorim o časih, ki so bili pred dvesto leti — zvijali glasovi zavitega lovskega rogu. Vmes se je oglašalo razvnetih lovskih psov zvonjenje, da je odmevalo z brega v breg. In živahneje in živahneje so lajali psi, trepetajoč po gorkih sledovih zverjadi, ravnokar pregnane z ležišča. Iz jarka v jarek se je gnala razljučena tolpa. In lomilo se je vejevje, kjer si je plašna zver iskala izhoda iz gošče, ki je spala v njej. Za njo pa so se togotili resasti psi, in lovski rog se je oglašal. Bila je prijetna, srce ogrevajoča gonja!

Na lov je bil prišel mladi brizinski kanonik *comes Amandus*. V tisti dôbi je čul brizinski nemški škof, ki si je množil svoje bogastvo iz ubogih slovenskih pokrajin — Nemca vedno išče sreča, sosebno če je škof svete matere katoliške Cerkve! — da se mu na loški graščini

ne gospodari tako, kakor bi se moralo gospodariti. Upravičeno se mu je tožilo, da se preveč izdaja in premalo pridobiva. Kot nekaj posebnega pa se je opazalo, da oskrbnik in njega pisarji dobro živé in da se bogaté ne samo od leta do leta, temuč od dne do dne. Škofova denarnica v nemških Brizinah pa je potrebovala peneza, kar se časih pripetí še dandanes. Ali loški pisarji so vzdihovali, da nimajo niti beneških cekinov, niti nemških vinarjev, tako da ne morejo dati ničesar. V tej stiski si visoki gospod in škof ni vedel pomagati drugače, nego da je odposlal posebnega komisarja, svojega stričnika Amanda, mladega kanonika brizinske cerkve, da bi preresetal omenjeno gnilo gospodarstvo ter preiskal in odpravil, kar je nezdravega in nepoštenega. Kanonik je imel komaj nekaj nad trideset let. Ker je bil porojen grof in stričnik presvetlega škofa, se ne čudimo, da je bil kanonik pri brizinski stolici, dasi še ni dopolnil dvaintridesetega leta.

Pol leta je že živel kanonik Amandus na loškem gradu in se sosebno marljivo trudil za blaginjo svojega strica in škofa. Oskrbnik in pisarji so se tresli pred mladim gospodom in se brezuspešno napenjali, da bi mu prikriji to ali ono. Vsak bor je moral na dan, in računi in knjige, vse se je preiskalo in pregledalo do pičice, tako da je oskrbnik s svojimi pisarji neprestano živel v vicah. Sicer pa je strogi

kanonik, obkoljen z bleskom in veljavo visokega strica, krotil tudi samega sebe ter bil kmetu in meščanu lep zgled bogaboječe pobožnosti. Zahajal je med ljudstvo in se prav kmalu priučil jeziku, da je izlahka govoril z najpreprostejšim vaščanom ter na svoje uho poslušal pritožbe ubogih tlačanov proti oskrbniku in biriču. Ni si privoščil posvetnega veselja. Samo tuintam je zahajal na lov z grajskimi hlapci ter preganjal v pogorju brhke srne in hitronožne zajce.

Tako je bil prišel tistega dne tudi v Zalo. Hlapce s psi je poslal v dolino, sam pa je ostal pod vrhom na mestu, kamor je rada pribežala divjačina, če so jo gonili psi. Tukaj se je naslonil ob debelo jelko in čakal trenutka, da bi se pričela gonja v dolu. Tik njega je ležal na tleh star sluga, ki je nosil svojega gospoda težko puško.

Lep človek je bil ta kanonik! Imel je dolge lase, ki so se mu v kodrih usipali na rame. Bili so to rumeni germanski lasje, ki so se krasno ujemali z modrim očesom pod visokim čelom. Rdeča usta so mu obsenčevale brčice, v katere se je skoraj moralo zaljubiti vsako žensko srce. In to tembolj, ker je kanonik Amandus vsako jutro te svoje brčice Bog vé s kakšnim mazilom počrnil, da so prijetno kontrastirale z rumenimi kodri okrog zdravega obraza. Ali na tem obrazu je tičalo precej aristokratske ošabnosti, ki je tiste dni še bolj

cvetela nego dandanes. Tičala je v vsaki črti in črtici tega obraza, in vsaka črta in črtica je tako-rekoč oznanjala sama zase, kako je bil ta mladenič prepričan, da mu mitra ne odide in da bode prej ali slej pozvan zasesti stol brizinske škofije. Tedaj mladi kanonik še ni slutil, da bodeš ravno ti, stara Zala, uničila vse visokoleteče upe njegove! In vendar se je zgodilo tako, in nikdar se mu ni zasvetila zlata mitra na zlatih kodrih!

Že se ga je prijemala nejevolja; hlapci pod njim mu predolgo niso spodili ničesar.

«Pa že zopet leže kje za grmom!» se je zatogotil sam v sebi; «da ni človek z bičem za njimi, pa gredé spé, te lene zverine!»

Po stezi mimo je prišel tedaj mlad ogljar. Kopo je kahal v šumi in sedaj je lezel v samotno svojo kočo.

«Kaj laziš tod?» zakriči kanonik, «in mi odganjaš žival, ki hoče proti meni?»

«Ker ti gleda izpod obleke zlati križec», odgovori črnega gozda črni mož, «bi vprašal tem laže, čemu laziš ti po tem logu? Tod preklinja ogljar, in vprašam te, kje hočeš ti darovati svojo mašo v tej pustinji? Res pravi Kristus, kdor se z mečem peča, naj od meča pogine. Ali uboga žival se ne peča z mečem, pa ti vendar prihajaš z orožjem nánjo! Ali je tako zapisano v Pismu? Služabniki Gospodovi so sedaj sluge Belcebubovi, in žalostni so časi, v katerih živimo!»

Preden mu more kanonik Amandus odgovoriti, zavije ogljar okrog holma. Strmeč izpregovori kanonik svojemu slugi: «Ali si čul, kako je govoril ta umazanec? Da je nosil črno haljo, bi menil, da se slini okrog tebe nemški predikant. Škoda, da ni hlapcev tu. Dal bi ga ukleniti in nekoliko položiti na tezalnico. Bog zna, kakšna mrhovina je to!»

«Zgolj ošabnost, Vaša milost!» odgovori sluga ponižno. «V tem pogorju je dosti svobodnih kmetov, in vsak izmed njih je dokaj ošabnejši od vicedoma ljubljanskega. Pa je res tako!»

«Jih že ukrotimo! In če količkaj zaslutim, da tičí med njimi kaj krive vere, tedaj bode premalo temnic na loškem gradu, in naj so vsi svobodni kmetje! Kdo pa prihaja tu zopet? Pravo čudo bode, če ugleda danes divjačino moje oko!»

Po ravno tisti stezi, ki je prej prišel ogljar po njej, se približa kanoniku mlada deklica. Ugle-
davši lovca, obstane plaha sredi steze in povesi oko pred njega pogledi. Svet mož je bil kanonik Amand, vendar pa ni mogel krotiti svojih pogledov in ne prikrivati začudenosti ob lepoti dekletovi. Ničesar ni izpregovoril, in ko je ona končno dvignila oko, tedaj jo je še vedno gledal ter ji tako izvabil na deviško lice rdeče rože deviške sramežljivosti.

«Kaj hočeš tu?» je vprašal rahlo.

«Za bratom grem!» je odgovorila tiho. «Ali ni prišel tod mimo?»

«Ta ošabni ogljar je tvoj brat? Govoril je zelo prešerne besede! Toda zaradi tebe mu bodi oproščeno!»

Še jo hoče nekaj vprašati, ali zdajci se oglašé psi v dolini, in takoj odmeva gozd od njih zvonjenja.

«Proti nam se vleče!» vzklikne Amand. «Daj mi puško, Conrade!»

In lovska navdušenost se mu zažarí iz očesa!

Šumelo in vršelo je po lozi. Že iz dalje se je čutilo, kako se meče težka zverjad po gošči, da bi odnesla življenje pred ljutimi sovragi, ki so besneli in se penili za njo. In preden je pričakoval kanonik Amandus, se je otvorilo zeleno grmičevje in na planico je prisopihal mogočni razbojnik naših tedanjih gozdov. Takoj, ko je opazil lovca pred sabo, je postavil kosmato telo na zadnje noge. Že prej razljučena žival se je pred novim sovragom razljutila še bolj. Vsa glava skoraj ni bila drugega nego rdeče žrelo, nad katerim so se žarile oči kakor živo oglje!

Grozen je bil pogled na razkačeno zverino, in čudo ni, da se je mlademu lovcu nekoliko tresla roka, ko je nameril smrtonosno cevko na medveda, da bi ga zadel tja, kjer bi bilo zadeto življenje. Ko je počil strel in se je razkadil dim, se je valjala zver po zemlji in s svojo krvjo rdečila mah daleč na okrog.

«Conrade, ga že imam!» vzklikne kanonik in brezskrbno pohiti proti mestu, kjer v svojih bolečinah renčí zadeti medved. Ali ugledavši lovca, se dvigne ranjena žival bliskoma z zemlje, in sredi pota se srečata z nasprotnikom. Da ni tedaj tolpa psov pritulila na pozorišče, bi moral kanonik Amand svojega lova veselje plačati z mladim svojim življenjem. Tako pa razdražena zver samo mimogredé vseka po njem s široko svojo šapo, potem pa odhiti z mesta, ki ga hipoma napolnijo resasti psi. Po krvavem sledu se podé čez vrh in potem onostran po bregu nizdolu, kjer se globoko v dolu izgubi lajež in vrišč.

Tukaj pa leži naš kanonik na hladni zemlji brez zavesti in mrtvaško-bledega lica. Medvedov udarec mu je neusmiljeno pretrgal ramo, tako da se mu je vsekala rana, globoko v pleča sezajoča. K njemu je priskočila deklica in mu z roko vzdigala glavo. Končno je izpregovorila: «Še živí!»

Stari sluga Konrad v prvem hipu niti ni zinil od strahu. Vil je roke in vzdihal: «Oj, sveta Marija! Kakšna nesreča! Kaj poreče naš premilostivi gospod škof, če dobri gospod kanonik umre v tej pustinji!»

Debele solze se mu utrinjajo po rjavih licih. V tem se gonja iz doline zopet obrne proti vrhu. Čuti je, kako ranjeni medved prav blizu hruščí po gozdu. Bežeč je zopet prekoračil vrh Zale

in planil nizdolu v breg, kjer so ga psi iz pričetka vzdignili z ležišča. Zopet se vleče zvočenje po bukovju v dolino. Toda skoraj prestane, in le posamič se oglašajo psi z enega in istega mesta, kjer se je gonja ustavila.

«Sveta Marija!» potoži sluga, «sedaj so ga psi ustavili, in bržkone jim je splezal na drevo! Ali moj dobri gospod leži tu v krvi, in ni mu pomagati! Dà, tukaj leži mirno, nikar da bi vzel puško ter z gotovim strelom upihnil zverino s stare bukve, na kateri brez dvojbe tiči ter mirno gleda pse, ki se togoté pod njo! Tako pa jo gotovo ubijejo umazani hlapci in imeli bodo svojo slavo! Oj, mati božja, da si nas tako zapustila!»

Nato izpregovori dekle: «Ostani tukaj; tam doli je studenec, in vode bode hotel piti, ko se zavé, in rano bode tudi treba izmiti!»

«Seveda ostanem in ne grem od gospoda! Ali kam ž njim, ko smo tako daleč od škofje graščine? In tudi ranocelnika ni, da bi mu obezal ljuto rano in ustavil življenje v njem! Ljubi Odrešenik sveta, usmili se mene in usmili se dobrega gospoda Amanda!»

«Vzdihovanje», odgovori deklica mrzlo, «vzdihovanje ti ne bode pomagalo! Kam ga hočete spraviti? Kam drugam nego v našo hišo, gori na vrhu Zale! Posteljo imamo in belega perila tudi, da se mu pripravi ležišče. In stara nam mati umeje rano obezati spretnjeje, od ranocelnika iz mesta. Od gorskih rastlin pa ima

pripravljeno obilo mazila, ki rane hladi in celi. Za prvi trenutek mu je pomoč gotova, pozneje pa lahko pokličete svojega ranarja, da ga po gosposki navadi obeže. Počakaj torej tukaj! Če pridejo hlapci, počakajte vsi, da vam pokažem pot v hišo!»

Nato odide. Sluga pa mahne po zemlji, glasno joče in toži. Ali za svojega gospoda ne stori ničesar. Letá leži kakor posekano drevo na mestu, in kri mu rosí telo in obleko. Zdajci v dolu radostno zapoje lovski rog in zmago-slavno oznanja tihi Zali, da je pokončan in ugnan gozda štirinogi vladar. Najprej prihité na kraj nesreče upehani psi. Začutivši človeško kri, vonjajo okrog svojega gospoda, potem se umaknejo ter obsedé tuintam. In sedaj in sedaj dvigne ta ali oni tanko glavo proti nebu ter žalostno zatuli. Za svojim gospodarjem je žalovala uboga žival, dobro čuteč, da ga je zadela huda nesreča, njega, ki je s svojo srčno krvjo rosil zemljo okrog sebe. Skoraj prinese dekle mrzle vode. Prej že je natrgala mehkega mahu in ga ranjencu potisnila pod glavo, da je zložno ležal. Sedaj pa mu z vodo moči blede čelo in z mehkim robcem izpira rano, grozno zevajočo. Ko mu je močila čelo, se ni prebudil; ko pa mu je pazno in rahlo brisala rano, se je zavedel in odprl modro svoje oko.

«Kako me peče!» zastoka v bolečinah in se poizkuša z zdravo roko dvigniti z ležišča.

Posreči se mu nekoliko, in motne poglede obrača po okolici. Ali zopet se mu skalí zavest. Tedaj se prikažejo njega hlapci in stopijo iz grmovja na planico. Naklestili so zelenih bukovih vej, na katerih so težko nosili težki plen današnje gonje. Bili so štirje čvrsti možaki, ali vendar jim je zalival znoj obraze, ko so se bližali s težkim bremenom. Prišedši na mesto, opazita prva dva svojega gospodarja v krvi. Tako se prestrašita, da izpustita drogove in da se mrtva zver z zvenečim ploskom zvalí na tla. To zdrami pse, da hruščeč planejo k medvedu ter mu trgajo kosmatino s kosmatega trupla. Hrušč in vrišč pa pretrese kanonika, da se popolnoma zavé. Kipeče vpraša: «Kdo ga je? Kdo ga je? Ha! Da je le obležal!»

«Bil je popolnoma mrtev», odgovori hlapec, «ko smo prišli do psov, ki so ga trgali v svoji sredi. Bežečega je dohitela smrt!»

«Torej je bil dobro zadet! Hvala ti, sancte Huberte!»

Krvavo roko je iztegnil proti mestu, kjer je ležal ubiti medved; potem pa ga je zopet minila življenja zavest, in zgrudil se je na tla.

Skoraj nato so naložili hlapci ranjenega gospodarja na mehko vejevje, na drugo nosilnico pa ubito zver. In ta tožni izprevod se je potem pomikal proti Mrakovi hiši. Ali vse tiste, ki so nekoliko prej lovsko navdušeni hrumeli po tihem logu in gonili divjačino, da bi jo

pobili in uničili, dasi je živela prav tako rada, kakor rad živi zemlje gospodar, krvoločni človek, vse tiste je sedaj morila skrb in žalost.

Tedaj je dostavil kaplan Andrej: «Oddehniva se nekoliko, in natoči mi kupo rumenega vina, da ga izpijeva na čast in slavo svojim lovskim pradedom, ki so nekdam gonili zverjad po zeleni Zali!»

Natočil sem vina v čiste kupe, in izpila sva ga v slavo lovskim svojim pradedom in zlasti v tvojo slavo, kanonik Amade, ki si pred stoletji s svojo krvjo napojil to zemljo, kjer sva midva počivala ter razvnetega srca pričakovala zornega jutra, da bi pobila žival, ki je takisto radostno kakor midva dihala v rahlem zraku. Tedaj se je privlekel Jernač izpod Skale iz tihega gozda. Oprezno je stopal in se ogibal vsake suhljadi, prav kakor bi na sleherni veji tičal petelin in bi se bilo bati, da ga preplašé in odpodé nerodnega lovca neoprezni koraki. Stopivši k nama, je izpregovoril zamolklo: «Dva sem dobil, prvi sedi tam doli pri kopišču na samotni jelki. Tam blizu je stara bukev, in iz nje dupline sem vzel lansko leto poljšjo zalego; ali jelka stoji samotno, in preklicano težko se bode zalezlo pod njo! Pa pravi mojster more biti, stara zvita mrcina! Enkrat samo sem stopil napačno, pa je že dvakrat in trikrat jezno zaklepal v vrhu, da sem komaj zlezel izpod njega v bukovje nazaj. Če ne bode drugega, potem šele gremo na tega.»

«In kje je drugi?» vpraša gospod Andrej.

«Drugi je bolj v goščavi», odgovori lovec, «doli pri studencu, ki izvira pri treh smrekah, katerih srednjo je letos sneg podrl. Na teh smrekah tiči in zaljubljen mladiček mora biti, ker je takoj z mrakom pričel peti, da sem ga dolgo poslušal. Ta je pripravnejši in za gospoda Andreja kakor nalašč!»

«Vse to je dobrega pomena, bratec Andrej!» izpregovorim zadovoljen. «Izpiva še čaši! Potem pa pride vrsta nate, da mi razložiš, kako se je zgodilo nesrečnemu kanoniku Amandu, ko so ga odnesli v Mrakovo hišo.»

Kaplan Andrej nadaljuje:

Ko se je kanonik Amandus zopet zavedel, je ležal v svetli kmetski sobici na postelji, pregrnjeni z belimi rjuhami. Sobica je bila svetla, toda tesna, in tik postelje je bilo baš toliko prostora, da je za silo kdo mogel mimo nje. Ko se je zbudil, se je čutil slabotnega in bilo mu je, kakor da je padel iz višine in si padši razdrobil ude. Vse ga je bolelo! In tako truden je bil, da je iztežka izpregledal. Sosebno ga je bolela ranjena rama. Ko se ozre po izbici, se šele zavé svojega položaja in se spomni, kako se je postavil proti razsrjenemu medvedu. Zdajci iznova začuti vse bolečine, kakor jih je začutil v tistem trenutku, ko ga je zver prasnila po rami. Tudi deklica, sedeča pri oknu, mu je bila znana. V gozdu že je govoril ž njo, preden se

je boril z medvedom. Pri oknu je sedela in prav pazno čitala iz knjige. To čitanje pa je takoj zbudilo veliko sumnjo mlademu kanoniku. Res, to je bilo sumnivo! Kako pride knjiga v to pogorje in kje se je naučila ženska tega kraja čitati tiskano knjigo? Precej je bil Amandus v dobri svoji katoliški duši trdno prepričan, da ni vse, kakor bi moralo biti. Pravi katoličani tiste dni niso umeli čitati v knjigah, kakor časih še dandanes ne umejo. Tukaj pa se je čitala knjiga, in brez dvojbe je tlačil satan svojo pest vmes. In to vse se je našemu kanoniku videlo tako sumnivo, da je pozabil vse drugo in da niti ni čutil bolečin v rami! Kaj, če bi se skrivala v tem pogorju kriva vera, ki jo je sovražil iz srca? Morda je ta knjiga ravno biblija, sveta knjiga, katero smejo čitati samo poklicani verniki in še ti s pravim duhom, da vedo ločiti zrno od rese! In podložniki njegovega premilostivega strica naj bi se predrznili počenjati kaj takega, ne da bi jih bil goreči kanonik Amand že prej zasačil, dasi je vsaj toliko ostro prežal na krivoverce kakor presvetli škof Hren, ki je tedaj dičil škofijsko stolico ljubljansko! — Morda se je še tod potikal kakov predikant in zanašal pleve v vinograd Gospodov? In ta grajski oskrbnik ni opazil ničesar, nego leno spal, kakor spi pes na solncu! Ali to vendar ni bilo mogoče! Kaj takega bi mu ogrenilo zadnjo uro bolj, nego mu jo je grenila zavest,

da se je lehkomiselno igral z največjim božjim darom, to je z življenjem, ki ga je vrgel pred divjo zver! Vse te misli so v tistem hipu pretresale kanonika Amanda, in ko je opazil knjigo v rokah dekletovih, je trpela duša morda več nego onemoglo telo.

«Kdo si?» je vprašal temno, «in kako ti je ime, dekle?»

Vz pogledala je in z nekamo ljubečim pogledom obrnila obrazek proti njemu. V dolgi bolezni mu je stregla, in nje srce se ga je oklenilo, kakor se oklene materino srce otroka, sosebo tedaj, če mu je stregla v nevarni bolezni, trepetaje od trenutka do trenutka, da kruta smrt ne ugonobi dragega bitja! Kanonik na postelji ni opazil, kako ji je vzplamtel pogled, ko je začula njegov glas. Kot duhovnik svete katoliške Cerkve niti misliti ni smel na kaj takega in res tudi ni mislil, ker mu je možgane popolnoma razdražila knjiga, ki jo je prej videl v rokah dekletovih.

«To je naša hiša», je odgovorila tiho, «in dali so mi ime svete mučenice, svete Katarine.»

«Svete Katarine!» vzklikne kanonik, «ime je to prave in dične spoznavavke naše svete vere! In upam, da hodiš po stezah, po katerih je hodila ona, ki uživa sedaj slavo nebeškega kraljestva? Ali si vredna nje imena, Katarina?»

«Kar mi je mogoče, storim», zašepeče Katarina in se obrne od bolnika, da bi ne videl,

kako ji je kri zalila deviško lice, ker bode morala sedaj prikrivati resnico in govoriti neresnico!

«Kam hodite v cerkev?» je vprašal trdo.
«Vsaj vsako nedeljo in praznik?»

«K Sv. Antonu na Trato!»

«Ali imate dušnega pastirja, ki vas vestno in pridno poučuje v Kristusovih katoliških naukih? Saj veš, danes se klati satan po svetu, da bi vam zapeljal duše in jih ukradel nebeškemu Odrešeniku. Ali hodiš tedaj s pravim duhom k maši Gospodovi, Katarina?»

«Mislim, da hodim!»

«Stopi k meni, Katarina, da ti pogledam v obraz, če ne prikrivaš resnice Gospodovemu maziljencu, ki leži bolan pred tabo in brez moči.»

Stopila je k postelji.

«K Sv. Antonu hodite v cerkev?» jo vpraša kanonik iznova. Ali navzlic svoji obljubi se ji ne upa pogledati v obraz. Morda zato ne, ker se duhovniku sploh ne spodobi gledati v obraz mladi ženski; morda pa tudi ne zato, ker ga je še vedno mučila misel, da je zasledil tu krivoversko zaroto, ki do tedaj ni vedel ničesar o njej.

«Hôdi z zbranim duhom v cerkev božjo in ne nôsi Boga samo na jeziku, nego imej ga tudi v srcu!» Po tem opominu še pristavi: «Povej mi, Katarina, kako je s tabo; imaš li tudi pravega Boga v srcu?»

Deklè nekaj premišlja in ko mu le predolgo ne odgovori, jo bodri on: «Le dobro premisli, da ne govoriš neresnice! Izprašuje te služabnik božji, ki ni tvoj dušni pastir, ki pa je vendar pozvan, da širi slavo našega Odrešenika in Njega prečiste Porodnice v teh krajih!»

«V cerkev hodim», odgovori deklica tiho, «in Boga molim tako, kakor je zapovedano v Pismu.»

«Kako veš ti, deklè, kaj nam zapoveduje Pismo!» se zajezi on. «Ali pokaži, kakšno knjigo imaš v roki; razlôži mi, kdo te je učil čitati tiskano črko!»

V zadregi je pozabila, da še vedno drži nesrečno knjigo, ki je čitala iz nje in ki je sedaj kanoniku ne more prikriti. Zbegana mu podá knjigo brez ugovora; saj ji pa tudi drugega ni kazalo, ker ni mogla ničesar več prikrivati.

Vzel je knjigo iz nje roke. Toda z eno samo zdravo roko si ni mogel pomagati, in priskočiti mu je morala, da je odprl knjigo. Tedaj so se nje prstje doteknili njegovih. In prav iz nje prstov — človek je le človek, in vroča je kri vsakega srca! — ga je prešinilo nekaj, tako da ji je nehoté pogledal v obraz. Dasi je bila bleda kakor zid, se je videla kanoniku angelsko krasna, kakršna je tudi res bila. Končno sta knjigo s skupnim trudom venderle odprla. Njej se je tedaj prav močno tresla roka, in kakor nam pripovedujejo zanesljivi

kronisti, se je tresla nekoliko tudi kanoniku Amandu. In ko je bila naposled odprta ta knjiga, je pripovedovala prva stran kar najjasneje o nje obsegu.

«Sv. pismo!» vzklikne bolnik.

«Sv. pismo!» ponovi ona tiho za njim.

«Dalmatinovo Sv. pismo!» zastoče kanonik Amand in pristavi: «Nesrečnica, kako si dobila bogotajno to knjigo?»

Ko mu ničesar ne odgovori, upre oko v nje blede lice: «Dalmatinova knjiga! In to v teh krajih in med tem ljudstvom! Za Boga, smo li spali? Pregarjali smo oskrbnike in pisarje, če so nas hoteli opehariti za dva ali tri beraške vinarje! Tukaj pa se čita Dalmatinova biblija in lutrski predikantje odkladajo strupeno svojo zalego ter gladijo pot Belcebubu. Na Porodnico Tvojo, ljubi Zveličar, ne daj, da bi se pogubil v tej divjini! Kakor strela udarim potem v krivoversko gnezdo in z ognjem in mečem iztrebim vse, kar je gnilega! Oko me boli, če te gledam, Katarina! Za danes ti oprôsti Bog, ki si ga zapustila in izdala! Žejen sem! Pojdi k studentu in prinesi mi mrzle vode, da se ohladim! Pojdi!»

Strahoma in trepetaje je odhajala. V duhu je premišljala, kako pridejo za nekaj dni grajski hlapci po svojega gospoda, da ga odneso na loški grad, kjer ga čaka boljše ležišče in spretnejša postrežba. In tedaj se bode spomnil

kanonik, kar mu je odkrila ta knjiga, ki jo je danes izteknil pri njej. In odprl bode usta in ukazal hlapcem, naj mater, očeta, brate in njo denejo v težke verige, da se potem postavijo pred krvavo sodišče, ki sodi o življenju in smrti. In pred odhodom bode morda še zapovedal, naj kruti hlapci namečejo ognja na slamnate strehe, da se upepeli tihi dvorec, kjer so ji dosedaj v sreči in miru bivali oče, mati in bratje. Ni torej čudo, da je odšla trepetaje. Na belem ležišču pa je kanonik togotno zgrabil slovensko Dalmatinovo knjigo in jo vrgel od sebe. Ali daleč je ni mogel vreči, ker ga je po životu vse bolelo in skelelo.

Prinesla mu je vode. «Daj mi piti!» je izpregovoril in še vprašal: «Kdaj pridejo póme grajski hlapci?»

«Vsak dan lahko pridejo», odgovori deklè s tresočim glasom in mu nalije vode v skledico. Pil je, kakor pije žejni potnik v puščavi. Brez nje pomoči bi skledice niti ne dvignil k vročim ustom.

Ko je z zdravo roko segel po posodici, se je doteknil zopet nje mehke roke. Zdajci pa ga obide srd, in osorno izpregovori: «Ne dotikaj se me!» Takoj mu umakne skledico, vendar je toli nerodna, da ji pade iz rok in da se na lesenih tleh razbije na kosce.

«Ne dotikaj se me! Izdala si Boga in sv. Katarino, ki si nje ime prisvajaš manj upra-

vičeno, nego si svojí tat ukradeno blago! Da mi Bog podelí zdravje, dušo tvojo otmem! To obetam na Njega najsvetejše Rešnjé Telo! Sedaj pojdi! Zaspati hočem, dasi nerad spim pod bogokletno streho luteransko!»

Strahoma je odšla. Vse je bilo pogubljeno! Roditelji in čvrsti bratje! Vse je bilo uničeno zaradi nesrečne Dalmatinove knjige!

Kanonik Amandus navzlic svoji jezi hitro zaspí. Onemoglo telo je bilo še vedno močnejše od razburjenega duha in je zahtevalo svoje pravice.

Dolgo časa je spal. Ko se je zbudil, je legal mrak po zemlji. Bil je sam v temni sobici. V sosedni sobi, od katere ga je ločila lesena stena, pa je bila zbrana večja družba, ki se je tiho razgovarjala.

Dobro je čul kanonik, kako je nekdo vprašal: «In kaj počenja papist, ki ga imaš pod streho, brate Ignacij?»

Kje je Amand že čul ta trdi in jekleni glas? Premišljaj je, vendar ni mogel toliko ojačiti svojega spomina, da bi vedel, kdo je govornik v sosedni sobi. Umel ni, kaj se je odgovorilo na vprašanje o papistu.

Nekoliko pozneje se zopet začuje vprašavčev glas: «Dragi mi bratje in drage mi sestre v Kristusu, Odrešeniku našem! Nekaj dni sem prebil v vaši sredi in kakor nekđaj apostol Pavel sem prišel k vam čez hribe in doline, da

vas potrdim v pravi veri in v pravem spoznanju svetega evangelija! Prišel sem k vam, in srce mi je od radosti bilo hitreje, ko sem stopil med to čedico svetega evangelija in ko sem tudi opazil, da se ni pomanjšalo nje število. Nekaj jih je pomrlo in šli so od nas v imenu našega Kristusa. Njih trupla ste položili v zemljo, ali njih duh je ostal v naši sredi. Bili so nekateri med njimi, ki so še gledali v lice vašemu bratu, preslavnemu Primožu Trubarju, in so od pričetka uživali slavo in toge, ki jih je prebil sveti evangelij v tej deželi. Sedaj so šli od nas, in toga svetega evangelija je večja nego kdaj, odkar se je zanesel čisti nauk v te pokrajine. Obkolja vas sila, in hliniti se morate in prikri-ovati svetu, kar vam je najdražje. Prikrivati morate svojo čisto in neskaljeno vero! Toda Gospod ne spí, in to bodi tolažba vaša. Njega roka zadene vse tiste, ki točijo gnojnico v vire čistega nauka! Opasani so z mečem, vi pa ste opasani s svetim evangelijem. Meč je oster, ali moč njegova ne seza daleč. Moč svetega evangelija pa seza do nebeškega prestola, na katerem sedi naš Gospod, ki bode razmetal vaše nasprotnike, da bodo kakor pleve v sapi in razneseni na vse štiri strani sveta. In Gospod vam bodi v tolažbo, in ne obupajte o Njem, dasi so v tem trenutku zmagoviti nasprotniki vaši, ki ne služijo Bogu, temuč hudiču in kraljestvu njegovemu!»

Kako je tedaj strast davila kanonika Amanda! Kako rad bi se bil dvignil z ležišča in stopil pred tega predikanta ter ga osramotil pred zbrano verno četo in mu dokazal, da laže, da zavaja in da je on sam služabnik hudičev in njega kraljestva! Ali trgalo ga je po udih in vstati ni mogel!

Oni pa je nadaljeval: «Ostanite torej zvesti čistemu nauku in ne poslušajte zavodnikov, ki vam bodo poizkušali vzeti Kristusovo ljubezen. Otročiče svoje poučujte v teh naukih in ohranite jim čisto, kar ste prejeli čisto od svojih očetov! V tem so vas potrjali moji predniki, in v tem sem vas potrjal tudi jaz. Težka je služba Gospodova, in sladak ni jarem Njegov! Kakor divja zver lazim po gozdih, in smrt mi pretí dan za dnevom! Ali kaj mi hoče smrt, če sem poklican, da dajem ž njo izpričevalo svetemu evangeliju! Kakor zver sem v puščavi, in radi svetega evangelija sem se odpovedal tisti sladkobi, ki jo uživa moški ob svoji družici, mehki ženski. Ne jem in ne pijem nad mero in si ne pasem trebuha. Često nimam niti kobilic, ki je živel sveti Janez v puščavi ob njih! Tretjič je, da sem prišel k vam v to krajino, in moja vest je čista, ker sem čisto služil Gospodu svojemu. Bog zna, ali še pridem kdaj. Kako je zapisano? ,Izginem kakor senca in posušim se kakor trava; samo Gospod je večen, in Njega spomin živi od dne do dne!«

V tem je kanonik Amand od jeze, ki jo je dušil v sebi, tako onemogel, da je zopet zaspal. V sosedni sobi pa se je učenik svetega evangelija poslavljal od svoje čede in govoril svojim vernikom še mnogo spodbudnih in lepih besed. Prihitela je k njemu vdana množica; odrasli ljudje in otroci so mu poljubljali roko. Ženstvo pa je zamolklo ihtelo in plakalo. Vse se je gnetlo okrog njega, in poslavljali so se, ne vedoč, ali se še kdaj snidejo v tem življenju. In končno so se vsi sklonili k zemlji, oznanjevalec svetega evangelija pa je razprostrl roke nad njimi in klical nánje božjega blagoslova in božje pomoči. Bili so je potrebni te pomoči, toda nebó je ni hotelo poslati. In kdaj že se ondi, kjer je nekdanj cvetel nauk svetega evangelija, o tem nauku ne vé ničesar več, in kje so že vsi tisti, ki so nekdanj živeli v teh krajih in prisezali na krivo besedo nemških predikantov! Ali tedaj je še vedno verovalo nekaj naših očetov v tem pogorju, da je moč krive vere nerazrušna in da spoznavavcem evangelija nekdanj napoči dan sijajne premage!

Ta zavest je napolnjevala tudi predikanta v trenutkih slovesa. Mirno je odhajal, prav tako, kakor je prišel. Duševna razvnetost se mu ni kazala na bledem licu niti ob prihodu niti pri odhodu. Za svojo vero je živel ter bil zgolj orodje v rokah vsemogočnega Boga; danes še

pri trudapolnem delu, jutri že pred božjo sodbo, kakor bi bilo vseč večnemu Gospodu!

Potem, ko se je posebe poslovil od vsakogar in tudi od otročičev, je stopil iz hiše, in za njim se je usula vsa množica. Bil je opravljen kakor ogljar, ki dela v šumi, tako da bi bilo pod zamazano in začrnelo obleko težko zaslediti strastnega pristaša krive vere.

«Ti in tvoji sinovi, brate Ignacij», je izpregovoril rahlo, «me spremite nekaj časa! Vsi drugi mirno odidite in pojdite k počitku v imenu Gospoda našega! Če je zapisano v knjigi večnega življenja, to se zopet vidimo ob letu! Če pa je drugače sklenil Oče nebeški, tedaj se ozirajte v jasnih nočéh proti zvezdam na nebu in verujte mi, da bodem sedel za temi zvezdami pred prestolom našega Odrešenika in molil bodem za vas, da bode prikrajšano trpljenje vaše!»

Bili so mu pokorni; brez hrupa so se razkropili po stezah na vse kraje, kjer so imeli kočje in ubožna svoja selišča. Otroke pa so nosili in jim spotoma razkladali, kako naj sprejmó v srce vse, kar so nocoj videli in čuli. Ali slutili niso, da se je tedaj že brusilo orožje, s katerim so potem nánje prihrumeli hlapci in biriči, da jih polove in odtirajo v mokre temnice . . .

Ko odide zadnji, izpregovori predikant: «Torej, brate Ignacij, odriniti je čas! Pokliči sinove in morda tudi svojo hčer Katarino, da

jo še zadnji trenutek potrdim v veri! Stregla je ranjenemu papistu, in bati se je, da bi se ji ne približala izkušnjava, ker so papisti kakor otroci luči in zvitejši od starega lisjaka. Pokliči jo, Ignacij, da gré z nami do tistega mesta!»

Nikogar ni bilo treba klicati. Vsi so bili hipoma zbrani pred hišnim pragom, toliko da je predikant pozval očeta, naj pokliče svoje sinove. Prišlo je tudi ženstvo, hišna gospodinja in tudi stara mati, ki je komaj hodila. Ali vsi so hoteli tudi danes nekaj časa spremiti svojega učenika, kakor so ga vsekdar spremljali prejšnja leta, ko je odhajal. Molčé so stopali po holmu, da bi dospeli na vrh Zale. Bila je hladna noč, in zvezda je migljala pri zvezdi. Pripovedoval jim je, kako se širi evangelijska vera po veliki Nemčiji, kjer knezi in vladarji nečejo ničesar več vedeti o Rimu in o rimskem papežu. Protestantovsko slavo jim je razkladal, kako raste na vseh krajih, in na srce jim je pokladal, naj ne obupavajo, ker tudi drugje se preganjajo spoznavavci prave vere, pa ne omagujejo ter so stanoviti, kakor so bili stanoviti prvi kristjani, ko so v podzemeljskih jamah molili svojega Boga.

Dospo do najvišjega vrha, odkoder se vidi na vse strani v dolino. Tam obstoje, in učenik svetega evangelija povzame: «Tukaj smo na mestu, Ignacij! Kolikokrat smo se že poslavljali tukaj! Desetkrat so že obnovile šume svoje

zelenje, ko sva si na tem vrhu prvič podala roko v slovó! In glej, Gospod naju ni ostavil, in tebi se je pomnožilo imetje, in okolo tebe cvetó zdravi otroci. Ali se še spominjaš tiste nočí? Katrico, svojo hčer, si vodil ob roki, a sedaj ti cvete v letih, ko si ženska poželj sodruga za trnjevo stezo našega življenja. Ali se še spominjaš tiste nočí?»

«V spominu mi je še!» odgovori starec, «in še danes čutim veselje, ki mi je napolnilo dušo, ko ste stopili pod mojo streho ter mi donesli pozdrave od groba gospoda očeta Primoža, ki mu papisti v tej deželi niso dali živeti!»

«In vidiš, tako sem prihajal k tebi od leta do leta, in na tem mestu sva se vselej poslovila ter obetala vestno živeti po sveti evangelijski veri. In, ali ponavljaš ta obet tudi danes?»

«Ponavljam ga!»

«In ali ga ponavljaš záse in za otroke svoje?»

«Ponavljam ga záse in za otroke!»

«Prav tako!» Veš pa tudi, čemu ponavljamo ta obet baš na tem mestu?»

«Vem!»

«Razlôži mi vse, da bode v spodbujo tvojim otrokom in družici, kateri te je Gospod pridružil na poti življenja!»

In starec povzame: «Dolgo je temu, in tedaj smo se bili ravno odpovedali krivi veri ter se očistili, kakor se očisti perilo v vodi. Nekdaj

proti večeru sem stopal iz gozda po stezi tu navzgor. Prav na vrhu je sedel mož v zeleni travi in se oziral na vse strani. V strahu je bil, in to po pravici, zakaj prav tedaj so loški biriči iztikali po tem pogorju. Vprašal me je po imenu in ali morda ne stanuje kje blizu spoznavavec svetega evangelija, ker je čul, da jih nekaj biva v tem gorovju. 'Če pa si papist', je pristavil ostro, 'me lahko izdaš onim, ki me preganjajo in zasledujejo! Tukaj sem omagal in tudi izgrešil pot, da ne vem kreniti nì na desno nì na levo. Pojdi in pokliči biriče, da mi zvežejo roke, kakor so jih zvezali našemu Odrešeniku, ko je molil na gori! Primoža Trubarja iščejo sovražniki svete vere, in lahko ga izdaš, kakor je Kristusa izdal apostol Juda!' — Tako mi je govoril sveti mož, in prav na tem mestu je bilo, ko sem pokleknil prèdenj ter se mu izpovedal, da se tudi prištevam k pravi in edino zveličalni veri. In peljal sem ga v svojo hišo in ga skrival nekaj dni, da ga niso zasačili loški hlapci. Plačeval pa mi je z zlatimi nauki in mi vsako noč razlagal predpise svetega Pisma. Pri odhodu pa sem prejel iz njega rok sveto knjigo, ki jo imamo še danes kot zaklad v svoji koči, knjigo blaženega Jurija Dalmatina, ki že tudi spi v Gospodu. Tukaj je torej bilo, ko je moje oko prvič in zadnjič gledalo v obličje pravičniku, in na tem mestu se nam utrjuje naša vera, ker se spominjamo njega, ki je živel in trpel za sveti

evangelij! Tako je bilo, častiti brat, in svojim otrokom sem že stokrat in stokrat pripovedoval o pobožnem Primožu Trubarju, ki je bival pod mojo streho, najsi je ubožna in neznatna. Pripredal je k moji skromni mizi in se zadovoljeval z vsem, kar smo skuhali. Da bi v nebesih molil za nas vse!»

«In sedaj se ločimo!» izpregovori predikant. «Vsakdo mi podaj še enkrat roko na mestu, ki ga je s svojo osebo nekdej posvetil pokojni Primož Trubar, čigar slava je tudi med Nemci velika!»

Sezal jim je v roke in se sosebnostno ljubeznivo poslovil pri starki — stari materi.

«Margareta!» je dejal, «midva se morda ne vidiva več! Težko že nosiš breme, in blizu je roka Gospodova, da ti ga odvzame».

«Oh, moj Bog», odgovori ženica, «stara sem in betežna ter že iztežka čakam tiste ure, ko bodem poklicana na sodbo Gospodovo!»

«In te sodbe se ti ni treba bati, Margareta, ker si živela, kakor je zapovedano v Pismu!»

«Izmed prvih sem bila, ki smo sprejeli čisti evangelijski nauk, in spoznavala sem ga neprestano. O hov, hov! Časi so se predrugačili in hujši so in silnejši. Nekdej se nam ni bilo skrivati, kakor se skrivamo danes. Kar v tolpah smo hodili h gospodu na Bled — počakajte no, kako so ga že klicali — oj, ta nemška imena, kdo naj jih človek ohrani v spominu!»

«Bil je to brat Krištof Faschang», odgovori predikant. «Tudi letá je že zatisnil oči in odšel k Njemu, čigar čisti evangelij je oznanjal!»

«Dà, dà! H gospodu Krištofu smo hodili», zaihtí ženica, «in govoril nam je tako sladko, da bi ga bili poslušali vso noč in ves dan. Hov, hov! Pa je tudi umrl. In poznala sem tudi gospoda Boštjana v Kranju, a gospod Kupljenik je prihajal časih celo v naše kraje! Oj, imeli smo obilo in dobrih učenikov, in ni se jim bilo skrivati po lozi, kakor se skrivajo sedanji oznanjevalci prave vere! Hov, hov! Pa je vse pomrlo, vse pomrlo!»

«Potolaži se, Margareta, sedaj jih diči krona večnega življenja! Na zemlji pa so jih preganjali, in že prerok Izaija toži, da čaka poguba pravičnika! Sedaj, otročiči, ostani mir božji med vami, kakor vlada med tistimi, ki spe po gomilah!»

Rekši izgine v temi. Ti pa ostanejo na mestu in zro v nočni dol. Imel je s sabo majhno svetilnico, in časih se je nje lučica kakor iskra utrnila sredi gozda. Postali so na vrhu, dokler ni lučica popolnoma izginila, ker je bil predikant že davno dospel v dolino, kjer itak ni bilo varno hoditi z lučjo. Potem šele so odšli, s sabo pa so nosili bridko zavest, da svojega učenika nikdar več ne bodo videli, kjer za ostre nasprotné reformacije nemški predikantje niso mogli brez nevarnosti za življenje prihajati na Kranjsko.

Vrnivši se domov, sedejo za mizo in nekaj časa molče. Srce jim stiska toga, in nikomur se ne poljubi izpregovoriti. Naposled povzame hišni oče: «Katarina, vzemi sveto knjigo in čitaj nam, koliko je moral prebiti ubogi Job, da se utolažimo in da se tudi mi privadimo trpljenja, s katerim nas izkuša Oče nebeški!»

«Knjige», zaihtí dekle, «knjige nimam pri roki!»

«In kje je?» vpraša oče ostro.

«Ostala je pri — onem v sobici.»

«Čemu?»

«Čitala sem v njej, in opazil jo je v moji roki.»

«Ti si mu jo prepustila? Našo sveto knjigo si mu prepustila?»

«Imeti jo je hotel. Od strahu je niti nisem mogla skriti!»

Nekaj časa vsi molče.

«In kaj je hotel imeti papist, ko te je vprašal po knjigi?»

Na to temno vprašanje odgovori deklica tresoče: «Sumnjal je, da smo evangelijske vere, in prestrašila sem se tako, da nisem ničesar tajila!»

«Ti nisi ničesar tajila?»

Oče in sinovi planejo izza mize in vzkliknejo z enim glasom: «Izdani smo!»

Zopet nekaj časa molče.

Potem pa dé oče odločno: «Pojdite spat, ženske!»

Takoj so odšle. Stara mati in gospodinja sta spali pod streho, hči pa je za sedaj imela svoje trdo ležišče v čumnati na tleh, da bi jo imel pri roki bolnik, če bi mu bilo treba ponoči kaj postreči.

Plaho je stopila v mali prostor, kjer je ležal kanonik Amandus. Spal je, kakor je bilo videti, in ni se genil na svojem ležišču. Deklica tudi leže, toda zaspati ne more. Odločni glas očetov, ko ji je ukazal, naj odide k počitku, ji zbuja strah in grozo. In obenem trepeta za njega, čigar blede obraz ji stopa v tem trenutku bolj nego kdaj pred dušo. In ta blede obraz ji je tičal tudi v srcu, dasi je bil obraz katoliškega duhovnika, ki bi ga morala sovražiti! Drugače ni mogla, nego da je poluglasno zajokala in si s solzami porosila deviško lice.

«Čemu točiš solze?» se oglasi proti nje pričakovanju bolnik s postelje. «Čemu vzdihuješ in jokaš, Katarina? Ali meniš, da se bojim smrti, in ali meniš, da mi srce le za hip bije hitreje, češ, da morda satan obsenči hudobne tvoje brate, da pobijejo pomaziljenca Gospodovega, kakor se pobije govedo v mesnici?»

Ko mu ničesar ne odgovori, nadaljuje: «Ali meniš, da nisem čul, kar se je ravnokar govorilo za to steno? Dà, knjiga Dalmatinova vas je izdala, in začutili bodete, kolika nesreča se je s to knjigo pritihotapila pod vašo streho! Meni pa bi sladko umreti za vero

božjo, da bi se ta luteranska svojat prepričala, kako lahko umira katoliški duhovnik, če ga pokliče Gospod! Ko pa bodem umiral, tedaj svojim morivcem — žal, da ne umeješ jezika svete Cerkve! — zakličem: Ex ossibus ultor!»

«Moj Bog, umoré Vas!» zaihtí deklica, «in jaz Vam ne morem pomagati!»

«Kdo te kliče na pomoč, dekle? Umiri se, in zaspí, če ti krivoverstvo, ki je vkoreninjeno v tebi, dopušča spati!»

V sobi so vtem oče in sinovi sedeli pri mizi. Temno so gledali predse in ničesar niso govorili. Samo čakali so, da je odšlo ženstvo. Ko je zavladal mir po vsej hiši in so menili, da so ženske že polegle, tedaj so se ti strastni luterani spogledali. Bili so toli strastnejši, ker so se morali dosedaj prikrivati in ker so živeli v prepričanju, da so mučeniki svoje vere.

Sin Luka izpregovori najprej:

«Meni ni do tega, ali mi takoj odsekajo glavo, ali pa dolgo let vlačijo po temnih ječah!»

«In še prej se pogubim», dostavi sin Andrej, «če mi s kolesom stró kostí. Pogubi pa itak ne odidemo, ker nas ti preklicani papisti prej ali slej dobé v svoje pestí!»

«Z orožjem je prišel v te kraje», se oglasi starec, «naj se pogubí z orožjem! Luka, vstani, vzemi sekíro izpod stropa in prinesi jo sem!»

Luka vstane in sname sekíro izpod stropa. Trešči jo na mizo, rekoč:

«Ko smo sprejeli v hišo tega papista, smo se pregrešili proti svojim bratom, ki so sedaj z nami v nevarnosti! Naj se pogubi, potem so oteti vsi drugi spoznavavci svetega evangelija, kolikor jih še biva v tem kraju!»

«In z nami», se oglasi Janez, najmlajši sin, vendar pa najbistrejša glava pod Mrakovo streho, «in z nami, kako se bode godilo, to mi povejte?»

«Pogubi ne odidemo!» odgovoré drugi.

«Če bode tako ravnali, kakor namerjate, gotovo ne. Vi sami silite v smrt, ko tolčete s sekiro po mizi! Sebe hočete končati, samo da otmete evangelijske svoje brate po pogorju! Ne vem, ne vem, ali pač dospete do srečnega konca! Vidim že, kako prihrume v Zalo oboženi hlapci ter nas vse polove in vklenejo. In hišo nam zapalijo in odženó živino in ugonobé vse, za kar ste Vi, oče, delali in delali. In staro mater in mater in Katrico, vse te slabotne ženske tudi odtirajo z nami v Loko in suvali jih bodo s puškami in z nogami, če ne bodo mogle hoditi tako hitro, kakor bodo hoteli pijani biriči. In naši bratje, ali bodo oteti? Pravim Vam, da ne in da se pogubé z nami vred!»

«Kako je to mogoče?» vpraša Luka, «ko ne bode nikogar, ki bi jih izdal, in ko bode vendar papist, ki bi nas lahko tožil, spravljen v kraj, da ne bode mogel izdati nikogar? Sekiro v roke, ta je najpametnejša, in to je zadnja moja beseda!»

«Bog ga je dal v naše roke», izpregovori starec, «in če nam je že umreti, naj zgrabi tudi njega hudič, kateremu je itak namenjen!»

Ali mlajši sin se ne da premotiti.

«Kdo nas izda?» pravi. «Deset in še več jih bode, ki nas izdadó! Ti loški sodniki vohajo in vohajo, naposled pa vse izvohajo. In če z zvito svojo besedo ne pridejo do konca, pa posežejo po tisti železnini, ki ste jo že časih videli na loškem gradu, in po drugi taki pripravi, in ti tró prste, stiskajo noge, te obešajo in mučijo tako in drugače; potem pa si mehak in poveš vse, kar si skrival v srcu, in dostikrat še več, samo da te prestanejo trpinčiti in mečkati. Vse to niso šale, in če pomislim, da je tu nekaj ženstva, ki ne more prebiti dolgih muk, pa vem vse in takisto vem, da bomo vsi izdani, še preden smo se dobro ogledali v svoji ječi. In sedaj vas vprašam, čemu je vse to potrebno in čemu jemljete sekiro v roko, pod katero pridete sami, če ubijete ž njo gospoda Amanda?»

In kanonik, ki je v sosedni čumnati slišal vse, kar se je govorilo, je mislil sam v sebi, da krivoverstvo še ni tako zelo popačilo tega mladeniča kakor brate, in prisezal je, če ga Bog otme iz sedanjih stisk, da se potruzi kolikor mogoče, da vsaj njega pripelje v naročaj svete matere katoliške Cerkve, ker je bilo jedro v njem še zdravo! Drugače bi ne bil svaril bratov, naj

ne umoré bolnika, ki se jim ni mogel braniti! In tudi sestra Katrica se je razradostila in vzdihnila na svojem ležišču: «Janez ga ne da umoriti, pomagal mi bode, da ga otmem!»

Oni v sobi zopet nekaj časa molčé. Potem pravi oče: «Kaj pa meniš, Janez, da je potrebno? Ti itak veš vse bolje nego mi, in morda se ti vidi potrebno, da se sami napotimo na loški grad in vse povemo oskrbniku? Tako si rešimo telo, ali duša je pogubljena! Kaj meniš, da je potrebno?»

In Janez ne odlaga dolgo z odgovorom: «Mora li biti ravno sekira, oče? Bolniki umirajo, da še učeni gospodje ne morejo povedati, kako je prišla smrt. In čul sem, da so rane, dobljene po medvedu, nevarne in da se nerade celijo. In rad se prikaže prisad. In prisad pride, in ne ve se odkod. Tudi mi je pripovedovala stara mati, da ranjencem mraz najprej škoduje. In sedaj so mrzle noči, to veste vsi!»

Takrat so bratje spoznali, kam merijo brata Janeza mirne besede. In oče Ignacij je nekaj premišljal, potem pa dejal: «Janez ima dobro glavo! Luka, vzemi sekiro in spravi jo pod strop, kjer je bila!»

«In kje v Pismu», vpraša sin Janez, «kje je zapisano, da moram izdajavca sprejeti pod svojo streho? Saj tudi ni zapisano, da moram vzeti gada k sebi v posteljo, da me piči, ko se je ogrel ob mojem telesu!»

«Nikjer ni zapisano kaj takega», pritrди oče, «pač pa je zapisano: Zob za zob!»

«Postavimo ga torej na hladno noč», dostavi Luka, «kar mu bode itak všeč, ker izvestno ni rad med krivoverci!»

Vsi so zadovoljni s tem sklepom in zdajci vstanejo, da odnesó ubogega Amanda na nočni mraz — v gotovo smrt!

Stopijo v sobico, kjer leži bolni kanonik. Ko odpró vrata, stoji pred njimi domača hči, in nje blede lice priča o bolesti in grozi, ki ji dviga kipeče prsi.

«Kaj hočete?» vzklikne trepetaje. «Moj Bog, ali se ne bojite umoriti nesrečnega človeka?»

Rekši stopi pred ležišče in razprostre roke proti onim, ki se gnetó med vrati.

«Bojte se Boga, oče, bojte se ga!»

«Umekni se, deklica!» se ujezi starec, «in ne vtikaj se v naše reči! Lezi in zaspi in jezik za zobmi! Vi, sinovi, pa poprimite, da bode prej dognano naše delo!»

«Mati, pomagajte!» vikne Katrica v svojem strahu. Ali že jo je zgrabil oče z jekleno roko in jo treščil od postelje, da se je kar zgrudila.

Dasi je vedel, kakšna mu preti nevarnost, vendar kanonik Amand dotlej ni izpregovoril niti besedice.

Sedaj pa se oglasi, rekoč: «Pusti dekleta, hudobni starec, in ne ubijaj svoje hčere! Saj mi je drago in ljubo, da me postavite izpod

te strehe, kjer ne poznate ne gostoljubja, ne prave vere Kristusove! Storite, česar ne morete opustiti! Moj Bog, ki ne pusti, da bi padla ptica s strehe, ohrani tudi mene, če je taka volja Njegova!»

«Torej, sinovi», dé starec, «pa je vse v najboljši pravici in v najboljšem redu. Primimo ga in odnesimo ga, kamor hoče sam! Saj mu izpolnimo samo voljo!»

«Tem manjša je naša pregreha», se zasmije sin Luka. «Vzdignimo torej!»

Dvignili so ležišče z bolnikom vred in ga odnesli skozi tesna vrata. Napravljalo jim je to dosti sitnosti, in le iztežka so privlekli posteljo v prvo sobo. Oblival jih je pot, toda bili so vsi veseli pri delu.

Povzel je oče: «Samo glejmo, da nam ne pade s postelje in na deske! Dejalo bi se nam, da smo ga ubili. Delajmo rajši počasi, saj je noč dolga! In slana pride šele proti jutru.»

Ko postavijo posteljo sredi prve sobe, pravi oče: «Andrej, zakleni duri pri čumnati, da nam to preklicano deklè ne pride vmes. Bog vé, da jo je že preslepil ta papist z bledim svojim obrazom!»

Sin Andrej vestno zaklene omenjene duri, nato pa zopet s skupno močjo dvignejo bolnika. Pritirajo ga v vežo in iz veže na planico pred hišo.

Bila je jasna, toda že precej hladna noč. Sedaj in sedaj je potegnila ostra sapa od severja, da se je čulo, kako je šumela po bližnjem bukovju in tresla jesensko listje z njega. Zanesli so posteljo od hiše ter jo postavili na travnato ravnico, ki jo vidite še dandanes za Mrakovo hišo.

«Ugodno vreme je», izpregovori nekdo izmed sinov in si otira pot s čela. «Vleče tudi nekoliko izza hribov, in dobro vem, da bode jutri Zala vsa bela, kakor bi jo bil z moko posul.»

«Delo je dokončano», pravi starec; «sedaj pa k počitku, otroci!»

Odšli so, in niti iskra usmiljenja se jim ni utrnila v temnih dušah, ki so bile polne tiste strasti, ki jo je vedelo prvo luteranstvo zbujati svojim vernikom.

Zapahnejo vrata pri veži. V sobi zleze oče na peč, sinovi pa poležejo po klopeh. Oče še deje: «Zbudite se na vse jutro, da ga zopet prinesemo v stanico! To bi bil zlodej, če bi se prikazali grajski hlapci po bregu in bi izteknili satanovega služabnika pred hišo v mrazu! In čudim se, da jih še toliko časa ni!»

«Govoril menda ne bode več», méni sin Luka in zbira nekaj cunj, da si pripravi zglavje na klopi.

«Nikar se ne bojte!» odgovori brat Andrej; «poznam rane! Grajski gospod bode v jutru tako zmeden, da ne bode pametne besede spraviti iz njega.»

«Ali če vendarle ozdravi, kaj potem?»
vpraša brat Luka.

«Moral bi biti res čudež», odgovori oni,
«in železne kosti bi moral imeti v sebi! Ali
če tudi ozdravi — pa ne bode — mi potem
vse utajimo, in Katrica naj ga pregovori, da se
mu je samo bledlo in da ga mi nikoli nismo
odnesli izpod strehe. Torej le mirno zaspimo!»

In res je vsa družba zaspala kaj hitro, in
prav zdravo so spali vsi, prepričani, da so ravno-
kar učinili Bogu ljubo dejanje.

V tem je ležal bolnik na hladu pod jasnim
nočnim nebom in zaupno gledal proti migljajočim
zvezdam in k Onemu, ki kraljuje nad njimi.

Ker ga je rana bolela, se ni mogel niti vzdig-
niti, niti obrniti. Vse je bilo tiho okrog njega,
samo tuintam je zavikala sova v nočnem logu.

Iz početka je čutil kanonik Amandus, da
mu hlad dobro dé in da mu krepča onemoglo
telo. Ali skoraj ga je pričelo zebsti pod tanko
odejico, ki je zadoščala v sobi, tu pa je kar
izginila, da je niti čutil ni. In kadar je zabrila
ostra sapa, takrat se mu je kar streslo vse telo.
Ni mu pa otrpnila duša, in na pomoč je klical
svojega Boga, za katerega je trpel.

In glasno je molil: «Oče nebeški, ozri se
name, ki trpim, in pošlji mi Svojega angela,
da vzame trpljenje od mene, če je volja Tvoja!
In tudi Ti, božja Porodnica, poglej name in
otmi me pogube!»

In uslišal je Bog njega prošnje in mu poslal pomočnico, mlado deklico. In vse moči svojega srca je zastavila usmiljena devica, samo da bi otela krivoverca, kanonika Amanda! Srce tvoje, žena slovenska, je bilo od nekdanj pristen biser, in tudi luteransko krivoverstvo mu ni moglo zatemniti bleska!

Ko je bila ostala v stanici in so bratje zaklenili vrata za sabo, se ji je porodila zdajci misel, da mora oteti bolnika, ker bi sicer umrl v nočnem mrazu. Ali odkod pridi rešitev? Ozrla se je po ozkem prostoru, toda nikjer ni opazila pomočka v tej stiski. Poizkuša odpreti vrata, vendar trudi se brez uspeha. Ali tam je edino okno; morda je toliko, da bi se nje vitko telo dalo iztežka potisniti skozi. In v spomin ji pride, kako je v otroških letih časih skozi to okno lezla na skladanico tam zunaj. Tudi sedaj so bila drva zložena pod njim. Deklica otvori okno in se po nekaterih poizkusih prepriča, da se ji tukaj nudi izhod. Zdajci nabere, kar bi dajalo odejo bolniku; vzame obleko in pograbi tudi svoje ubožno ležišče na tleh. Kar ji pride pod roko, vse pomeče skozi okno, dokler že ne ostane ničesar v stanici.

«Bogu bodi hvala, da je okno široko! Sicer bi umrl!»

Rekši se potisne skozi okno na drva tik stene. Polagoma se spusti na tla, pazeč, da bi skladanica ne zaropotala pod njo. Stopivši na

zemljo, odhiti okrog hiše. Ker pa so bili bolnika odnesli nekoliko v stran, ga ne opazi takoj. Prav tedaj je glasno molil, in kakor strela so jo prešinile besede: «In tudi Ti, božja Porodnica, poglej name in otmi me pogube!»

Tako jo je pretresla njega molitev, da so ji solze zalile oko.

«Ubogi, zapuščeni siromak!»

Stekla je tja, kjer je stalo ležišče. In v vsej njegovi zapuščenosti je ugledala kanonika Amanda in tudi videla, kako se je od mraza tresel pod tanko odejo.

«Oh, moj Bog, in sedaj še skoraj mraza ni! Kako bode šele proti jutru!»

Stopila je k njemu in se sklonila nad njim: «Ali Vam je hudo, gospod?»

Spoznal jo je precej in ji odgovoril: «Ti si, Katarina? Svete mučenice ime imaš, ali kaj so moje muke proti onim, ki jih je prebila sveta Katarina! Posvečeno bodi njeno ime! Mraz mi pretresa ude, in prav dobro čutim, da so šteti trenutki mojega življenja. Tebi, Katarina, dasi si krivoverka, naj bodo oproščene pregrehe tvoje hiše. Usmiljeno in mehko ti je srce!»

Ob teh besedah bolnikovih jo premaga bolest, in k njegovemu licu ji omahne glava. In nje lice se pritiska k njegovemu obrazu in to lice je voljno in mehko, kakor je mehko in voljno žametasto lice dozorele breskve. Čustvo je imel Amandus — in tudi naše stoletje jih

pozna, ta milobna čustva! — kakor bi prijetna gorkota kipela iz dekletovega lica v njega trpinčeno telo. Niti mraza ni čutil tedaj, nego samo svilnato mehkoto ženskega lica. Nje solze so mu kropile obraz, in bilo mu je, kakor da mu padajo iskre po licu.

«Dvigni glavo, deklica!» izpregovori na posled rahlo. «Ne trdim, da bi bilo greh, ker tistega, čemur pravijo učenjaki animus pecandi, niti ni v tebi, in Bog zna, tudi v meni ne! Dvigni glavo! Vedeti moraš, da ni spodobno, če se njemu, kdor je pomaziljen za Gospodovo službo, tako zelo približa žensko lice! Prepovedana nam je ženska, kakor je bil prepovedan drevesni sad prvima človekoma v rajju. Dvigni torej glavo in ne jokaj se zame. Jokaj pa se za svojce, ki tiče v pregrehah!»

Zalila ji je kri deviški obraz, in kakor plaha srna je pobegnila od postelje. In stekla je tja pod okno in privlekla, kolikor je mogla, odej bolniku ter ga zagrnila ž njimi, da bi ne mogla do njega nočna sapa.

«Dobro mi dé tvoje delo», jo pohvali Amandus, «in mraz je izgubil svoje moči do mene.»

In ko nekaj časa molčita, še dostavi: «Samo na tej strani, kjer stojiš, me zazebe časih, če zabrije sapa od severja. Ali imaš še kaj odej, da me na tem mestu zavaruješ mrzle burje? Bog mi je priča, da še nikdar nisem trpel toliko mraza, kakor ga trpim nocoj!»

«Bog se me usmili!» odgovori deklè; «ničesar nimam več, in vse sem Vam že prinesla, kar sem dobila! Res je, burja piše in ostra je, to vem sama.»

«Ne jokaj se zaradi tega! Dobro voljo imaš, in to voljo ti zaračunja nebeški Oče prav tako, kakor da si me zavarovala vsake sapice.»

Prav v tistem hipu zabuči v bližnjem bukovju, in kanonik Amand nehote zaječi; zdi se mu, kakor bi ga kdo z ostrim nožem drezal v rame. Vzdihnil je: «Hudo trpim, Katarina, hudo trpim!»

«Nekaj bi vedela» — in obraz obrne od njega, da bi ne opazil deviške sramežljivosti na nje nedolžnem licu — «nekaj bi že vedela, gospod, in to bi Vam morda pomagalo. Ali čudili se bodete, če Vam nasvetujem kaj takega.»

«Govori!»

«Na tej strani Vam prihaja hlad do telesa, in odeje ni, da bi Vas zagrnila. Jaz pa sem dobro oblečena in mraza sem vajena, ko imamo pozimi dostikrat toliko snega, da seza malone do strehe. Vi itak ležite pri onem kraju, jaz pa bi se sklonila semkaj k robu!»

«Kaj!» vzklikne Amandus. «Uboga deklica, še vedno si velika, velika grešnica, ker bi sicer vedela, da je kaj takega nedopustno in nemogoče!»

«Oblečena bi Vas varovala piha, ki prihaja od mrzlega severja.»

«Katarina, vprašam te, ali je to resna tvoja volja? In ali se ne sramuješ pred Onim, ki naju gleda iznad zvezdá, in kri ti ne rdeči obraza, ker moraš vedeti, da je prišla iz tvojega telesa pregrešna gorkota v moje telo? In ali meniš, da ne umrem stokrat rajši, nego bi tako grešil pred Gospodom! Katarina, vedno si še grešnica, in tema božje nemilosti bremení na tebi.»

«Nisem vedela, da bi bilo to greh!» zaihtí deklica, «in sram me je tudi. Ali druge pomoči ni, in v Svetem pismu sem brala, da je kralja Davida, ko je bil zelo zelo star, morala greti deklica tujka. In naš gospod Bog mu tega ni štel v greh.»

«Vidiš» — in tu se zbudi katoliški nasprotni reformator v kanoniku Amandu — «vidiš, zato vam vedno pripovedujemo, da Svete knjige ni dati vsakomur v roke! Vsakdo je ne umeje! In v tem tičí vsa hudobnost vaših krivih pismo-ukov, da mečejo bisere v blato in da vsakomur ponujajo Sveto knjigo, prav kakor bi sipali zlate kamene svinjam v korito! O kralju Davidu ne morem in ne smem govoriti s tabo; ali prepričana bodi, da tukaj nisi poklicana umeti resnice! Obriši si obraz in pojdi k počitku! Dobro si preskrbela zame, sedaj pa me pusti v rokah mojega Boga, ki je moj stolp in moja rešitev.»

Vtem se je zbudila domača gospodinja na trdem ležišču pod streho. Dozdevalo se ji

je, kakor bi čula govorico pred hišo. In če se ni motila, je bil to glas nje hčere Katarine. Kaj pomeni to? Pri papistih je bila pač navada, da so zahajali moški k ženskam v temnih nočeh in se pregrešno razgovarjali ž njimi. Ali kdo bi zahajal k njeni ljubljenci, da bi mu letá hotela odpreti okence? In šinilo ji je v glavo, da bogatega papista sin že nekaj časa lazi za njo, in kaj, ko bi jo bil vendarle premotil? Mlada ženska je slabotna, in lahko jo preslepi ljubezen. To bi bila nesreča! Takoj je vstala in šla poslušat k lini v slamnati strehi.

Gotovo, to je bil glas nje hčere, in nekdo se je razgovarjal ž njo! Strahoma se napravi.

In stara mati se tudi zbudí na postelji ter vpraša: «Ali že vstajaš, Lenka? Temà je še! Ali se pa meni zdi, da so tako dolge noči. Hov! hov!»

«Zdi se mi, da govori Katrica pred hišo.»

«S kom naj bi govorila?»

«Bendarjev Janez se šteje nekaj nje», se vtakne v govorico dekla, ki se je tudi zbudila. «Ta je pod oknom in nihče drugi!»

«Mólči, saj te nič ne vprašam!» se ujezí mati, pristopivši k lini in zakliče: «Katarina, s kom pa govoriš ponoči?»

«Kaj ne, da z Bendarjevim Janezom?» vpraša dekla, ki je tudi prišla k lini.

«Na mraz so ga prinesli, mati», odgovori hči zamolklo, «in sedaj umre, če ga pustimo na mrazu!»

«Kdo je na mrazu?»

«Naš bolni gospod!»

«Bolnika so postavili iz hiše!» se začudi mati. «In kdo?»

«Oče in fantje!»

«Oj, vi svetniki!» se razljuti mati gospodinja. «Bolnega človeka so postavili v hlad! Kakšna pravica je to, in ali so to ljudje?»

«Oj, ta žival, ta žival!» vzdihne babica. «Koliko mora trpeti na tem mrazu! In vse ima raztrgane rame!»

«Pa da je že starec tako nečloveški in taka zverina! Človek mora vendar imeti nekaj srca, in še žival se mi smili, če je bolna, nikar še človek!»

Tudi dekla in babica vstaneta in se oblečeta.

«Papist je!» pravi dekla.

«In najsi je Antikrist, na mrazu ne bode umrl!» deje gospodinja odločno. «Če smo ga vzeli pod streho, ne pustim, da bi ga umorili moji otroci!»

Vse tri zlezejo po temnih stopnicah nizdolu v vežo.

«V peči je še žerjavica», povzame mati, «vpihaj ogenj, Reza, in prižgi tresko! Takoj mi ga morajo prinesiti v hišo nazaj!»

«Oj, ta živalca, ta živalca!» vzdihuje babica.

«Malokdaj obvelja moja beseda, danes pa bode obveljala!» dé mati gospodinja in vzame dekli gorečo tresko iz rok. Stopile so v sobo, in speča družba okrog peči je planila kvišku.

«Ali se vam blede, ženske!» se oglasi starec na peči, «da nam ne daste spati? Saj smo komaj legli, pa nas že budite!»

Molčé vtakne mati tresko v steno. Potem stopi k mizi in odgovori takisto osorno: «Torej tako! Lepe reči se godé v tej hiši — bolnike nosite na mraz, da bi prej poginili! In vsak dan molite, da bi vam Bog odpustil grehe prav tako, kakor jih odpuščate vi svojim nasprotnikom! Sram vas bodi!»

«O, hov, hov!» potoži babica, «koliko trpi v mrazu! Dobri, božji ljudje, jaz pač vem, kaj je mraz! Vi, ki ležite na peči in okrog peči, pa tega ne veste. Koliko trpi! Koliko trpi!»

In mlada dekla tudi izpregovori: «To je pa res moško delo, bolnega človeka spraviti iz hiše, sosebnost takrat, ko pridejo štirje zdravi na enega, in še ta je bolan!»

«Molčite, ženske!» se raztogoti starec na peči, «in govorite, kadar vas vprašam! S tem je besede konec, in spat pojdite!»

«Ni je konec, ne», odgovori gospodinja in udari z roko ob mizo, da se kar vse potrese, «in povem vam vsem, tebi na peči in vam pri peči, da kaj takega ne trpim v svoji hiši! Ne bodeš mi moril bolnikov, to ti povem, Nace! Nerada te vprašam, ali danes te vendarle moram: čigava je bila ta hiša? Sem se li jaz primožila k tebi, ali si se ti priženil k meni? Ti si se

priženil, in hiša je moja, in če ste kaj takega sklenili, bi morali prej vprašati mene, da veste!»

Oče Ignacij svoje žene že dolgo ni bil tako razljutil, kakor je bila razljučena pri tej priliki.

«Pa zanesi papista na ognjišče», ji odgovori natihoma jezen, «če meniš, da je tvoja prava! Potem babnice vsaj lahko v najlepši obleki pridete v Loko, in tam pred mestnim zidom — saj veste, kje je tisti prostor — bodete gledale, kako bode kolo trlo Mrakove može iz Zale!»

«Ni tako hudo, ne», odvrne babica; «čula sem, da jih sedaj zaradi svetega evangelija ne ubijajo več in da jih tudi predolgo ne zapirajo!»

«Pa pojdite še ve med papiste!» zarenči starec.

«Bog je eden in ta je nad nami», izpregovori Lenka, gospodinja, «in vsi imamo enega in istega Boga. In razločka ne bode posebnega, če se mu sedaj priklanjam z enim samim kolonom ali pa z obema. Taka je!»

«Meni», pravi nato dekla, «meni pa je malone bolje vseh maša v cerkvi na Trati, nego te naše propovedi vrhu Zale!»

«Otroci», zaječí oče Nace na peči, «vaša mati je ostavila nauk svetega evangelija, in malone sem že dalj časa slutil kaj takega. In skoraj bode med papisti in izda mene in vas in grajske hlapce bode vodila za nami, ko se bomo skrivali po šumah!»

«Pameten bodi in ne govôri brezumo vpričo svojih otrok, ker veš, da tvoja beseda vse skupaj nič ni!»

To rekši se obrne mati Lenka k sinovom pri peči: «In sedaj, otroci, bodite kršчени ljudje in prinesite posteljo z mraza v hišo in na gorko. Luka in Andrej, vstanita in storita, kar ukazujem! Morda pa greš sam, Nace, ker vem, da se že kesaš, ko nam zapoveduje Sveto pismo samo, da storimo dobro svojim sovražnikom!»

Oče Nace je še vedno kuhal svojo jezo, in zlasti ono o njega priženitvi k hiši mu je rojilo po glavi.

«S prstom ne ganem», odgovori, «in kjer sem, tam ostanem!»

«Midva tudi ne ganeva s prstom», se odrežeta sinova Luka in Andrej; «saj vas je že babnic toliko, da lahko same premaknete papista!»

«Janez», se obrne mati k najmlajšemu, «pa nam pomagaj ti!»

In Janez stopi od peči k materi, se postavi prednjo in pravi: «Jaz tudi s prstom ne ganem, mati!»

«To odgovarjaš svoji materi?» se razjezi čvrsta žena, in preden se Janez zave, mu tleskne nje krepka roka po licu in ga premakne iz ravnotežja, da pade po deskah, kakor je dolg in širok.

«Slušal bodem, mati!» in ječaje vstane ter je krotak kakor ovca. Tako je v tisti noči pre-

magala ženska odločnost, in Janez, kateremu je bil v duši dozorel ves hudobni naklep, je moral pomagati ženskam, ko so bolnega kanonika iz nočnega mraza prenesle v gorško izbo!

Drugo jutro je zlato solnce izhajalo, ko so se Mrakovi odpravljali, da bi v gozdu sekali les in si pripravili kurjave za bližnjo zimo. Prav zgodaj je odšel oče s sinovi, in seveda ni imel nihče volje, da bi se z ženskami razgovarjal o nočnih dogodkih, Molčé so odšli, s sekiro ob ramenah, in niti zajuterka se niso doteknili, ki ga je bila gospodinja prav tako molče prinesla na mizo.

«Dolgo itak ne bodemo sekali», je dejal starec osorno, «in če pridejo loški biriči, jim poveste že ženske, kje smo, da nas tem prej polove!»

Pozneje so odšle v gozd tudi ženske, in le Katarina je ostala z bolnikom sama na domu. Zavladala je tihota okrog hiše, in kjer so ponoči razsajale strasti, tam je vladal sedaj mir. V izbi je spal kanonik, deklè pa je sedelo pri oknu, in navdajala jo je zadovoljnost čiste vesti in sosebno prijetna zavest, da je storila dobro in Bogu ljubo dejanje. Časih se je ozrla po bledem obrazu bolnega kanonika, in iz nje očesa so zasijali žarki sramežljive prve ljubezni, ki je bila nad vse čista, ali vendar tako brezupna! Obraz bolnikov se ji je zdel danes še bledejši, prav kakor bi ne bilo kaplje krvi v njem. In v spanju

se mu je sedaj in sedaj pretreslo telo, ker ga je izvestno bodlo po rami. Ko se naposled zbudi, pokliče s trudnim glasom dekleta k sebi in izpregovori:

«Pojdi, Katarina, stopi pred hišo in ozri se v dolino proti Lučinam!»

«In kaj naj storim potem?»

«Tvoje oko ugleda tolpo hlapcev! Težke muškete nosijo in na lancih vodijo s sabo lovske pse. Semkaj gredó! Stopi pred hišo in videla bodeš, da je tako!»

Katarina stopi pred hišo. In ko pogleda v dolino proti Lučinam, se vleče čez lučinske senožeti četa grajskih hlapcev. In res nosijo s seboj težke muškete, in tolpa lovskih psov jih spremlja. Bili so še globoko v dolini in imeli še mnogo hodá, sosebno ker jih je zadržavala pesjad, ki je hotela vsak hip udariti za sledom. Zašibé se deklici kolena, in tako se prestraši, da ji mrzel znoj oblije čelo.

«Že umira!» je vzdihnila, «in njega duša se že seli na oni svet, ker bi sicer ne vedel, da prihajajo hlapci. Moj Bog, že umira!»

Strahoma stopi zopet v hišo. Mirno leži kanonik na postelji, a njega obraz že kaže tiste čudne poteze, ki se prikazujejo kot oznanjavke smrti nekaj časa pred usodnim zadnjim trenutkom.

«Ali si jih ugledala?» jo vpraša.

«Po stezi proti Lučinam gredo, vendar tako hitro jih še ne bode!»

«In pse imajo s sabo, moje belopisane lovske pse?»

«Tudi te imajo s sabo!»

«Oj, še enkrat mi daj, ljubi Bog, da jih začujem goneče po zelenem logu in da tudi zaslišim zategle glasove iz zavitega lovskega rogú!»

Nato še izpregovori: «Sedi k meni, Katarina! Danes mi je tako dobro, in bolečine so mi odlegle! Vsemu svetu odpuščam in tudi tebi odpuščam, dasi nečeš spokoriti zakrkelega srca. Sedi k postelji in podaj mi roko, da mi tudi ti odpuščaš, če te je morda užalila trda moja beseda!»

Prinesla je stol in sedla tik postelje. Izpod odeje dvigne kanonik roko: drobna je kakor suha vejica na jesenskem drevesu. Deklè bi se najrajše razjokalo, ko je ugledalo to roko.

«Podaj mi roko», povzame bolnik iznova, «da mi odpuščaš, kakor odpuščam jaz tebi! Ne jokaj se! Danes mi je odleglo, in tako lahko se mi čuti telo, da bi kar odplul ž njim pod visoko nebo pred prestol svojega in tvojega Boga. In moje srce je danes prizanesljivo, in nikomur ne želim zlà, nì očetu nì tvojim bratom, ki so me hoteli umoriti. Nečem jih izdati in sodbo prepuščam našemu Jezusu, ki je umrl tako za pravovernike kakor za krivoverce. Saj

smo z evangeliščani tudi mi ravnali trdo, dostikrat pretrdo, zakaj trdosti in krutosti ni učil naš Odrešenik. Torej odpuščam tvojcem in le želim, da bi jih dohitela božja milost na poti življenja!»

Rahlo je položil svojo roko na njeno, in ko se deklè ihté skloni k njemu, začuti Amand, kako mu padajo nje gorke solze po prstih.

«Ali v vaši hiši», je nadaljeval, «vendar ne morem ostati. Izprašal sem vest, in ta mi pravi, da moram oditi, če naj ostanem zvest oltarju, ki sem se mu posvetil».

«Saj Vam ne bodo več stregli po življenju! In sedaj ne prebijete dolge te poti, ker ste tako bolni, tako slabotni! Pri nas se Vam nič ne zgodi, in grajske hlapce si lahko obdržite za stražo!»

«Ni mi za življenje», ji odgovori on zamolklo, «ker vem, da me varuje božja roka».

«In zakaj nečete ostati?» vpraša Katarina in se nehote zardi, da je kakor roža cvetoča.

«Morda sem že grešil, in ker ni izpovednika, zakaj bi se ne izpovedal tebi? Greši se v dejanjih, toda še mnogo več se greši v mislih. In tako sem grešil tudi jaz, najsi sem brez moči ležal na tem ležišču. Meso je bilo slabo, ali duh je bil še slabši».

Umolknil je, in tudi deklè se ni upalo izpregovoriti.

«Prav ni bilo», je pričel zopet, «ali grešila si nezavedno, ko si v prešli noči pritiskala svoje

lice k mojemu obrazu. In čutilo se mi je tvoje lice kakor voljan in mehak žamet, in pregrešen ogenj mi je prepregel dušo, in premagala me je moč satanova, ki nam, božjim služabnikom, neprestano nastavlja mreže svoje. Ko ste me iz mraza prenesli v izbo, tedaj sem hitro zaspal in imel sem čudne sanje. Prišel je póme angel božji in me vzel v visočino, iz katere sem gledal globoko pódse na veličastno cerkev Svetega Petra in na starodavno mesto, ki je okolo nje. Na migljaj angelov se otvori kupola božjega hrama, in jaz ugledam na rdečem prestolu rimskega papeža, in kardinali v rdečih oblekah ga obkrožajo. In sveče gore pri oltarjih, in služijo se svete maše. V višini sem bil, ali vendar sem lahko opazil vsako črtico na obrazih. Resnega obraza je bil sveti oče, in resne obraze so kazali tudi njega kardinali. Pred rimskim papežem sem videl klečečega mladega človeka, in proseče je dvigal roke proti prestolu, kjer je sedel cerkve poglavar in kazal s svojim vedenjem, da mu ni všeč prošnja mladeničeva. ‚Česa prosi?‘ vprašam svojega spremljevalca. Odgovoril mi je: ‚Načelnika svete cerkve, ki je prav sedaj v tolikih stiskah, prosi, da bi mu dovolil vzeti žensko v zakon.‘ In vprašal sem: ‚Zakaj se mu to ne dovoli?‘ Tedaj mi je že težko prihajalo srce, in ko sem vprašal angela, zakaj se prosivcu prošnja ne usliši, si nisem upal pogledati njega zornega nebeškega obličja. — ‚Kako naj se mu dovoli,

ko je prošnjik pomaziljen z oljem Gospodovim in je že sklenil zakon s sveto Cerkvijo! — Utripalo mi je srce, da sem menil zdajci umreti, ko sem začul ta odgovor angela. ‚Kdo je?‘ vprašam še; ‚dolgi, rumeni lasje mu prikrivajo obraz, da ga ne morem spoznati, tega brezvestnega duhovnika, dasi mi je znana njega podoba in dasi sem ga moral že kje videti!‘ — ‚Videl si ga že,‘ odgovori angel, ‚ali spustiva se niže, da spoznaš tistega, ki v teh bridkih dobah hoče pohujšanje dajati v Cerkvi sami.‘ — Plula sva nizdolu in obstala tikoma nad cerkvijo svetega Petra. Na rdečem prestolu je še vedno sedel sveti oče, in obkrožali so ga njega rdeči kardinali. Pobožna množica je polnila sveti prostor, in sveče so gorele pri oltarjih, in svete maše so se opravljale. Pred rimskim papežem pa je klečal mladi duhovnik in prosil, da bi se mu dovolilo vzeti žensko v zakon. In ko je dvignil obraz proti poglavarju svete cerkve, sem spoznal ta obraz! Ugledal sem kanonika Amanda, kako je prosil rimskega papeža, da bi mu privolil skleniti zvezo, ki je prepovedana služabnikom Gospodovim! Obšla me je tolika groza, da sem se zdajci zbudil. Vidiš, to so bile moje sanje!»

V njej pa je skipelo luteranstvo, in odločno mu je odgovorila: «Te sanje niso bile od Boga, temuč od peklenskega zmaja! Nikjer v Pismu ne stoji, da bi si ne smel služabnik božji poiskati družice, kakor jo je Bog dal tudi Adamu v raj.

Vsaj tako so govorili oni, ki so učeni in poznajo Sveto pismo od prve do zadnje besede!»

«Krivoverstvo govori iz tebe», deje kanonik, «toda govorila bi drugače, da zajemaš iz čistega in neskaljenega vira prave vere. O moj Bog, krivoverstvo še globoko tiči v tebi, zato govoriš tako!»

«Pripovedovali so mi tudi» — deklica se ni hotela vdati brez upora — «dostikrat so mi pripovedovali, da so se duhovniki v prvih časih krščanstva tudi ženili. In sodil bi človek, da je bilo tedaj ustno poročilo svete vere živejše negoli sedaj, ko malone že vsak človek uči svojo vero. Ali takrat so se duhovniki ženili, in tudi rimski papež jim tega ni branil».

«Ti nosiš satana na jeziku, deklina!» se razljuti kanonik, «in drugega ti nečem odgovarjati nego: mulier taceat in ecclesia! To pa se pravi po naše: ženska molči v cerkvi! Ali s tabo se ne prepiram več — pot mi je določena! Na stezi sem, ki drži do pregrehe. In prosil sem Boga, naj mi pokaže vidno znamenje in naj mi na vse jutro pošlje moje hlapce, da me odneso iz tega kraja. Zgodilo se je tako, in sam Bog je preprečil, da ne pride v nevarnost moja duša. Bila bi mi pač najbridkejša usoda, da bi se zaradi krivoverne ženske pogubilo večno moje zveličanje!»

Zadnje besede je govoril sam sebi, malone šepetaje. Vendar jih je začula Katarina,

in vsa kri ji je zavrela k srcu, ki ji je takrat trepetalo v velikih mukah.

«Stopi zopet na planico pred hišo in poglej, ali že dohajajo! Dozdevalo se mi je, da sem enkrat ali dvakrat že čul pasje lajanje!»

Stopila je pred hišo. Solnce je sijalo na visokem nebu, in iz bližnjega loga so se radostno oglašale ptice pevke. V nje duši pa je bila temà, in srce ji je omahovalo pod težo tega trenutka. Oni so dohajali po zeleni tratini vkreber. Živahno so se razgovarjali ter smejoč in s sirovimi kletvami gonili pse s seboj. Bili so to belopisani lovski psi kanonika Amanda.

Katarina ni čakala njih prihoda. Splašila se je sirovih hlapcev in je zato pobegnila k bolniku. Tik vrat obstane, rekoč:

«Že dohajajo in tudi pse imajo s sabo».

«Je li kaj rose po travi?» vpraša Amand z živim zanimanjem.

«V kapljah visi po zelenju, da se vse le-sketa od solnca».

«Sveta nebesa, ali bi bila to gonja danes! Pa kaj hočem, ko sem vendar sam v gonji, in se blede smrt kakor razljučen pes podí za menoj!»

Tedaj vstopi stari Konrad, kanonikov sluga.

«Na vse svetnike, Conrade!» zaječí bolnik, «kje vendar tičiš toliko dni? Kdaj sem te že pričakoval, pa te ni bilo, kakor da si do cela pozabil svojega gospodarja, sluga nezvestil!»

«Prej nisem utegnil priti», odgovori Konrad ponižno. «Loški ranar, ki Vam je prvi obezal rano, je govoril čudno, da smo se vsi prestrašili in da se je prestrašil tudi gospod oskrbnik. Poslal me je v Ljubljano po boljšega zdravnika, ki se ne napije vina vsak dan, kakor se ga nalija loški ranocelnik. In danes sem Vam pripeljal ranarja, ki sluje po vsej Ljubljani in je že lečil gospoda deželnega glavarja in gospoda vicedoma!»

«Če mi Bog ne pomaga, tedaj me ne ozdravi tudi tvoj ljubljanski ranar, Conrade!»

Zdajci stopi v hišo nekdo izmed došlih hlapcev. Bil je mlad človek lepega obraza. Prišel je bržkone po ukaze gospoda kanonika. Pri vratih v sosedni izbi opazi lepo domačo hčer, in takoj se mu razvname mlado srce. Ker pa je bilo v bolnikovi sobi precěj temačno, ni opazil niti bolnika niti sluge pred ležiščem. Videl je samo dekleta in kakor strela je bil pri njej, rekoč:

«Duša zlata, na tvojem obrazu vse cvete, in tako si govorim, da bode nekaj tega cvetja tudi záme!»

Dal si je opraviti z roko okrog nje lica, dasi je takoj vsa zbegana vzkliknila: «Pústi me! Pústi me!» Pa bi je ne bil pustil, da ji ni pomagal kanonik Amandus. Ko je zapazil grešno in drzno početje svojega hlapca, ga je pretresel srd, da takoj niti ni mogel izpregovoriti. Kakor

živo oglje se mu je zažarilo oko, potem pa je zakričal: «Roko z obraza, umazani hlapec!»

V tistem hipu je odskočil prestrašeni birič in si neutegoma poiskal izhoda iz hiše.

«Ko bodemo v Loki, Conrade, me spomni te zverjadi! Dvanajst ur naj stoji na sramotnem odru, ta zverina! Ta zverina!»

Ko se umiri, zapove slugi, naj pokliče rano-celnika. Skoraj nato vstopi droben, precej telesnat možiček in se globoko pokloni pred bolnikovo posteljo. Niti ni čakal, da bi ga kdo nagovoril, kar sam je pričel govoriti in govoril je neprestano, tako da nihče v sobi skoraj ni mogel črhiniti besedice.

«Kako je kaj, reverendissime!» je pričel. «No, to rečem, takega pota nečejo več prevzeti moje kosti, in naj se na lovu ponesreči nečak samega rimskega papeža!»

Ne da bi čakal odgovora, je nadaljeval takoj: «Torej, poglejmo nekoliko, kje tiči tista rana! In po teh potih, amice, ste lazili in se plazili za divjo živaljo in po življenju ste ji stregli? Pa Vas je vsekala — ali bi storil človek drugače, če mu hočejo vzeti življenje? Vse na svetu se brani, pa bi se medved ne!»

«Ali ste donesli moje orodje?» se obrne h Konradu. «Morda bode treba kaj žgati, kar bi se bilo moralo storiti že iz pričetka! Jaz, Paulus Secundus, sem vedno za to, reverendissime, da se vsaka rana najprej nekoliko izzgi, da ne

požene tisto nevarno divje meso in da ne pritisne prisad, prijatelj, prisad! Kako nas je učil v Padovi preslavni Hieronymus Mercurialis? ,Prisad, to je smrt, prisad je gotova smrt', tako nam je govoril, in jaz, Paulus Secundus, potrdim mu te besede do pičice!»

Ko mu prinesó orodje, stopi bliže in odvezuje rano. Pri tem nabere deželni fizik Paulus Secundus okrogli svoj obraz v resne gube in se dela, kakor bi iz svojega rokava zdajci lahko iztresel ali smrt ali življenje.

«Kdo pa je najprej obezal to rano?»

Tukaj se je kanoniku prvič ponudila prilika, da je izpregovoril besedo.

«Najprej» — in tu se je nesrečni kanonik plašno ozrl po tistem zdravniškem «orodju», ki ga je bil Paulus Secundus razložil tik postelje na stolu, «najprej mi je pomagala stara ženica, bivajoča v tej hiši. Spozna se nekoliko na rane in dobro me je obezala».

«Dobro Vas je obezala, haha! Povem Vam, reverende, če obežete ranjenega vola tako, pa Vam pogine kakor muha pozimi! Dobro Vas je obezala! Tako govorite vsi, ki se vam niti ne sanja, kako se v Padovi, ki je vendar mati vseh zdravniških šol, obezujejo rane! Pa je že kaka stara čarovnica, ki bi najbolje dognala svoje življenje, če bi jo vrgli na grmado, nato pa zapalili ogenj pod njo! Sedaj pa kličete mene, da bi pomagal, ko je vendar hudobna starka

že vse pokvarila. Ali takšen je svet, povsod v mestu kakor na kmetih! Zakaj me niste précej poklicali?»

«Samo prvi trenutek mi je pomagala dobra ta ženska», odgovori kanonik, «in Bog ji povrne nje trud. Takoj drugi dan je prišel grajski ranoceelnik iz mesta in mi obezal rano, kakor vidite.»

«Saj sem si mislil», zakriči Paulus Secundus, «da je to delo mazačevo, ki ne umeje drugega nego rožičke staviti, in še to slabo! Prav se vam godí, pa cepajte kakor muhe jeseni, če že nečete, da bi vas zdravili možje, ki so bili po svetu in so se kaj naučili!»

Rekši je drobni mož tako brezčutno odvijal ovoje z rane, da je kanonik Amand časih nehoté zaječal.

«Kdo bi bil tako občuten, diavolo!» se zagototi Paulus Secundus. «Rezali so mi že meso z živega telesa, pa sem dejal: ‚Počasi režite, da bodem vsaj vedel, kakšna je ta bolečina‘. Vi, reverende, menite, da je bolečina podobna bolečini, kakor je slama podobna slami. Toda temu ni tako, in kdor hoče spoznati prirodo, se priučí tudi tukaj lahko mnogočemu! Santa Maria, Santa Maria! Ta rana mi pa ni všeč; in sam vrag Vas je vlekel sem gôri, da ste prišli medvedu pod šapo! Domá bi bili ostali, domá na gradu v Loki, in tisto dobro vino bi bili pili, ki ga ima Vaš gospod stric v grajskih kletih! O diavolo!»

«Obežite mi iznova ramo!» odgovori kanonik trdo, «in nikar ne menite, da bode žgali po meni. Če mi je že umreti, umrem naj v miru. Rano mi hitro obežite, mudi se mi, in čim prej sem na poti, tembolje bode!»

«Na kakšnem poti?» vpraša zdravnik.

«Conrade», se obrne bolnik proti slugi, «ali ste prinesli nosilnico s sabo?» In ko mu letá potrdi, da so jo prinesli, dostavi: «Pripravite jo, zakaj précej, ko gospod fizik opravi svoje delo, odrinemo. In po zeleni Zali nizdolu me ponesite in pse izpuscite po sledovih, in ti, Conrade, mi zatrobiš na rog, da bode lovsko-veselo odmevalo med hojami! Tako bodi!»

«Tako bodi! Lehko je to rečeno!» se vtakne v razgovor Paulus Secundus, «ali vprašam: čigava je odgovornost? S to rano», je izpregovoril latinski, «s táko rano, reverende amice, ne bodeš lazil po hribovju kakor mezg, ki prenaša tovore čez Apenine! In premilostivi knez in škof, ki mi bogato poplača današnjo pot, o tem sem prepričan, kaj poreče letá? Kaj drugega nego to, da je bil deželnih stanov fizik, Paulus Secundus, nevednik in neumnik, ki je znal o medicini — Bog blagoslovi to vednost — prav toliko kakor Bileamov osel o Svetem pismu, v katerem se pripoveduje o njem! Ha, amice, mi vemo, kako se modro živi, in zato govorimo tako, da bode pod to streho ostali še nekaj tednov in morda še dalje. To pa je tudi zadnja moja beseda! Basta!»

«Moja zadnja beseda pa je», odgovori kanonik, «da odrinem še danes. In če mi dodelé milost vsi svetniki, bodem počival še danes na mehki postelji, kakršnih je obilo na loškem gradu. Svojemu Bogu sem to obljubil, in ljubša mi je smrt, nego da bi prelomil to resno obljubo!»

Zdravnik je vtem izpral in očistil rano ter jo pričel iznova obezavati.

«Pa pojdite torej!» je dejal, «ma jaz si umijem roke, jaz sem nedolžen, in, Conrade, Vi ste mi priča, kako sem modro učil kanonika, naj s takšno rano — ta rana, ta rana, Conrade, mi ni všeč! — ne hodi na dolgo pot. Priča mi bodete, če se na dolgi poti kaj pripeti, ali moja krivda ne bode! Tako, sedaj je zopet dobro za nekaj časa! Če bi hoteli mirno tu ležati in bi Vas jaz nekaj dni zaporedoma prevezaval, pa bi se skoraj pokazali dobri uspehi moje učenosti. Prasad, Conrade, prisad, vi smrtni ljudje še ne veste, kaj je prisad!»

«Pripravite nosilnico!» ukaže kanonik.

«Torej je res, da odrinete?» vpraša Paulus Secundus.

«Kar najhitreje!»

«Vsi so enaki», se obrne deželni fizik k slugi, «veliki gospodje kakor berači. Če jih kaj boli, vzdihujejo kakor šibke ženske, žgati si ne dadó in trmoglavi so kakor vol na paši! Na pot tedaj, dobro, dobro! Jaz pa ti pravim, Conrade: ruit in perniciem! Spravi moje reči in

skrbi, da se mi kaj skuha! Vrag naj vam s praznim želodcem lazi po tem gorovju!»

Nejevoljno odide iz sobice.

Ko se je pripravilo nekaj jedila, da so se nasitili lačni hlapci, in ko je bil utolažil svoj glad tudi fizik Paulus Secundus, je ukazal kanonik iznova, da se mu pripravi nosilnica. Obložili so jo z mehkim mahom in storili vse, da bi imel bolnik mehko ležišče. Neprestano je ugovarjal zdravnik, toda brezuspešno.

Po jedi prineso hlapci svojega gospodarja iz sobe in ga rahlo posade na nosilnico. Bilo je najkrasnejše jutro. Na nebu ga ni bilo oblačka, in na severju so se Triglav in drugi snežniki ostro črtali zadaj v temnozeleni krajini. Rosa se je lesketala po listju in travi, in globoko po dolinah je ležala gosta megla, da se je videlo, kakor bi jih polnila jezera samega belega mleka. Bilo je krasno jutro, in lovec si ne more želeti krasnejšega in prijetnejšega v teh krajih. Če le izpustiš pse v zeleno grmovje, zdajci se ti oglasé, in kakor bi trenil, že je divjad na nogah in gonja v najlepšem tiru, da se ti lovsko-veselo širi srce!

Tako se je tudi kanoniku Amandu širilo srce, ko je tisto jutro ležal na nosilnici pred Mrakovo hišo. Odpravljal se je na dolgo pot, ali skrbi mu ni provzročala. Globoko je zasopel in srkal čisti zrak, ki ga je bil tako nerad pogrešal v tesni in zadehli sobi.

«Za Boga!» vzklikne radostno, «kako lahko se tu diha, in prav tako mi je, kakor bi bil prišel iz temnega groba! Bodete videli, gospod fizik, da me ozdravi prav ta pot in ta zrak, ki dosedaj ni mogel do mene!»

«Kaj zrak, kaj zrak!» se ujezi Paulus Secundus, «takšen zrak ni nič prida, sosebnost ne, če pride do rane! Jaz, reverendissime, odklanjam vsako odgovornost, in ti, Conrade, si mi svedok, da jo odklanjam.»

«Za svoje početje hočem biti sam odgovoren bodisi proti ljudem, bodisi proti Bogu. Vi, care amice, ste odvezani vsake odgovornosti, in v tem oziru naj Vas ne moré skrbi!»

«Meni je prav», odgovori deželni fizik; «prav pa ni, da moram, toliko da sem iztežka prisopihal tu gôri, zopet nizdolu, ne da bi se bil počil in oddehnil.»

«Hodili bodemo počasi», dé nato kanonik Amandus, «poglejte vendar okolo sebe in ozrite se v krasno jutro! In lovske pse imamo in lovske rogove, pa naj bi lazili po gozdih in svoje pse na lancih vlačili za sabo! Nikdar ne, amice; danes bode zvonilo po vsej Zali in nekaj strelov bode odmevalo med hribovjem in plaha zverjad bode puščala krvav sled po mokri travi za sabo! Tako bodi! In morda, tu se zanašam nekoliko na tvojo pomoč, mi Conrade, morda sproži kanonik sam enkrat ali dvakrat svoje smrtonosno orožje, če mu pride žival na strel! Tako bodi!»

Deželni fizik pozove slugo k sebi. «Ali ničesar ne čutiš, Conrade?» ga ogovori važno. «Ali ti nisem pripovedoval precej od prvega trenutka, da bode tako in nič drugače? He! Ali ti nisem govoril o prisadu? Videl bodeš, da poseže tu vrag vmes, preden smo v Loki! Govori li pameten človek tako — in ali se vêde tako, če nosi smrtno rano na telesu? Veruj mi, stara duša, prisad je v njem, kri vre po njem, in drob se kuha v njem! In v takih časih se odpravlja na lov! Kri vre po njem, in drob se kuha v njem! To je moja zadnja beseda, Conrade, in odslej ne izpregovorim ničesar več! Vi, ki ste porojeni tepci, pa počenjajte, kar se vam ljubi. Ali toliko rečem: da sem jaz v službi kanonika Amanda, bi se mu uprl siloma, da bi ne smel odtod, nego moral ostati v postelji še mnogo dni. Vi pa ste tepci, zato storite, kar vam drago!»

Te besede je govoril Paulus Secundus tiho, tako da jih ni umel kanonik Amandus.

«Morda pa le ni prevelike nevarnosti», ugovarja sluga, «ker je danes tako rdečega in zdravega lica kakor nekdej, ko ga še ni raztrgal medved! Skoraj verujem, da dobri gospod res ozdravi!»

Zaničevanje, ki je ob tem ugovoru napolnilo dušo deželnemu fiziku, se ne dá popisati.

«Tepec!» je zakričal, «kaj že nisem povedal, da vre kri po njem! Basta!»

«Conrade!» izpregovori kanonik Amandus, ki je posnel iz zadnjih besed deželnega fizika, da hoče leta pregovoriti njegovega hlapca, «nikar si ne daj zmešati glave, nego obrni okrog sebe poglede in povej mi, je li to takšno jutro, da bi mogel umreti pošten in Bogu ljub lovec? Ne in ne!»

Po kratkem premolku dostavi: «Pripeljite mi tolpo pisanih lovskih psov, da vidim, ali uboge živali še poznajo ubogega svojega gospodarja!»

Storili so, kakor je ukazal. Obsuli so mu tožno ležišče zelenega lova tuleči pomagači in se gnetli okolo njega. Hipoma ga je spoznala pisana tolpa in skakaje in lajaje napravljala nemir ter tako izražala veselje, da zopet vidi svojega gospoda. Klical jih je po imenih, hvalil njih ognjevitost in jim obetal, da jih današnji dan čaka še obilo posla. Bil je lep, ali tožen prizor, ko je bolni lovec z uničenim svojim telesom, a z bistrim in neugonobljenim duhom ležal sredi svojih nestrpnih psov, ki so mu lizali drobno roko ali se spenjali po ležišču ali pa grebli po zemlji, prav kakor bi očitali svojemu gospodarju, da leno leži ob takem jutru, nikar da bi jih pognal v temno lozo, da bi mu gonili lovsko žival.

«Da», je izpregovoril kanonik Amandus, «da, žalostno je, ko ne morem vstati in vas kakor nekdamj odvêsti v temni gaj! Pomagati mi ni.

Raztrgano in onemoglo je moje telo, a duh mi je čil in kakor orel razpenja svoje peruti nad visoko Zalo! O moj Bog, duh v meni govori, da so prešli zame tisti zlati, dušo pozivljajoči časi, ko smo zdravi in radostni lovili po božjih gozdih!»

Tedaj je kanonika Amanda preobladala brezupna toga, in sicer bolj nego kdaj prej. Umolknil je in se zagledal tja v zeleno hribovje, kjer si je iskalo zavetišča in skrivališča obilo plahe divjačine. Njemu pa vse to ni hasnilo; z duhom se je spenjal nad gorovje, a s telesom je bil prikovan na ležišče, da se ni mogel geniti!

«Conrade», šepne Paulus Secundus staremu slugi, «že ga napada slabost, kar ni čudo, ko vre kri po njem!»

Ali bolnik se skoraj ojači in zapove z ostrim glasom: «Odženite mi pse! Preživi so, in njih hrup mi muči glavo!»

Neradi so ga ostavili zvesti lovski pomagači, in le siloma so jih odtrgali hlapci od njegovega ležišča. Vzdihnil je in dejal sam v sebi: «Da, da, veselega lova vesele dobe so minile!» Potem pa je ukazal: «Conrade! pokliči dekleta!»

Poklicali so Katarino, in ko je pristopila, ji je dejal rahlo:

«Podaj mi roko, Katarina, sedaj mi je odriniti! V nadlego sem bil itak predolgo, tako tebi kakor tvojcem. V imenu Boga se poslavljam od tebe, in če vas bodo kdaj trli ali vam delali

krivico, spomni se, da ti živi na loškem gradu prijatelj, ki neče nikdar pozabiti, da je nekđaj užival dobrote pod streho te hiše!»

«Siromak», deje Paulus Secundus iznova proti Konradu, «o loškem gradu govori in druge vabi tja, ko ga bržkone sam nikdar več ne ugleda! Conrade, videli bodete, kaj je prisad!»

Kanonik Amandus prime roko dekletu in dvigne plaho in boječe oko proti njej, ki tudi ne more izpregovoriti. Neprestano se je borila s solzami, ki so ji zalivale oko.

«V Bogu odhajam od tebe, Katarina», je dejal zamolklo, «in upam, da oprosti tako meni kakor tebi, če sva — v mislih — grešila proti Njega zapovedim. Časi so hudi, in božjim služabnikom se je ogibati vsega, iz česar bi se porodilo pohujšanje.»

Še enkrat je uprl pogled v njen bleđi obraz, ki je bil prav v tistem trenutku tako miloben in prijeten, kakor je milobna in prijetna pomladanska cvetka. Ali premagal je sebe kanonik Amandus in zaklenil dušo svojo, da mu miloba njenega obraza ni mogla več zasijati vanjo. Lahno vzdihnivši je izpustil njeno roko: «Z Bogom ostani, Katarina!»

«Dvignite me!» — se obrne nato k hlapcem, «itak se mudimo predolgo!»

In ni je več pogledal, dasi mu je bleđi obraz, ko so ga dvignili in odnesli, obledel še bolj, četudi ne vemo, ali zato, ker je trpel

muke telesne, ali zaradi tega, ker se mu je tudi srce vilo v mukah. Odnegli so ga vkreber. Z mrtvim glasom je še ukazal: «S psi krenite na desno, da pridete v gozd pod nami! Le enkrat mi še dopustite, da začujem zvonečo Zalo in petje lovskih rogov!»

Izginili so hlapci in psi. In zapel je lovski rog in po Zali je odmeval, in njega melodični glasovi so se prav skoraj družili z zvonjenjem razdraženih štirinogih gonjačev, ki so bili prav brzo zavohali in prepodili zverjad. Po logu se je drevila srce oživljajoča gonja, dočim so nosivci z bolnikom počasi lezli proti vrhu. Ondi pri hiši pa je še vedno stala deklica prav tam, kjer se je bil poslovil od nje bolni kanonik, in za njim je zrla, dokler oni niso dospeli do vrha ter se potem skrili njenim pogledom. Težke kaplje so ji padale na lice.

«Nič več ga ne bom videla, nikdar več!»

Tako je vzdihala in stala še vedno na mestu, ko je bil oni, ki je bežal pred nje ljubeznijo, že davno izginil za vrhom gozdate Zale.

«Tako vam je», je dostavil gospod Andrej — «o sebi ne govorim — ljubezen v pogubo, in toga in trpljenje sta ji neprestani družici. Še dandanes ni drugače, in v dobi, ko je živel kanonik Amandus, je bilo takisto!»

* * *

Tedaj pa se oglasi Jernač izpod Skale, rekoč: «Noč je visoka, in mislim, gospoda, da bi nam vsem kazalo nekoliko zaspati. Tisto, kako se je loški korar ženil pri Mrakovi Katrici, lahko zvemo jutri, najsi jaz zase skoraj ne vem, ali bi verjel vse to, kar pripoveduje gospod Andrej. Gospod Andrej takrat tudi še ni zahajal v Zalo, in sedaj vprašam, kako ve vse?»

«Ti govoriš po slabi svoji pameti», se vtakne v razgovor Miha, ki se nama je hotel prikupiti; «v starih knjigah se bere to ali ono, o čemer ti, Jernač, ki še svojega imena ne znaš podpisati, ne veš ničesar. Čemu torej nasprotuješ gospodom ti, ki ničesar ne veš?»

Že je hotel Jernač izpod Skale skipeti, ali pomiril je prepir gospod Andrej: «Ne prepirajta se, nego molčita! Dobro! Poizkusimo, če moremo nekaj ur zaspati, da bomo čvrsti in trdni, ko napoči težko pričakovana lovska ura!»

«Tudi po moji volji je to», izpregovorim jaz, «in o končni usodi kanonika Amanda se izpoveš po dognanem lovu, ko bomo počivali tu okrog ognja in naju bodeta navduševala vsaj dva orjaka-petelina, viseča ondi na smrekovi veji. Ali ti je všeč tako, Jernač?»

«Slišali ju bomo», odgovori leta čmerno; «če pa bodeta tudi visela na veji, ne vem! Gospodu Andreju nič kaj ne zaupam; pravijo, da roka, ki daruje mašo, nikdar dobro ne strelja!»

«Oho!» ugovarja kaplan Andrej, «ali morda že lani nisem ustrelil prvega, ki je pel v Špiku nad Lučinami, he, ali ni res?»

«Mogoče! Mene ni bilo zraven in videl ga tudi nisem!»

«Sedaj, bratec Andrej», se vtaknem jaz v precej živahni razgovor, «sedaj te je Jernač razžalil ravno dvakrat. Prvič, ko je dvojil o resničnosti tvoje povesti, drugič, ko zopet neče verjeti, da ustreliš petelina in da si sploh že ustrelil katerega, ali pa posebej onega, ki je lansko pomlad pel na Špiku nad Lučinami.»

«Razžalil me je, prav res, zelo me je razžalil!» pritrди kaplan Andrej.

«Zato menim, da mu gre nekaj kazni!»

«Prav takšno je tudi moje mnenje!»

«Le šalita se, gospoda», odgovori Jernač; «če se ne motim, se zbira tam nad Blegošem čudna megla, in od juga že tudi vleče po malem. Ko odbije v Lučinah tri, bode pa vse prepreženo in iz lonca bode lilo, da bomo vsi mokri kakor poljske miši. Nikar ne imejmo nepotrebnih govoric, nego zaspimo rajši!»

«Kazen mora biti», odgovori gospod Andrej, «in ker se je Jernač kazal nekamo takega, kakor bi mu moje pripovedovanje ne bilo všeč in bi on sam lahko povedal vse bolje, naj torej pripoveduje!»

«Naj pripoveduje», vzkliknem jaz, «kako je prvič ljubil žensko in vabil družico k sebi, kakor jo vabi petelin na veji!»

«Če ustreli gospod Andrej petelina», odgovori Jernač porogljivo, «pa vam povem vse. Lahko noč!»

Skoraj nato smo zaspali. Proti jutru, preden še se je svitalo za gorami, nas je zbudil Jernač, ki ni mnogo spal, češ, da bi ne prespali ugodnega časa. Bila je še temna noč, ali megla na Blegošu se je bila razkadila, in niti oblacka ni bilo videti na modrem nebu. Tudi sape ni bilo, in popoln mir je vladal nad Zalo. Po temnih stezah smo odšli do svojih petelinov. Kdor ni izkusil kaj takega, njemu ni moči dopovedati, s kakšnimi čustvi lazi lovec v takih nočeh po tihem gozdu. Nikjer se ne gane list, samo po suhljadi začuješ tuintam, da hodi žival po nočnih potih. Bodisi da skaklja zajec proti svojemu ležišču, bodisi da je lisica ali jazbec, ki se vrača z nočnega lova. Med vejevjem zaskovika ponekod sova ali pa mali čuk, ki počasi izpušča tožne svoje glasove iz grla. Z Jernačem sva lezla po poti in vestno pazila na vsak korak, da ni kdo stopil na suho vejo in povzročil nepotrebnega hrušča, ki bi morda preplašil orjaškega pevca.

«Za gorami se že dela bela prog», zašepeta Jernač, «in zvezde že tudi niso več tako svetle! Sedaj bode pa koj, če bode sploh pel».

In natezal je uho, ali bi kje ne začul znane klepanja v noči.

«Že brusi!» izpregovori radostno, «že brusi! Nekje blizu je! Skakajva!»

In skakala sva. Kadar je zaljubljeni petelin samo klepal, tedaj sva obtičala na mestu in niti sopsti se skoraj nisva upala. Ko pa je brusil, tedaj sva švignila dva ali tri korake naprej in napejnala oči, da bi čimprej ugledala pevca na temni veji. Priskakala sva v potu svojega obraza — in to v pravem pomenu te besede, ker se uprav pri petelinjem lovu prelije največ znoja — do kraja gošče, in tik naju se je v nočnem mraku razprostirala ravnica, kjer so pred nekaj leti posekali drevje. Tuintam je še stala hoja, stara z mahom obrasla hoja, in risje oči bi moral imeti človek, da bi v takem črnem vejevju ugledal črnega petelina. Tu med jelkami je pel. Pod njim so kokale kure, in ena, ki naju je bržkone začutila, je vzplapolala od tal in odletela po lozi. Nje krilati ljubljenec pa je pričel tako udelovati na svoji veji, kakor da so mu v nevarnosti vse grahaste ljubice. Kakor grah so se mu usipali glasovi iz grla, in klepanje in brušenje se je vrstilo neprestano. Lehko je bilo skakati, in skoraj sva dospela blizu drevesa, kjer je pel.

«Ga že vidim!» zašepeče Jernač, «malo pod vrhom je, in prav dobro vidim, kako zvija vrat in kako devlje rep v kolo!»

Jelko sem sicer videl, ali brezuspešno sem jo neštevilnokrat premeril od vrha do tal — v temnem vejevju nisem ugledal petelina.

«Za Boga», je vzdihnil Jernač, «baš sedaj dviga kljun, in skoraj slepec bi ga moral ugledati!

Na drugi veji od vrha tiči, in če pogledate nekoliko proti nebu, vidite, da se ta veja pre-giblje!»

Gledal sem proti nebu, ali niti ena veja se ni zmajala pred mojim pogledom. Vse je bilo črno in mirno, dasi sem gledal in gledal, kar se je dalo.

«Kure se že plašé, in če ga skoraj ne ugledate, se preplaši, in glavo stavim, da mi petelina zvabijo z mesta. Sam vrag ve, kakšne oči imate!»

Kapljema mi je teklo po čelu, ko sem se iznova in iznova trudil, da bi ugledal usodno vejo. In takrat se mi je videlo, kakor bi se bila zamajala veja pod vrhom, in res, slep sem moral biti, da nisem takoj iz pričetka opazil črne oble, ki je tičala na tej veji. Pripravim puško. Bil je zadnji čas, ker so bile kure že prav zelo vznemirjene in so se čimdalje bolj odmikale od petelina.

«Dobro pomerite!» šepne Jernač, «ako ne bode prav zadet, se zanese globoko v jarek, da ga ves svet več ne iztakne!»

Pomerim. Oblo na veji sem imel brezdvobeno pred sabo in ko sem menil, da jo imam na cevki, izprožim. Razlegalo se je po vsej Zali, mogočno, veličastno.

«Tresk!» se razjezi Jernač, «jelka je zadeta, ali petelina je vrag vzel! Saj sem vedel, da bode tako!»

In klel je; ali na vrhunec mu je prikipela jeza, ko sva končno dognala, da sem streljal v nekov zarastek na veji, dober vatel pod petelinom. Če bi bilo mogoče, bi se bila poštenjakova jeza še povečala, ker je prav v tistem hipu počilo na oni strani Zale, kjer je gospod Andrej lazil za svojim petelinom . . .

Jako potrta ostaviva kraj nesreče, in Jernač neprestano nekaj godrnja o tem, da gosposki lovci sploh nič več ne znajo streljati. Dospela sva nad majhno, gosto zaraslo dolino, kjer je stalo nekoliko smrek sredi bukovega grmičja. Hipoma obstane moj spremljevalec in šepne: «Postojva!»

In res, spodaj iz frate se je čulo, kakor bi padale kaplje na kamen: tek, tek, tektek . . . Tu je v poznem jutru pel petelin, bržkone mladič, ki se prej ob zori zaradi starcev ni upal peti. Skočiva za smrečje in skoraj se prepričava, da tiči pevec na zemlji. Pošteno je brusil, ali vmes je šumoma odskakoval od tal, da je suho bukovo listje pršelo okrog njega. Že sem hotel skočiti, ali v tistem trenutku se prismoče po gošči onostran po bregu rumenosivkasta lisica, ki je bila brezdvojbeno tudi na petelinjem lovu. Košati rep je vlekla za sabo in kakor senca se je premikala po resju, in sicer v premi črti tja, kjer je brezpametna ptica v neizmerni svoji poltnosti odskakovala z zemlje. In sveti Hubertus me je razsvetlil, in niti za

dihljaj se nisem premišljal, komu naj namenim smrtonosni svinec. Pomeril sem torej na rumeno-sivo tatico, in ko se je po poku razkadil dim, se je premetavala lisica v smrtnem boju po zelenem bregu, iznad frate pa se je vzdignil mogočni pevec in odplul s kraja, kjer mu je še ravnokar grozila gotova poguba.

«Haha!» se zasmije Jernač, «ta jo je pa izkúpila; rajši jo imam nego petelina!»

Potolažen vrže ubito žival čez rame, in s ponosno zavestjo, da lov ni bil brezuspešen, odkorakava proti zbirališču, odkoder čujeva že iz dalje glasno in veselo govorjenje gospoda Andreja.

«Gotovo ga je ustrelil!» izpregovori Jernač čmerno, «in za mašo bi plačal, če bi ga gospod Andrej ne imel. Ali se bode ustil, in ves dan ga bode mo morali poslušati!»

Gospod Andrej je bil na mahu tik ognja na široko razložil svoje ude in nebeško zadovoljen upiral oči na zelenosvetlega petelina, ki je visel na veji bližnje smreke.

«Praznih rok prihajata», se zasmije nama naproti, «ali to sem vedel že prej! Ta ali oni se ne nauči streljati, in naj se uči do sodnega dne. Pokala sta pa, pokala, da se je kar Zala tresla! Ali pobrati ni bilo ničesar, he, ali ni res tako, Jernač izpod Skale?»

«Praznih rok tudi nisva», zarenči Jernač in vrže lisico pred ogenj. «Toliko rečem: da sem

streljal jaz, prinesla bi bila lisico in petelina. In pri tem ostanem!»

«Lehko smo zadovoljni», izpregovorim jaz, «in če ima gospod Andrej petelina, tedaj vemo vsi, da slepa kura časih tudi zrno najde. In pri tem ostanem! Sedaj pa se okrepčajmo, nato pa nam gospod Andrej povej, kako je bilo končno s kanonikom Amandom, ki je pred nami lovil po zeleni Zali! To, mislim, je pametna beseda!»

«Pametna», potrdi gospod Andrej, «in tako bodi!»

Okrepčali smo se ter si zopet in zopet razkladali vse podrobnosti današnjega lova, kakor je to sploh navada pri lovcih. Nato povzame gospod Andrej: Kanonik Amand je ubežal pred ljubeznijo, ker je bil vzoren duhovnik, vzornejši od mnogih, ki prihajajo dandanes pred oltar Gospodov, meneč, da Gospod niti med svojimi angeli nima boljših služabnikov, nego so oni! Pa kaj hočemo soditi: kanonik Amand je pobegnil pred ljubeznijo, in zato smo lahko prepričani, da je dobil milost v Gospodu. Kakšna pa bode naša sodba, ne vemo: pravična gotovo, ni pa gotovo, če tudi milostiva! Bog je vsemu gospodar, in mi vsi smo črvi pod Njega roko! Ne sodite, da ne bodete sojeni sami!

Povedal sem Vam že, da so kanonika Amanda odnesli po senčnati Zali. Ležal je na

nosilnici in užival hlad gozdne sence ter iz polnih prsi srkal čisti, z gozdnim duhom napolnjeni zrak.

«Tako mi je lahko danes zjutraj, Conrade». je izpregovoril veselo, «in svojega telesa ne čutim in kakor ptica pod nebom bi malone zletel s trdega ležišča!»

«Da bi le že bili v Loki!» vzdihne stari sluga.

«Kaj vzdihuješ, starec?» odgovori Amand, «in čemu si želiš v pusto Loko? Danes bodemo še lovili, in pripravi puško, da mi jo lahko podaš vsak trenutek, če mi sveti Hubert podeli kaj sreče!»

Dospeli so tja, kjer je kanonik prvi dan svojega lova streljal na medveda.

«Tu obstojmo», ukaže nosačem, «in na zemljo postavite nosilnico! Tu je pravi kraj, kamor mora priti vse, kar plaho beži pred psi! Ustavimo se torej! In ti, Conrade, bodi pripravljen — saj vem, roka se mi je že toliko popravila, da bodem streljal brez težave! In morda tiči še kje medved v tej gošči, in ne čudil bi se, če bi bilo tako! Oj, to bi bila prava sreča, če bi ga ubil prav ondi, kjer me je oni trgjal z neusmiljeno svojo šapo!»

V dolu se veselo oglasi lovski rog, in psi zahrume, da kar vse odmeva. Uslišal je Bog želje Amandove, in prav takrat se je dvignila zverjad s svojega ležišča. Ukrasti se je hotela

svojim preganjavcem, in ko je čutila, da se približujejo, se je splazila potuhnjeno s svoje postelje in krenila proti vrhu. Bil je medvedvelikan, in ko so razljučeni psi v nižini zavohali gorki sled njegov, tedaj je že pri vrhu, ondi, kjer so čakali lovci, stopil na planico in grčoč in mrmrajoč obtičal nekaj trenutkov na mestu. In bolnega lovca je preobdala lovska strast, in menil je, da je zdrav, kakor je bil prejšnje dni, in spel se je in dejal svojemu slugi: «Za Boga svetega, puško, Conrade, podaj mi puško!»

In sluga mu je podajal puško, ali onemu ni služila roka, in ko se je hotel speti z ležišča, se mu je zbudila neznosna bolečina v rami in zadnja kaplja krvi mu je izginila z upadlega lica. Omahnil je na nosilnico in pričelo se mu je blesti in zaklical je: «Ha, ali vidite, kako krasno je zadet in v svoji krvi se valja po zemlji! Oj, nebo se odpira, in svetnik, sveti Hubertus, prihaja po njem! In jeleni z zlatimi rogovi so okrog njega! Mene pa obsipljejo s cvetjem rdečim!»

In res, obsulo ga je rdeče cvetje, toda bila je to rdeča kri življenska, ki se je ulila iz njega! Kanonik Amand je pri tej priči umrl, in njega duh je splaval pred našega Boga na sodbo... Tako je bila tudi njemu ljubezen v pogubo, ker ga je prisilila, da se je odpravil na mučno pot, ki je nikdar ni mogel prebiti. Mi pa, ki smo pošteni lovci, ki ne obrekujemo nikogar

in vsakomur želimo vse dobro, se spominjajmo v ljubezni kanonika Amanda: Bog podêli mir njega duši, nam pa obilo lepih lovskih dni, in sosebno tedaj, kadar se zatečemo semkaj v črno Zalo! To je moja povest o kanoniku Amandu! Izpolnil sem, kar mi je nalagala dolžnost, in sedaj ste na vrsti vi, da takisto izpolnite svojo dolžnost. Jernač izpod Skale, tam na veji visi petelin, in kakor veš, dela obljuba dolgove. Sproži se torej, da bomo tudi na tebi videli, kako nam je vsem ljubezen v pogubo, kakor je bila v pogubo kanoniku Amandu, ki je pred dvesto leti umiral v Zali, in morda prav tod, kjer se mi sedaj veselimo življenja!»

«Kaj bi silili kmeta», odgovori Jernač slabe volje, «da bi vam govoril o svojih neumnostih? Pa tudi poseben lov ni bil danes, čemu bi tedaj lovili prazne marnje? Molčimo rajši in zaspimo, ker smo počitka vsi potrebni! In pri tem ostanem!»

«Ne uideš nam ne, ljubi Jernač», izpregovorim jaz, «vrsta je na tebi, in s tem je prepir dognan! Izpij kupo vina, nato pa oklati svoj oreh, in konec bodi vsaki besedi!»

Razvedrilo se je lice možaku, ko je vzel kupo v roke in jo zdajci do zadnje kaplje izlil v svoje večnožejno grlo.

«Če ste že toli radovedni, pa bodi! Lepo povest nam je povedal gospod Andrej. Če vam bode moja všeč, ne vem, pa me tudi malo briga. In pri tem ostanem!»

II.

Jernač izpod Skale pripoveduje:

Kaj naj vam govorim in pripovedujem? Kmetje smo siromaki, in sicer največji takrat, kadar se ženimo, kakor se ženi divji petelin na smreki. Samo na svojo kokoš misli in na drugega nič, in čim več jih ima, tem večji siromak je. Da se nas Bog usmili, tudi človeka se — vsaj enkrat v življenju, časih tudi večkrat — prime nekaj takega, kar se pomlad za pomladjo prijemlje divjega petelina, da ničesar ne vidi in ničesar ne sliši. Čemu bi tajil — tudi mene se je bila prijela takšna bolezen, in saj veste, kakšen je konec. Davi je prišel gospod Andrej in je ustrelil petelina z veje in mu vzel življenje. Pojdite pa nekaj dni pozneje na mesto, kjer je prej pel ubiti petelin, pa ugledate, da sedi že drug na veji, in kokoši pod njim ga poslušajo takisto veselo, kakor so poslušale onega, ki ga je danes kresnil gospod Andrej!

Taka je, in kdor pravi, da je drugače, ta laže! Vsaj pri nas kmetih je taka, kako pa je pri vas, gosposkih ljudeh, ne vem. Pa slišim, da ste časih brezpametnejši od kmeta, kar je tudi lahko mogoče. Torej taka je, in jaz pravim, da je slaba na svetu in da bi bilo morda dosti bolje, če bi ne bil Gospod Bog nikoli ustvaril ženske. Morda pa je tudi dobro, da jo je ustvaril, in gotovo je, da se z Gospodom Bogom,

najsi ne pripušča svojim mašnikom, da bi se ženili, tukaj ne bodem tožaril in pravdal. Kar sem hotel povedati, to je le toliko, da bi bilo zame, Jernača izpod Skale, boljše, če bi Bog ženske nikoli ne bil ustvaril. Pri tem pa ostanem!

Saj vsi veste — morda gospod Andrej ne — drugi pa vsi veste, da sem imel z Zalesnikovo Reziko nekaj opraviti. Mlad sem bil, zdrav sem bil, pa sem komaj čakal prilike, da bi skočil na vejo in pričel peti, kakor poje petelin v Zali. Nepoštenega ni bilo nič, ali še danes — gospod Andrej nikar ne zamerite, da kolnem — pravim: Vrag vzemi tiste čase!

Dogodilo se je pa takole: Doma sem v Podlesju, in Zalesnikovi so nam sosedje. Oče ni živel v posebni obilosti; samo ob velikih praznikih smo jedli meso; drugače pa nam je dostikrat pošla sol, in v mošnjici ni bilo beliča, da bi se bila zopet kupila. Sok je opravljal svojo službo dan na dan v Podlesnikovi koči. A, to je poštenjak, naš sok, in najsi je še tako voden in redek, poštenjak je vsekdar, in če bi bilo po mojem, pa bi mu postavljali znamenja okrog potov, temu odrešeniku gorjanskih rodbin! Streha v Podlesju je prihajala od leta do leta slabša; pod njo se Podlesniku ni množilo imetje, pač pa smo se mu množili otroci, ki smo kakor mladi zajčki skakali okrog hiše. Oče in mati sta delala in se že sključila od samega dela, da se mi še sedaj zasmilita, kadar se ju spomnim.

Kaj imajo taki ljudje od življenja, to sam Jezus ve! Mi, otročaji, pa smo živeli ob soku, in zdajci sem zrastel do korenjaka, da sam nisem vedel, kdaj.

V Zalesju pa so imeli samega dekleta in bogati so bili. Deset glav lepe živine in tudi še nekaj na posojilu. Prijatelji nismo bili ž njimi, ker sta berač in bogatin malokdaj prijatelja. Tudi smo se nekđaj pravdali zaradi malovrednega brega. Nič ni bil vreden ta breg, in če si vsako leto vso travo postrgal z njega, ni bil poln koš! Pa smo se vendar pravdali in srdito smo se tožarili, dokler ni šla kravica iz hleva v Podlesju in je ni bilo nikdar več nazaj. Breg pa je vzel Zalesnik, in vsako leto nastrže koš trave z njega. Jaz vam pa rečem, pravdal se ne bodem; pravica je lepa reč, lepa reč je pravica, pa bodisi, kakor hoče, bogatin laže dobi pravdo nego berač, in to je, kar sem vam hotel povedati! Od tistihdob je Podlesje pisano gledalo na Zalesje, in izpregovorili nismo, če smo se kdaj srečali.

Pa mi je bilo dostikrat žal, in vselej takrat, če sem se srečal na poti z Zalesnikovo Rezo. Kaj bi mi pravili o teh deklinah, ki jih imate sedaj v pogorju! Malo gosposko se ošemari in v cerkev pride, da človek misli: gospodična je prišla iz mesta. Spredaj nič, zadaj nič, in škoda je, če človek samo enkrat glavo obrne za njo — da ne govorim o pregrešnih mislih, ki so

proti takemu otročaju sploh nemogoče! Pa vsaj vsi — razen gospoda Andreja, kateremu bodi v tem vsa čast — vsi torej dobro veste, pri čem smo, in čemu bi še govoril? Če pa vam pravim, da je bila Zalesnikova Reza tiste dni res zala, govorim resnico, in malo je bilo gorših od nje. Ali pa nobena! To, kar živi dandanes, to so smeti, zgolj smeti. Reza pa vam je bila zlato, in vsakdo se je je lahko veselil, kakor se veselimo vsakega božjega daru. Ne govorim zato, ker me je nekaj časa rada imela; kar je res, to je res, in še danes, ko sem star in brez cene za dekleta, pravim in govorim: Zalesnikova Reza je bila tiste čase najgorša izmed vseh deklet. In pri tem ostanem!

Tudi ne tajim, da bi mi ne bila všeč. Všeč mi je bila, in rad sem jo že imel, preden sem govoril ž njo. Otroci smo prej tuintam kaj izpregovorili; ko pa smo bili starejši, nismo več govorili, in ker so se roditelji grdo gledali, smo se gledali takisto tudi otroci. Če mi je prišla naproti, sva se obrnila, ali po resnici povem, da mi je v srce dobro delo, ko sem stopal mimo nje. Ej, kaj bi govoril! Bodisi že, kakor hoče, lepi so časi, ko se mlademu človeku užge srce, da je hipoma vse v plamenu kakor slamnata streha, če vseka strela vanjo. Poguma, da bi bil z dekletom izpregovoril — z besedo se pri ženski vse opravi — tega poguma, seve, nisem imel, in samo v cerkvi — Bog mi odpusti greh! —

sem se zameknil tuintam v njen obraz, ko je takisto ponižno in pobožno sedela v klopi ter vestno poslušala, kako je gospod z lece oznanjal, da je ljubezen med žensko in moškim prepovedana, ker se iz nje napravita greh in pregreha. Moje srce pa je bilo takrat trdo in kamenito, in na pobožne opomine s svetega kraja sem neprestano odgovarjal sam sebi: «Kaj bi govoril, ljubezen je prav tako od Boga kakor vse drugo na zemlji; in če bi me Zalesnikova Reza le hotela, takoj me ima, če bi le hotela!» Od takrat je minilo dosti časa, danes pa vem, da ni vse, kar je v ljubezni, od Boga, in da ima vrag dostikrat svojo roko vmes! In pri tem ostanem!

Repnikovega Tomaža ste tudi poznali. Sicer pa še živi ta slepar, ali ošabnost ga je minila že davno! Tiste dni, ko je bila v naši fari Zalesnikova Reza najgorša izmed vseh deklet, je bil tudi Repnikov Tomaž v svojem cvetju. Starec — mož je imel denar — je bil dal to strigalico nekaj časa v mesto v šolo, da mu je po nepotrebem snedel nekaj peharjev srebrnih petic, ki so se pri Repnikovih dedovale od rodu do rodu. Tomaž pa jih je precej pognal, in ko je obesil šolo na kol, so bili prazni peharji, in drugega si ni pridobil, samo nekaj nemški je čvekal, kar pa pri nas itak ne velja mnogo. In to se je repenčilo po vasi kakor puran, če si ga razdražil z rdečo cunjjo. Sedaj je bilo oprav-

ljeno po naše, sedaj zopet gosposko. Delalo ni nič; kje tudi, ko se ni nikjer učilo! Po pivnicah je posedalo in za dekleti je lazilo ter menilo, da hoče vsaka Repnikovega Tomaža imeti za svojega. Ko bi se mu bili smejali, bi bilo prav; ker je bil pa kup pri starem Repniku, pa je vse častilo malopridnega sina, in častili so ga, kakor da je pravi gospod. Pa je bil samo slamorezec, in to Bog vé, da pravi slamorezec! In pri tem ostanem!

Bil je god svetih apostolov Petra in Pavla, in velika maša se je pela v cerkvi na Trati. Nisem ga še pozabil tistega dne, in še danes jih kar vidim, kako so ženske in možaki po klopeh molili in prosili svetnike, da bi jih obvarovali toče in nevihte. Kazala je dobra letina tedaj, in Materi božji na Gori bodi čast in hvala, da smo jo potem tudi srečno spravili pod streho! — Prav na kraju Zalesnikove klopi je sedela Reza in svilnato rutico je imela okrog glave, in nikdar se mi še ni videla tako zala kakor ravno tisti dan. Kar med propovedjo gospoda kaplana pa se je zgodilo, da se je v cerkev pritepel Repnikov Tomaž, in sicer potem, ko je bil lep del maše zapravlil v gostilnici. Gotovo je bil pijan in tembolj je bil prepričan, da ga mora vsako dekle rado imeti. Sredi cerkve je nekaj obstal in se vedel nespodobno, kakor se gosposki ljudje sploh radi vedejo nespodobno po božjih cerkvah. Ugledal je Reziko in meni nič

tebi nič pristopil na žensko stran, odrinil dekleta v klop ter sedel tik nje, tako da je sedel na ženski strani med samim ženstvom. Raztogotil se je gospod na leci — in kaj bi se ne — in ukazal mu je, naj se pobere z mesta in naj se vede tako, kakor se moramo vesti v cerkvi. Pa mislite, da je šel? Vsa cerkev ga je čula, ko je odgovoril: «Kaj bi odhajal, ko vendar sedim pri *svojem* dekletu!»

Pohujšanje je bilo grozno in veliko. In Tomažka so zaradi tega za nekaj časa dejali pod ključ na ljubljanski Žabjak, da je z ričetom preganjal lakoto. Kaznovali pa so ga premalo, in vsa vas je mislila tako, ker je nekaj mesecev zavladal ljubi mir, ko vendar tega ponočnjaka in razgrajača ni bilo pri domu.

Vso mašo je sedel pri dekletu, in lahko si mislite, koliko je prebila uboga živalca od njega. Tudi v meni je vrelo — saj sem bil kakor petelin vrhu pomladne smreke — in prav rad bi se ga bil lotil že ob božji službi, da se nisem spominjal kraja, kjer smo obhajali pobožnost.

Po maši sem obstal pred cerkvijo, in dečakov se je nabralo okrog mene, ker smo hoteli vsi gledati dekleta, ko so prihajala iz cerkve. Prišla je tudi Rezika, in povem vam, da je bila vsa v potu, in tako se je sramovala, da se ni upala dvigniti oči. Tudi Tomažek se je bil ustavil pri družbi in oblastno je dejal: «Kaj se nisem pošteno postavil danes?»

Pa nisem molčal in odgovoril sem mu brez odloga: «Kaj si se postavil, reva? Če te je videl oče, bi te moral danes, ko prideš k južini, premlatiti s palico, da bi ti bila polt črna kakor oglje!»

Zaklel je orjak in zatulil: «Kaj, meni govoriš tako, ti gorjanska suhljad? Počakaj, zdajci ti premeljem kosti, da zveš, s kom imaš opravila!»

Zakričala so dekleta in se razbegnila kakor piščeta. No, pa se nisem ustrašil tega srakoperja in čakal sem ga. Saj pa tudi ni imelo nikake moči, ker ni delalo na polju ter je bilo pijano gosposkega kruha! Ko se je siromaček zakadil vame, sem ga zgrabil na vso moč — in vi veste, da sem močan — in vzdignil sem ga kakor snop, in na kameniti tlak pred cerkvijo sem ga treščil, da so kar zapokale kosti v njem. Dobro veste, da sem močan, in če sem jezen, pa sem močan še enkrat toliko. Takrat pa sem bil jezen, in čudo ni, če so pokale kosti Tomažku v telesu! Na tlaku je obležal in kar genil se ni, pa ga še nisem pustil v miru in prečevljal sem mu rebra prav pošteno. Morali so ga odnesti k očetu v hišo, in ko so ga loški ranocelniki preiskali in pretipali, so našli dve zlomljeni rebri, in tudi desna roka je bila zlomljena. Vidite, tako je vsak človek enkrat podoben divjemu peteinu, ki poje na veji spomladi sredi gozda! In pri tem ostanem!

Ko sem stopal iz vasi, sta stali dve ženici pri vrtni ograji.

«Kaj pa je bilo, da sta se?» je vprašala ena.

«Zaradi Zalesnikove sta se», je odgovorila druga, «in sedaj bode zaprt».

«Sedaj bode zaprt!» V tem prepričanju sem jo sosebno hitro kuril po stezi navzgor proti Podlesju, pa ne rečem, da sem bil posebno potrft, ker sem lomil rebra Repnikovemu Tomažku!

Čim bliže sem prihajal koči domači, tem bolj mi je zastajala peta. In ko sem stal na onem hribčku — gospod Andrej že ve, ker je tam mimo že često hodil s svetim obhajilom — od koder se vidi v Zalesje kakor tudi v Podlesje, — me je minila malone vsa zadovoljnost, in rajši bi bil imel, da ga nisem prečevljal Repnikovega Tomaža.

Pa sem v tistem trenutku pogledal proti Zalesju. Po gorskih stezah so hodili moški in ženske od svete maše. Tudi proti Zalesju po poti vkreber je počasi stopala Zalesnikova Rezika — in nje zeleno krilo in njena svilena ruta . . . ali kaj bi vam pravil, saj sem že dejal, da je bila zala, nad vse mere zala! In pri tem ostanem! Takrat me je bila ta preklicana ženska že čisto zmedla, in na mestu sem obstal in gledal za njo, dokler ni prišla do domače hiše. Pred pragom je obrnila glavo in se ozrla proti meni, in povem vam, da me je kar pretreslo, in zdajci sem bil zopet ves srečen, da sem prečevljal Tomažkova rebra.

Ko sem stopil doma v hišo, so bili zbrani že vsi domačini. In vedeli so že tudi, da sem se tepel. Oče in mati sta se grdo držala, in mati — vlivala je ravno ječmenovo kašo v skledo na klopi — je zagodrnjala precej glasno: «Da je ravno mene Bog tako kaznoval s takimi otroki!»

Starec pa je srdito pristavil: «Kadar je skleda na mizi, pa si takoj doma! To ti povem, na vse jutro greš v Loko; tega pa ne, da bi mi biriči s puškami hodili okrog hiše!»

Pri mizi so bili kakor jagode na molku nabrani bratje in sestre, in najmlajše — dekletce, ki je potem umrlo za grlovko — je zajokalo na glas. V tem je zajokala tudi mati in postavila skledo sredi mize.

«Da bi le ne umrl!» je dejala, «potem bi nobene noči ne mogla več spati!»

In oče je zaškripal z zobmi in dostavil: «Naj umre, in našega naj potlej obesijo, bodeta vsaj dva malopridneža manj na svetu!»

Okrog mize je vse zajokalo, in v Podlesju se je tedaj prelilo toliko solza, kakor ne skoraj prej ne poslej.

«Ne bodem jedel! Ne bodem jedla!» je hitelo vse, in žlice so obležale na mizi, in iz sklede se je kadilo, a lačen ni hotel biti nihče.

Lačen pa je bil Kisovčev Tonček, ki je sedel na zapečku in je pri nas čakal «nauka». Ali čakal je pravzaprav kosila, ker doma v

svoji koči ni imel nikogar, da bi mu bil kaj skuhal. Pa dostikrat ni bilo ničesar, kar bi se bilo dalo skuhati. Rad je torej prihajal v tuje hiše in najrajši tedaj, kadar bi bila prišla južina na mizo. Tako je bil v praznik svetih apostolov ostal v naši hiši in prav težko je že čakal, da bi mu bil kdo dejal: «Prisedi, Tonček, in žlico si vzemi!» Ko pa le nihče ni zinil kaj takega, je izpregovoril sam: «Pa ste brezpametni, da tako udelujete! Iz kože ga ne bodo dejali, in oni je tudi začel! Jaz pa pravim: Prav mu je storil in še premalo ga je!»

«In zapor in sramota?» zavpije oče. «Ali bodeš ti namesto mene hodil v cerkev, da bodo ljudje s prstom kazali za tabo?»

«Zapor», se odreže Tonček, «kaj zapor! Kje pa je zapisano, da ga morajo ravno zapreti? Nikjer ne! In če hoče fantè poslušati dober svèt, mu pravim: Jernejče, pojdi v Ameriko!»

«V Ameriko!» zaihtí mati in za njo vse sestre. In vse je zopet jokalo na glas.

«V Ameriko!» se oglasi tudi oče. «In kdo bi mi delal? Ali ne vidiš, da sem star?»

«Saj jih je dosti okrog mize», odgovori Tonček, «to vse raste kakor gobe; jedci in delavci ne poidejo pri tej hiši. Taka je! No, saj ste poznali Logarja s Kremenka! Birič za biričem mu je prihajal pod streho, in sodne pečate so mu prinašali v hišo, da mu kar živeti ni bilo! Pa pogledjte sedaj! Koliko je že poslal

iz Amerike in koliko je že plačal! Moja beseda je: Fant naj gre v Ameriko!»

«Pa vojaščina?» ugovarja oče, «kaj pa ta?»

«Tudi nič», odgovori Tonček; «če pride iz Amerike — in tiste tisočake bi rad imel, ki jih prinese s sabo! — bode malo zaprt, in dobro bode vse. Perkov Janez je vzel potni list za Ameriko, pa se je skesal. Če vam je všeč, pa bruhnem tja gori in vam prinesem tisto reč! Potni list mora pač imeti, to je ena! In Perkov Janez ga ima! To je druga!»

Čemu bi še govoril! Obveljalo je, da skrivoma potegnem v Ameriko, in sicer zato, da se umaknem zaporu, ki zdravemu človeku ni v prid, in da si prislužim kaj denarja, ki ne škoduje nì zdravemu nì bolnemu človeku. Pa mi verujte, ni majhna reč iti iz krajev, kjer je bil človek krščen! Ti goli hribi, kjer se ne da malone nič več posekati, te peščene njive, kjer se pridela malo več, nego se je posejalo, in te slamnate strehe, pod katerimi se tako slabo spi in še slabše je — če jih imaš vsak dan, skoraj si jih sit. Ali če moraš iz kraja in čez morje v neznane kraje, in še sam Bog ve, ali se še kdaj vrneš, tedaj so nam pa kaj vredne te peščene njive in te slamnate strehe! Pravim, težko se človek loči od doma, in nič ni vredna ta pogorska zemlja, kjer živimo v hudini; ali povem vam, za vso Ameriko je ne dam! In pri tem ostanem!

Tisto popoldne, ko so bili domačini s Kisovškim Tončkom odšli na Trato k nauku, sem ostal sam doma. Zalesnikov laz, tam zgoraj nad Zalesjem, poznate vsi. Veselje je gledati odondod v hribovje in doline. In to vselej, sosebno pa tedaj, če je ajda v cvetju, ali pa sedaj, ko cvete češnja in ko poje divji petelin kar najlepše. V ta laz me je vleklo tisto popoldne. Ne zaradi tega, ker so bile češnje in cepljenke ravno dozorele, pač pa zato, da bi se zadnjič nekoliko ogledal po pogorjih in po dolinah. Saj veste, kako je tam gori. Ravno nasproti, onostran širokega dola, stoji na bregu naša Brona, in v njej je toliko zelenega bukovja, da ga v vsej dolini drugje nimajo toliko! In jastreb se suče nad njo in v vrhu najvišje «šibe», kakor pravijo Žirovci, ima svoje gnezdo, kjer redi in pita tiste preklicane mladiče, ki nam potem kradejo zajce in kokoši! In tam zadaj proti Oselici so Slajke, in po senožetih in strmicah se pase srna, in lisica se skriva v robovih. To so lepi kraji, in gospod Andrej se gotovo še spominjate, kako grdo je rjul srnjak, ki ste ga lansko jesen obstrelili na senožetih v Slajkah in zadeli tako nečloveško slabo! Vidi se Blegoš, in prav pred tabo čepi Sveti Vrban na svoji strmini ter straži dolgočasni Todraš, kjer vam živi, kar ve ves svet, toliko poštenih in izurjenih lovcev! Oj, lepi kraji so to, in kdor odhaja iz njih, njemu je duša žalostna, najsi je otrok, najsi je starec!

No, vidite, v ta laz sem prišel tisto popoldne in legel sem v senco pod leskov grm in gledal na Brono, na Slajke, na Blegoš in na vse. Pa nisem ostal dolgo časa sam in svetemu Vrbanu sem dajal hvalo, da me ni pustil samega v tistem tožnem trenutku. V laz je prišla tudi Zalesnikova Reza, da bi se nazobala sladkih češenj, ki jih je bilo na vsaki veji v obilici. Ko je korakala po lazju ter prihajala bliže in bliže, mi je upadla srčnost, in kakor zajec sem se zaril v leskovje, da bi me ne ugledala. Vrag govori z mlado žensko, sosebno če je takšnega obraza, kakor je bila Zalesnikova Reza! Obstala je tik češnje, ki ni bila deset korakov od mene. Pa se ni premišljala dolgo, in meni nič tebi nič: zdajci je bila na drevesu, da so kar krilca zašumela okrog nje in da se je časih malo, prav malo pokazala v belih nogavicah tista okrogla ženska noga, ki ni najslabši del ženskega telesa. Nikar ne mislite, da sem zamižal v tistem trenutku! Pa sem bil prismoda, da nisem in da nisem pogledal v stran, kakor se spodobi ob takih prilikah pametnemu človeku. In pri tem ostanem!

Na češnji je pričela obirati veje, da sem se kar čudil, kako je bila ročna. Mislila je, da je sama, in zatorej ni treba strmeti, če ni mogla mirovati z jezičkom, kar pri ženskah itak ni mogoče, če niso v cerkvi. In še tam molčé nerade. Tudi Zalesnikova Reza ni molčala, in še danes mi zvene njene besede na uho, in pozabil jih

še nisem. Takrat sem bil mlad, danes pa sem star in obrabljen kakor kolo, ki se je deset let drgnilo po hribovskih naših potih. Ampak še danes vem, kar je dekelce govorilo tisti dan.

«Sedaj so pa že zrele», je pričela, «oj, kako so sladke! Ali jih bodo zobale vrane in kosi! Pa je res grdo naredil z mano» — tukaj je že govorila o Repnikovem Tomažu — «in kako sem se prestrašila! Kaj si bodo mislili ljudje! Njegova — prava reč bi bila, če bi imela tega postopača! Takih imam na izbiro! Pa so res sladke danes! Ne dejala bi, če bi me bil kdaj prišel klicat. Pa me ni! Prav res ne! Kako trdo me je mati izpraševala, če sem kaj imela ž njim. Prav res nisem imela ničesar, in da me je klical, pa bi se mu niti ne bila oglasila! Prav res, da bi se mu ne bila!»

Tako je šlo neprestano, in jaz za grmom sem vse lepo slišal, in bilo mi je, kakor bi mi kapal med v dušo.

«Naj pravijo, kar hočejo», se oglasi iznova ta čudna ptica na veji, «moj ni bil nikoli in nikoli ne bode! Prav mu je storil, da ga je pretepel; vsaj ne bode več sitnosti prodajala ta sitnost sitna! Da bi ga le preveč ne zaprli, Prelesnikovega Jernača, škoda bi ga bilo!»

V tistem trenutku me je premotil satan, da nisem mogel obrzdati jezika in da sem se oglasil iz svojega grma: «Ne boj se, Rezika, saj me ne bodo, ne!»

«Jezus in Marija!» je zastokala. «Kje pa si? Toliko, da nisem padla, tako si me prestrašil. Ti grdoba ti! Kaj pa delaš tam?»

«Nič», sem dejal, «tu ležim in v dolino gledam! Kaj pa ti delaš tam?»

«Nič», odgovori ona, «tukaj visim in češnje zobljem!»

Molčala sva nekaj časa. Vprašala je nato: «Jernače, ali nisi nič lačen! Zlezi gori, zlezi no, ne veš, kako so sladke! Pa ne na tale vrh, kjer sem jaz!»

In zasmejala se je, da se mi je zdelo lepše, nego zvoni tisti srebrni zvonček, s katerim zvončkajo pred oltarjem na Trati, kadar je velika maša o Božiču ali o Veliki noči! Ženska je vrag, in pri tem ostanem!

Splezal sem k njej na češnjo, in kdo, vprašam vas vse, ne bi bil splezal na mojem mestu? Če izvzamem gospoda Andreja, vsakdo! Drevo je imelo dva vrha; na enem sem obtičal sam, na drugem pa je čepela Reza in se neprestano smejala, ko sem lezel od veje do veje. Da je v tem sramežljivo pritiskala obleko k nogam, tega vam ni treba pripovedovati še posebej! Obsedel sem na svojem vrhu in bil ravno vzpored ž njo, tako da sem z roko prav lahko posegel do nje in ona tudi do mene.

Čop rdečih češenj je bila ravno nabrala, in tisto, ki je bila najdebelejša in najbolj zrela,

je odbrala, jo pritisnila meni na lice in dejala dobre volje: «Na, jej!»

Ob tem me je tako pogledala od strani, da se ji je zasvetila belina v očesu in da me je kar pregrelo. Ta preklicana ženska je imela iskre v očeh, tako vam pravim!

«Na, jej!»

In zopet je bila češnja pri mojem obrazu, in zopet se je smejala! Pa sem se hitro udomačil tik nje! In ko mi je iznova ponudila sladki sad, sem iztegnil takisto roko proti njej in obtičal sem na nje obrazu in doteknil sem se njenega lica in bilo mi je, kakor da sem posegel v voljno, belo pšenično moko, ki se o Veliki noči speče iz nje najboljši in najlepši kolač! Recite, kar hočete, bil je to lep čas zame! Blagoslovljena bodi Zalesnikova češnja, ki se je zgodilo na njej vse to! Pa tisto drevo tudi ni imelo sreče na svetu! Ko sem se vrnil iz Amerike in nekoliko pogledal nad Zalesnikov laz, pa je ležala češnja posekana na tleh, ker ji je bila malo dni prej strela razklala oba vrhova! Bog se nas usmili! —

Tako sva se dobro imela v vrhu češnjevega drevesa ter govorila to in ono. Povedal sem ji vse, kar je bilo treba, in pogum mi je rastel čimdalje bolj, sosebno ko me je neprestano zaljubljeno pogledovala, kakor bi me sama izpodbujala, da ji povem vse. Naposled sva bila čisto edina. Izrekel sem se, da jo imam pravzaprav

rad že od tistega časa, ko sem jo prvič videl na svetu. In ona je končala prav tako, rekoč: «Saj sem te tudi zmerom rada imela, Jernač!» Potem sva prestopila k drugim potrebnejšim rečem. Dognala sva, da moram res za sedaj v Ameriko, sicer bi me zaprli, in da si prislužim kaj denarja. Pisala si ne bodeva — in tedaj, vam pravim, so prišle temu škratu solze v oči — ker ni treba, da bi ljudje vedeli, kako se imava rada. Kadar pa se vrnem in prinesem kaj denarja, pa se nakupim kje v ravnini, naročim v župnišču oklice, na Tolminskem pa godce, in svatba bode, kakršne še ni učakala dolina. In obetala mi je na vse svetnike, da me počaka in če bi čakala do smrti.

«Tebe, ali pa nobenega!» je govorila — to vam pravim, ta ženska je imela iskre v očeh. — «No, sedaj pa že gredo od nauka, in domov moram!»

Kakor veverica se je spustila na tla in odskakljala po zelenem lazju nizdolu proti Zalesnikovi hiši. In tuintam je obstala in obrnila oči k meni, kakor bi dejala: «Glej, kako težko se ločim od tebe!»

Precej časa sem še sedel v vrhu češnje in zobal nje sladki sad; duša pa se mi je veselila še slajših besed: «Tebe, ali pa nobenega!»

Lehko mi verujete, da sem se potem še sešel ž njo in da sva si pripovedovala še mnogo in obilokrat, kako se imava rada in se imava.

Pa vse, kakor se spodobi, gospod Andrej, ker takrat sem bil mlad, pa dober človek! In hudega se med nama ni zgodilo ničesar; samo čakati me je hotela, dokler se ne vrnem iz Amerike!

Res sem prišel v Ameriko. Samo ne vprašajte, kako sem živel ondi! Tukaj pri nas menite, če znosite nekaj koškov gnoja na to ali ono reber, da ste obdelali Bog ve kaj! Pa to ni nič! V Ameriki se dela, to je delo! In jaz sem tudi delal. V Montani sem bil in često sem ležal noč in dan v jami, v mlačni vodi, in kopal sem in kopal. Ničvredno življenje je to in vsakogar užene, če ni železnih kosti. Ali jaz sem prebil vse, in če je bilo že tako hudo, da sem menil: zdajci poginem, pa sem malo premislil in v mislih sem se vrnil semkaj, domov, kjer je pod slamnato streho zame živelo najgorše dekle, kar jih je imela dolina! V nočeh se mi je sanjalo o njej, ki je bila moja, in o temni Broni, kjer gnezdiijo orli, in o strmih Slajkah, kjer streljamo srne. Vidite, tako sem prebil vse in skromno sem živel, in meseci so tekli, in zaslužek se mi je nabiral v žepu! Tri leta sem prebil in se pehal kakor živina. Ko pa sem imel že toliko, da bi bil lahko plačal vsako imetje in tudi najboljše, kar jih je tukaj v pogorju, ni me več obdržala dolgočasna Amerika, in s cvenkom iz žvenkom sem odrinil čez morje nazaj v kraj, kjer so živeli vsi, ki sem jih imel rad. Prav rad! —

Bilo je tistega dne pred praznikom svetih apostolov Petra in Pavla. Po beli cesti proti Trati sem tako rekoč plaval, in bilo me je zgolj veselje. Malokdaj sem pisal domov in svojega prihoda niti nisem bil naznanil, da bi se tem bolj razveselili tisti, ki so me čakali že težko. Po zeleni dolini dospem malone do vasi; kar udarijo zvonovi v zvoniku, in delopust je zvonilo, da je odmevalo od hriba do hriba. Tudi meni je zvonilo, in ni ga bilo takrat v vsej fari človeka, da bi bil tega zvonjenja vrednejši od mene! Srečavali so me ljudje — mnogi prejšnji znanci — ali šli so molče mimo mene — mojega zarastlega obraza niso spoznali. In premišljal sem, ali me spoznajo doma, in ali me spozna tudi Zalesnikova Reza, ker sem bil vendar samo zaradi nje vpregel svoje telo v delo, kakor bi ga ne privoščil živali. No, hodili so ljudje mimo, ali spoznali me niso! Prišel sem pred Repnikovo hišo, in oblanice, viseče izpod strehe, so mi pripovedovale, da se tukaj toči dobra pijača. To itak veste, da si je Repnikov Tomaž, prevzemši dom po očetu, omislil vinotoč. Ne toliko za druge ljudi, pač pa zase, da je lahko pil vselej in vsak trenutek. Na pragu je stal in videl se mi je nekoliko posvaljkan, da ne rečem, nekaj raztrgan, prav kakor bi se mu ne godilo predobro. Pa se mu že res ni godilo posebno dobro!

«Hej, Podlesnikov!» je zakričal name, «glej ga no, pa si res, in morda kar iz Amerike?»

Razjezilo me je, naravnost pravim, razjezilo me je, da me je spoznala ta dretna, ko me niso spoznali drugi pošteni ljudje!

«Vstopi no, vstopi!» je hitel. «Pa daj za pijačo in povej, kaj je kaj novega v Ameriki!»

Izgovarjal sem se, da se mi mudi domov. Pa me je precej razkačil, rekoč: «Pa morda nimaš denarja? Drugi so pošiljali domov, o tebi pa ni bilo ničesar slišati! Pa morda nimaš denarja?»

«Več nego ti!» odgovorim srdito in krenem v pivnico. Prinesel je vina na mizo in prisedel k meni. Ves čas pa me je gledal nekamo zeleno, kakor gleda mačka miš, preden jo požre. Do duše mi je bilo zoprno to človeče, in da ga nisem nekoliko pretipal pri tej priči, temu se čudim še dandanes.

«Torej denarja si prinesel s sabo?» me je pričel izpraševati, ko sva pila.

«Tvoj dom lahko plačam», mu odgovorim oblastno, «in še mi ostane! In tista rebra, ki sem ti jih takrat polomil, ti tudi poplačam, da veš!»

Ni se kazal, da se togoti, in prav mirno je izpregovoril: «Glej, glej! Moja je šla na polje, pa se skoraj vrne. Ti bode že kaj scvrila, ker vem, da si lačen od pota. Ali ni prav tako?»

«Prav, saj lahko plačam, kar izpijem in kar pojem! To ti pravim!»

«Glej, glej!»

Pila sva. In zopet me vpraša: «Sedaj se pa tudi oženiš, in se kje nakupiš. Ali imaš morda že kaj izbranega? Deklet je dosti, dómov je dosti! Če bi se ne oženil takšen človek, kdo bi se pa! Gotovo imaš že kaj izbranega?»

«Imam, imam», mu odgovorim takoj. «Če si jo ti dobil, pravo čudo bi bilo, da bi je jaz ne!»

«Glej, glej!»

In sedaj je pogledal proti stropu in s prsti bobnal po mizi, da se je vse črno muh vzdigovalo ž nje. Dražil me je tako: «No, takrat, ko si odšel — če se ne motim, popihal si jo ponoči — se je govorilo več reči in pripovedovalo se je tudi, da sta nekaj imela z Zalesnikovo Rezo. No, pa se ni vedelo nič gotovega, in ljudje tudi govore marsikaj, kar vse skupaj ni nič! Pravili so pa vendar, da sta nekaj imela, ti in Zalesnikova Reza. Pa nisem nikoli verjel nikomur!»

In ta spaka se je ob tem ozirala po meni, kakor bi mi hotela potegniti dušo iz telesa. In tisti «glej, glej» mi je razgrel kri, in vino tudi, ker v jezi sem izlival vase kupo za kupo. Udaril sem z roko po mizi, da je vse zažvenketalo, in zakričal: «Moja je in res je moja! Pa tebi nič do tega, in tudi to ti povem!»

«Glej, glej!»

In zopet je ogledaval svoj strop in zopet je s prsti drobil po mizi. Takrat je prišel nekdo v vežo, in začulo se je, da je odložil

breme. Tomaž je mirno vstal in dejal: «Moja je, živini je prinesla s polja!»

Pristopil je k vratom in jih nekoliko odprl. Potem pa je poklical: «Žena, pojdi sem, pojdi! Znanec je tu, in na njega zdravje bodeš pila!»

Tomaževa žena mi je bila tedaj pač deveta briga. Če je že hotela imeti to gosenco, prav ni je bilo, naj jo ima!

Odprla so se vrata, in v pivnico je stopila Tomaževa žena, njegova prava žena.

«Jezus, Marija!» je zastokala — in že je ni bilo v sobi.

«Jezus, Marija!» sem zastokal tudi jaz — Menil sem, da me je zadela strela, in prav čutil sem, kako je zastajala kri po meni. Izza mize sem vstal in — in — in povem vam, da je bila Zalesnikova Reza! Srečal sem se s Tomažkovim pogledom, s tistim zelenim, hudobnim pogledom.

«Glej, glej!»

Tako se mi je rogal, in to mi je vzelo zadnjo pamet. Pograbil sem stol in česnil ž njim Tomažka po glavi, da je takoj butnil po tlaku — — —

Kaj bi še pravil! — Zvezali so me, v Loko so me gnali, in v Ljubljani so me zaprli, dve leti v ječo med razbojnike in tatove. In gospodje, ki so me sodili, so dejali, da me je to najbolj pokopalo, ker sem, komaj prišedši iz Amerike, pričel iznova prepir z Repnikovim Tomažem,

in to brez povoda. Pravica je lepa reč, lepa reč je pravica. In pri tem ostanem!

Ko sem prišel iz zapora, je bila mrtva mati, je bil mrtev oče. Na domu pa se je bil oženil brat, in grdo so me gledali povsod. Kaj mi je ostalo? Vdal sem se pijači in skoraj sem pognal, kar sem si bil prislužil tako krvavo težko! To je moja povest, in drugega ne vem.

No, pa se tudi Repniku ni godilo bolje!

Slab gospodar je navadno slab človek, ki nima srca ne za ženo, ne za otroke. Takšen je bil Repnikov Tomaž. Pil je, dokler je kaj imel, in ženo je pretepal. Ko je vse pognal, pa je umrl in v edinščini je pustil ženo in otroke. No, saj veste, kako je! Časih ji malo pomagam! Je res ubožica! Nacepim ji drv in donesem ji vode v težkem škafu. Je res ubožica! Tako je bilo, in sedaj pravim: Bog se usmili nas vseh!

Nato ga vpraša gospod Andrej: «Zakaj je ne vzameš, Jernač, sedaj ko je vdova?»

«Zakaj je ne vzamem?» se zatogoti Jernač izpod Skale. «Zato ne, ker je vsakdo brezpa-meten, kdor se oženi! In pri tem ostanem!»

Nekoliko pozneje pa pristavi zamolklo: «In tudi ne, ker sem pijanec, kakršen je bil oni, ki ga je prej imela, in — ker ima otroke, ki bi ne bili moji!»

In debela, debela solza se mu utrne iz očesa in počasi zleze po rjavem licu, ki sta ga razrili pijača in nesreča!

* * *

Krasen je lov na divjega petelina, bodisi v Zali, bodisi kjerkoli drugje, koder ima orjaški pevec svoja shajališča! Najlepši del lova pa je vendarle — spanje! Kadar je vse čedno dognano, ko si se s težko pridobljenim plenom vrnil iz temnega loga, tedaj ti prav skoraj opešajo moči, da moraš leči bodisi na posteljo, bodisi na zeleno mahovje. Kamorkoli pa ležeš, vedno zaspiš mirno in sladko, in zdajci si zaziban v prijetne sanje, ki iznova poslušáš čarobno petje petelina-orjaka v njih.

Tako smo tisti dan zaspali tudi mi. Takoj, ko je bil Jernač izpod Skale dopredel svojo kodeljo, smo legli vsi brez izjeme in zaspali. Gospod Andrej je legel tako, da je imel, če je v poluspanju odpiral oči, pred sabo prav tisto vejo, kjer mu je visel ustreljeni petelin. Spali smo v trdo popoldne. Končno pa smo se le prebudili, malone prezgodaj, ker je solnce še visoko plulo po nebu, tako da ni kazalo iti v gozd in ondi poslušati, ali se morda ne oglašata ali oni zaljubljeni pevec.

Zanetili smo ogenj in posedli okrog njega.

«In sedaj?» vpraša kaplan Andrej.

«Naj kdo reče katero!» izpregovorim jaz. «Morda ti kaj veš, žalostni Miha, saj si tudi oženjen!»

«Oženjen, oženjen», zajoka Miha, «pa ne tako, da bi bilo vredno govoriti o tem!»

«Kdo pa tudi poslušaj to nergo!» se oglasi Jernač izpod Skale. «Če mu daste piti, kolikor hoče, vam bode pretakal solze, da nastane kar ploha! Če pa nima piti, pa ust ne odpre. Sicer bi pa o svojem zakonu tudi ne vedel drugega, nego da ga pretepa, malone vsak dan pretepa, zakonska žena, za katero je hodil, kakor lazi petelin za kuro! Ti si bil ubožen petelin, ali ni tako, Mihec?»

«Lažeš!» zatuli Miha. «Lažeš, Jernač! Pa sem jo vendarle dobil! Tvoja pa tebe ni hotela, in drug ti jo je vzel! He, kakšen petelin pa si bil ti, Jernejče?»

«Še eno mi reci, pa te urežem okrog glave, da se ti bode zazdelo, kakor bi bil doma pri svoji ženi!» — Jernaču izpod Skale se je videlo, da je jezen. In ker je bil žalostni Miha tudi jezen, se je bilo bati majhnega pretepa. Zatorej izpregovorim: «Mirujta! Naj pa iztrese Tinče tamle povest svojega zakona iz rokava, in radi ga bodedo poslušali.»

«Zakaj ne?» odgovori Tinče lehkodušno. «Dober človek sem in rad vam ustrežem!»

Vsi smo hvalili njegovo postrežnost.

III.

Šepasti Tinče pripoveduje:

No, dobro! Pa bodi, če že hočete vse izvleči iz mene! Moja misel je ta, da mora biti človek dobrega srca, pa je vse dobro! Prísiliti se ne

da nobena reč, ali človek lahko izhaja tudi v zakonu. Proti zakonu torej ne govorite, dobra reč je in od Boga postavljena! Smejali se mi bode, pa nič ne dé, srečen sem bil v zakonu, in ta je resnična. Dober človek sem in sem bil vselej!

Kje sem prvič pogledal na ta svet, ne vem in tudi nikoli ne zvem. Nekdaj poleti je prišla v Vinharje mlada, zanemarjena ženska in lačna je bila tudi. S seboj je nosila v slabih cunjah zavito breme, in to breme sem bil jaz, ki vam pripovedujem vse to. Pri Komarjevih je prosila večerje in prenočišča. Dobila je večerje, spat pa so jo poslali potem na listje, njo in otroka. To že vse veste, no dobro, pa se mora vendarle povedati, da bode nato še bolje vedeli, kako je vse prišlo potem.

Drugo jutro je vpilo otroče v listnici, ženske pa ni bilo. Noč jo je bila vzela, ali mene je pustila Komarjevim v dar, ker so ji bili dali večerjo in prenočišče. Bila je ubožica, grozna ubožica, ker bi sicer ne bila tako ravnala z rodnim otrokom. Bog ji odpusti; kdaj sem ji odpustil že jaz!

Komarjevi pa me niso vrgli pod kap; malo so vpraševali za žensko, no dobro, potem pa so me obdržali za svojega in pri bogatejših niso beračili, da bi me bili vzeli. Tudi okrog občine, ki itak nikomur ne da ničesar, niso moledovali, da bi bila kaj pomogla. Sami so

me imeli, in to vse veste, da jim ni preostajalo prav nič in da jim je dostikrat hodila prav zelo pičila. Pa so bili dobri ljudje, in Bog jim daj večno zveličanje vsem tistim, ki so že pomrli iz njih srede!

Sedem deklet je bilo pri hiši, in njivice so bile majhne, in malo se je pridelavalo. To morate vedeti, kako so morali delati, če so hoteli živeti! Pri njih sem se privadil dela tako, da mi ni bilo treba pozneje beračiti. Sedem deklet je bilo, in vse je moral stari Komar za praznik lepše oblačiti, kar ni bila šala, prav nikaka šala! Lenčika je bila najmlajša in po moji sodbi tudi najzalša. Umela sva se posebno, ker sva bila skoraj tistih let. Tudi pozneje, ko sva prišla v dobo, ko mladost znori, sva se imela rada kakor brat in sestra. Pa drugega nič, saj vidite, kakšen sem. Na obrazu nič, na drugem telesu nič. Leva noga pa še krajša od desne, da hodim kakor staro motovilo. Na kaj takega se mlada ženska ne ozre. In tudi Lenčika se ni zagledala vame, kar se mi še danes ne vidi čudno. Bil sem pač že takrat dober človek in imel sem dobro srce. Pa kaj gleda mlado dekle na kaj takega, in tudi Lenčika ni gledala. Kar itak vsi veste! —

No dobro! Ostal sem pri Komarjevih, dokler nisem bil za delo. In lepo so ravnali z mano, in prav prav radi smo se imeli. Potem, ko sem le nekoliko dorastel, pa sem šel služiti ter sem

v pogorju pasel koze in ovce. In rad sem služil, ker sem že čutil — četudi sem bil otrok — da jim ne smem delati nadloge, ko vendar nisem bil njih otrok. Vidite, pošteno sem se preživel, in vsak krajcar sem deval na stran, ker sem se bal beračenja na stare dni. Tudi sem nekoliko kupčeval, sedaj z jajci, sedaj z borovnicami, sedaj z žaganjem in tako po vrsti. Ena reč in druga, ko sem imel osemindvajset let, sem kupil Hiščarjevo kočo na griču. Nekaj sem plačal, nekaj sem napravil dolga, pa sem le imel svoje selišče. In ta je prva!

V tistem času je doletela Komarjeve velika nesreča. Spomladi je stavec trebil drevje, pa se mu je zlomila veja, in padel je z debla. Pohabil se je do smrti, in hiša je izgubila gospodarja. Siromaštvo je siromaštvo, in nesreča pride malokdaj sama. Tudi h Komarjevim je prišla še druga nesreča. Kaj bi vam pravil? Lenčika se je bila spečala s Pečarjevim starejšim, in stvar ni ostala tako. Takrat, ko je bila največja sila, da bi jo bil vzel, pa je Pečarjev Miha izginil in se potegnil v Ameriko. Tja so takrat prav močno zahajali od nas, in tudi Jernač izpod Skale je bil, kakor nam je pravil, med tistimi, ki so se odpeljali čez morje. Prav tako je bil ž njimi Pečarjev Miha, tu v Vinharjih pa je pustil dekleta v skrbeh in sramoti. In to ni majhna reč, najsi pride kaj malega vmes. No, dobro!

Morda dve leti je bilo potem. Na praznik sv. Vnebohoda sem šel k deseti maši v Poljane. Lep dan je bil, ali nekaj je govorilo v meni: «Vzemi dežnik s seboj, ker se ne ve, kakšno bode vreme.» In res sem bil sam v cerkvi z rdečim dežnikom. Dober mora biti človek, pa oprezen. In prav to opreznost moram zahvaliti, da sem zlezel v sveti zakon. Zaradi nje sem vzela tisti dan dežnik pod pazduho, in zaradi tega dežnika sem dobil ženo, ki bi je drugače ne bil dobil.

Po maši sem stal pred cerkvijo, in k meni je stopila Komarjeva Lenčika. Prav bleda je bila in prav drobna. Pa kdo bi ne bil bled in ne droben, če tiči tisti, ki bi sam mogel pomagati, nekje v Ameriki in če nam ni pustil drugega nego otroka, ki je in troške dela! Kdaj je že nisem bil videl! In po pravici rečem: Nič rad nisem zahajal v hišo, odkar si je dala opravka s Pečarjevim. Odkar pa stvar ni bila ostala tako, pa me že celo ni bilo blizu. Vse to mi ni bilo všeč, to veste, in če bi bilo šlo po mojem, Komarjeva Lenčika ne bi bila nikdar pogledala Pečarjevega Miha. On nič, ona nič, in sedaj mi povejte, ljudje božji, kaj pride iz tega? Nič, ali pa kaj takega, kar je še manj nego nič. No, dobro!

«Kako je, da nič ne prideš?» me je vprašala, «in kaj smo se ti zamerili, da ne prideš?»

«Kaj bi hodil», ji odgovorim; «saj veš, da je opravka dosti in da tudi težko lazim v grič.»

Seve, pravega vzroka ji nisem povedal, ker mora biti človek dobrega srca. Bolje, da zamolčiš, kar užali bližnjika, tebi pa nič ne koristi!

«Mati mi je dejala, da bi s teboj rada govorila o tem in onem. Saj veš, kako je težko, če zgolj ženske gospodinjijo pri hiši! Rekla mi je, da bi šel z mano po maši in da lahko ješ pri nas, če ti je prav!»

«Pa grem, Lenka, prav rad grem!»

Tako sem ji odgovoril. In šla sva. Po Vinharski grapi sva kresala, molče in počasi. Kaj sva tudi hotela govoriti, in zato je bilo najbolje, da sva molčala. Ko prideva do klanca, tam gori proti Muhi, se je prevleklo že vse obnebje s črnimi oblaki, in «V kotu» se je pričelo bliskati. In ne dolgo, in se je ulila taka ploha, da je bilo vse v nitih po zraku. Takrat se je izplačala moja opreznost, in razpel sem široki rdeči dežnik, da je bilo strehe obema dovolj. Pod to streho sva tičala, ali prestopiti se nisva mogla, ker bi naju bila ploha zdajci premočila do kože. Obstala sva torej na mestu in se skoraj tiščala drug k drugemu, ker je lilo kakor iz škafa. Sedaj sem ji še bliže videl v obraz in rečem: bila je bleda in upadla, da me je bilo kar groza. Vedno tudi nisva mogla molčati. Torej sem dejal: «Ali ti kaj piše oni iz Amerike?»

«Nič!» mi odgovori zamolklo.

«In denarja ti kaj pošilja?»

«Nič!»

«Lepa je ta!» si mislim. «Pisma nič, denarja nič, lepa je ta!» Zatorej še vprašam: «In dekletce, kakšno je? Ali se ti dobro redi?»

«Malo že govori! In vsi pravijo, da mu je zelo podobna!»

«Lepa je ta! Pa pisma nič, pa denarja nič! In v Ameriki pravijo, da se tako lahko prisluži denar!»

«Oj, moj Bog! Oj, moj Bog!» je vzdihnila in že je imela polne oči samih solzá. «In zadnjič je prišel Brinovčev iz Amerike, in po njem mi je poročil, da se ženi v Ameriki in naj ga ne čakam, ker ga ne pričakam do sodnega dne!»

«Ta zverina, ta zverina!»

In povem vam, da bi bil v tisti dobi Pečarjevega najrajši zadušil. Pa ga zaduši, če ga moreš z rokami čez morje!

«Moj Bog, ko bi le otroka ne imela!»

Že je zajokala, in tudi meni se je milo storilo. Pa komu bi se ne, če je kaj takega! No, dobro!

«Veš kaj, Lenka», ji odgovorim, «brez-pametna ne bodi in ne jokaj se! Če se oženi v Ameriki, naj se! Bog že ve, kaj dopušča; da pa temu malopridnežu — in najsi je v Ameriki, — ne bode dal sreče, to je ena! Kaj bi ga čakala omoži se tudi! To je druga!»

«Kdo me vzame», zastoka Lenka; «kdo me vzame z otrokom?»

«Kdo te vzame, Lenčika? Če drug ne, te pa jaz vzamem, in prav rad te vzamem, in tudi z otrokom!»

Tako sem ji odgovoril, ne prepogumno, in malone sram me je bilo. Potisnil sem ji dežnik v roko in dejal: «Imej ga, da se ne premočiš! Pridem jutri, in z materjo se dogovorita in dobro premislita vse! Hišico imam, deset mernikov je posetve, in dve kravi prereditim brez težave. Ena reč in druga, dolgá ni preveč, pijem ne, delam pa rad. Razgovôri se z materjo, po odgovor pa pridem jutri! Oni v Ameriki naj se pa oženi, pusti ga, naj se oženi!»

To rekši, se spustim nizdolu, dekleta z dežnikom pa pustim v klancu, in tako me je bilo sram, da se nisem upal nazaj pogledati proti njej, ki sem jo ravnokar snubil za svojo ženo. Kar tekel sem neprestano, in dež je lil in premočil mi je vsako krpo, da je kar curljalo po meni. Pač, enkrat sem se vendarle obrnil in zakričal: «Veš, otroka pa tudi vzamem, da veš!»

Potem pa sem tekel ves zasopel proti Poljanam. Tako sem se ženil, da veste! No, dobro!

Drugo dopoldne se res primotovilim h Komarjevi hiši v Vinharjih. Nekaj od vasi stoji, in polno orehov, visokih starih dreves, je okrog nje. Nič mi ni bilo dobro pri srcu, ko sem prihajal bliže. Bal sem se, po pravici rečem, bal sem se, in čudno mi je bilo tudi zato, ker je le nekaj posebnega, kadar hodi možak za žensko, da bi se vzela.

Prišel sem skoraj do hiše in dobro sem slišal, da so se zaprla vrata nekje znotraj. Morda

odhaja tuj človek, in ta naj me vidi, mene, šepastega snubača! Zdrknem za bližnji oreh, da bi se skrila. Pa je bila nepotrebna ta plahost. Nikogar ni bilo iz hiše. Iz za orehovega debela se nekoliko ogledam: nasproti mi je bilo odprto okno, da sem videl ravno k mizi v hišo. Pri njej je sedela Lenka in glavo — morda jo je bolela — si je opirala na levo roko. «Slaba kaže», si mislim, deklè je prezamišljeno, in pozna se ji, da tudi ni spalo ponoči. Še vedno pričakuje snubača iz Amerike! — Po hiši je hodila mati Komarjeva in nekaj godrnjala. «Vrag vseh vragov», si mislim, «prav slaba kaže; stara se grdo drži in gleda kakor osat. Slaba kaže!» No, dobro!

«Bogá zahvali na golih kolenih», prične starka, «da te hoče!» Kam pa bodeš na stare dni, ker to vendar vidiš, da večno ne bodem živela? In če umrem, pa se vas oglasi sedem, in sedaj preštej, koliko pride na enega!»

«Ko bi le ne bil tako grd!» odgovori Lenčika. «Če pojdeva iz cerkve od poroke, se bode zibal ob meni in vse se bode smejala! Ljubi moj Bog, ti meni pomagaj!»

«Kdo bi se ti smejal? Pameten človek ne! Če pa se smejejo prismođe, naj se! Ali stori, kar hočeš! Čakaj onega in njega lepote! Morda le pride na sodni dan, kakor ti je dal poročiti!»

«Ne morem ga pozabiti, mati», odgovori Lenka, «in najsi ravna še tako grdo z mano!»

In pozabila bi ga ne, četudi vzamem Tinčka. Žena bodem njegova, pa vendar ne žena! In kaj bi bilo? Tepel bi me in tepel tudi otroka!»

Takrat se nisem mogel zdržati za svojim orehom. To deklè je čisto napačno sodilo o meni. Stopil sem torej k oknu in dejal: «Kako vendar govoriš tako, Lenčika? Saj me poznaš in veš, da sem dober človek. Da bi tepel tebe in tvojega otroka, tega se nikar ne boj! Če bi se oženil, bi se oženil z dobrim srcem. Usmiljena si bodeva drug drugemu, Lenčika, in če me ne bodeš imela rada — kar je težko zahtevati in kar tudi ne zahtevam — bodeš videla, jaz bodem zmerom rad imel tebe in otroka. Le vzemi me, Lenčika, in kesala se ne bodeš nikoli!»

S takimi lepimi besedami sem jo pregovoril tem laže, ker je tudi starka neprestano režala vanjo in ji pripovedovala, da bode drugače prav gotovo beračila na stare dni. Kako bi se ubožica še ustavljala? Ali naj bi šla služiti? Kam pa z otrokom? Vsakomur je hudo, če je v taki stiski, najhuje pa ženski, kadar se je prej spečala z moškim, ki ni nič vreden, kakor ni bil nič vreden Pečarjev Miha. No, dobro!

Vdala se mi je, in h gospodu sem šel, da naju je dal na oklice. Prismode so se smejale, ko so naju poročali pred velikim oltarjem svetega Martina; pametni ljudje pa so govorili, da je storila prav, ker me je vzela. Pametni ljudje so namreč vedeli že takrat, da sem dobrega srca,

da bi vsaka ženska lahko izhajala z mano. Tudi Lenčika bi bila, samo da je hotela. Pa ni hotela, ubožica ni hotela!

V ponedeljek je bila poroka. Godcev nisem najel, nekaj poličev vina sem plačal pričama v gostilni, pa je bilo vse opravljeno!

Tako sem bil oženjen in prav srečen sem bil, ko sem pripeljal ženo pod svojo streho. Pa se je tudi precej poprijela gospodinjstva, da je bilo kar veselje. Pometala je, pomivala in brisala, da se je kar izpremenila vsa hiša, da je malone nisem poznal! Kdor je pameten, naj se oženi! Moja prva in zadnja beseda je ta. Oženjen sem bil, pa se ne kesam. Že zaradi tistih prvih dni po poroki ne, ker so bili vsi lepi dnevi!

V ponedeljek je bila poroka. V četrtek potem mi je dejala žena: «Vzemi samotežnik in pojdi po balo v Vinharje!»

Vzel sem torej samotežnik in se odpravil na pot. Pri veži je žena še zaklicala za mano: «Pa otroka tudi pripelji!»

«To je ena, da ga pripeljem!» sem odgovoril veselo. Po pravici povedano, tudi jaz sem si želel otročička v hišo, ker je bilo to ponižno, tiho in človeku tako vdano otročè!

V Vinharjih ni bilo kaj naložiti. To sami veste! Starka mi je sicer nekaj trobila na uho, da Lenka že po materini smrti dobi svoj delež, da ne bode zapuščena in da ne pride praznih rok pod mojo streho. Pa so bile same besede

in drugega nič! Vesel sem bil, da sem dobil ženo, in še tako, kakršna je bila moja Lenčika! Za drugim pa nisem gledal. Čemu neki, in kje naj bi se bilo tudi jemalo?

Naložil sem majhno, plitvo skrinjico in v njej malo, prav malo prazniških cunjic. Tudi staro zibelko sem naložil, da bi imelo otročè kje spati. Pa sem jo nekaj založil, da je ni opazil vsakdo, ker sem predobro vedel, da se bodo zijala prodajala za mano, kadar bom vozil «balo» po vasi. Tudi sem si mislil, da bi njej ne bilo všeč, če bi se zibelka ne skrila. Če je človek v nesreči, so takoj neslani ljudje z neslano besedo pri rokah in se šalijo s siromakom! Pač pa sem vzel otročička na voziček; v skrinjo živalce nisem mogel zapreti, ker bi se bila zadušila. To je gotovo. Zatorej sem si mislil: «Kaj mi do vsega poljanskega sveta!» pa sem otroka naložil na voz, da ga je opazil vsakdo, komur se je poljubilo. Od veselja je dekletce vriskalo, ko sem drdral s samotežnikom od Vinharjev nizdolu in pri tem še vestno pazil, da mi ni padlo z vozička in prišlo kako v nesrečo. Pri otrocih moraš vedno paziti, to vem dobro, najsi nikoli nisem imel svojih!

Ko pripeljem svoje bremence — živo in mrtvo — tam doli do sredi vasi, je stal človek na vaškem mostičku. In njemu na ljubo je bilo vse pokonci! Na mostiču je stal in imel poslušavcev, da se je kar trlo. Stari Prodovec,

stari Primož, stari Zrinec in še obilo drugih je tiščalo tja, kjer je omenjeni človek prodajal svojo modrost. In otročaji, ti pa so kar zijali zgolj od strmenja. In to po vsej pravici! Možak je nosil od nog do glave čisto novo opravo. Pa kakšno! In na zelenem telovniku mu je visela veriga, lahko rečem, da ne manjša od tiste, ki ž njo pri Štemburju vlačijo vedro iz vodnjaka! Samo, da je ta železna, ona na zelenem telovniku pa je bila vsa srebrna! In nekje na prstu mu je tičal srebrn obroč, kakor jih nosijo najbogatejši mesarji. Če me s takim prstanom udariš na sence, pa sem lahko mrtev! Prav lahko! In v levem ušesu kar tri murčke in na novem klobuku krivce, pogumno na spredaj zasukane! Ni čuda, da je vse drlo k njemu, da ga je gledalo in se mu čudilo.

Ko me ugleda, zakriči name: «Hoj, Tinač, ali doto voziš?»

Jezus, ti se me usmili! Res, bil je Pečarjev Miha, in naravnost iz Amerike je bil prišel. No, dobro!

Ni se mu smililo otročè, njega rodno otročè, ki je v siromaštvu svojem sedelo na plitvem zaboječku, kjer je bila spravljen še plitvejša balica njega matere! In širokoustno je vprašal: «Kaj doto voziš, Tinač?»

In bingljal je s svojo veliko verigo, da je kar zvonilo, in dečki in možaki okrog njega so se grohotali, da se mi je zdelo, kakor

bi čul tolpo vran, če nepričakovano ugledajo ptico kanjo. In grohotal se je tudi Pečarjev Miha, ta poštenjak!

Kaj sem hotel! Tiho sem peljal svoj voziček mimo njih in na vozičku otroka, ki ni bil moj, pač pa njegov, ki me je sramotil in smešil vpričo vse vasi. Sam v sebi pa sem dejal: «Ta ne bode prida, in to mi bode napačno hodilo!» Ko sem doma odložil in v hišo znosil vse, kar sem bil vzel v Vinharjih, sem molčal in ne z besedico nisem črnil ženi, da je prišel Pečarjev Miha iz Amerike. Čemu bi ji bil pravil; saj se kaj takega zve samo po sebi, in dobri sosedje že skrbe, da pride novica pod streho. No, dobro!

Živeli smo venomer dalje! Delali smo na polju in kmetovali. Vpraševal nisem, kaj počenja Pečarjev, in tudi žena ni nikoli izpregovorila o njem, najsi ga je videvala v cerkvi ob nedeljah. «Vse je dobro!» sem si mislil, «Bog je že naredil tako, da ne bode hudih nasledkov iz tega.» Prav vesel sem živel, in rečem vam, da so me minile vse skrbi, ki sem jih imel tisti dan, ko je stal Pečarjev Miha na vaškem mostičku sredi radovednih poslušavcev. In otročè, povem vam, to otročè je bilo pravi božji blagoslov zame! Oklenilo se me je bolj nego matere, in da je bilo moje, ne imel bi ga rajši! «Ena reč in druga», sem si dejal, «hiša ne pride pod nič, že zaradi tega otroka ne!»

Tako je prišel dan svete Uršule, ko imamo semenj v mestu. Z Lenko sva se bila dogovorila, da kupiva kravico, ker se je bilo tisto leto nustrgalo dosti sena in otave po naših bregih.

Prej tisto popoldne, ko sem prišel ravno iz hoste domov — posekal sem bil nekaj bréz — mi je dejala žena: «Posavec je bil tu! Že danes pelje teleta v Loko in vprašal je, če se nečeš peljati ž njim, da ti potem na vse jutro ne bode treba peš hoditi!»

«Moška je ta!» ji odgovorim. «Pa lahko koj kupim, da pridem prej domov. Pojdi in povej mu, naj nekoliko počaka; takoj se preoblečem in pridem!»

Žena odhiti k Posavcu, jaz pa se preoblečem in pripravim za pot. Z dekletcem sva se zmenila, kakšne kolače ji prinesem, ker veste, da otročajem ni drugih skrbi, če jim poveš, da greš v mesto. Vtem se je vrnila Lenka in mi povedala, da voz že čaka. Zdela se mi je nekoliko bledejša nego druge dni, in zaskrbelo me je, če ni bolna.

«Kaj ti je?» jo vprašam, «da si tako bleda?»

«Nič», mi odgovori, «samo nekaj glava me boli!»

Nato vzamem blagoslovljene vode z zidu pri vratih, prekrižam sebe, prekrižam otroka, prekrižam tudi ženo in prepustim vse lepo božjemu varstvu. No, dobro!

Posavec je že imel vprežen svoj voziček in nanj je bil dejal dvoje telet za mesarja v Loko.

Njegovega konjička, ki je bil star kakor zemlja, tega ste tudi poznali in veste, kako se je vozilo ž njim. Tisti dan pa je žival še šepala na sprednji nogi, in minila je dolga večnost, preden smo prisvedrali na Log pod svetega Volnika cerkev. Otipavam se in otipavam, pa si otipaj kaj, če je malha prazna! In res, denarja nisem imel pri sebi in doma sem ga bil pozabil. Ker ti nihče ne dá kravice zastonj, sem zlezel z voziča, in po poti, kjer sem se poprej vozil, sem moral sedaj peš kresati nazaj proti Poljanom! In sam nase sem bil jezen, in ko sem se gugal po trdi cesti, sem si dejal: «Kar nisi imel v glavi, imaš pa sedaj v petah, in prav ti je!»

Že se je mračilo — skoraj potem je v Poljanah zazvonilo Mariji — in nikjer ni bilo videti človeka — vse se je bilo že zalezlo v koče — ko sem počasi stopal po stezi vkreber proti Hiščarju. Tik te steze imam njivo, takrat je bila na njej detelja, letos pa sem imel ondi proso, kakor veste, in prav lepo proso. Blizu leskovega grmovja mi je tam rastlo drevesce, ki sem ga bil vcepil spomladi. Na misel mi je prišlo, da je bil pred nekaj dnevi vihar, in morda mu je kje odlomil vršiček. Stopim torej s steze in gazim deteljo do drevesca. Pa je imelo še oba vršička, in hvala Bogu, vihar mi ni bil napravil nič škode.

Vtem sta prišla dva prav počasi po stezi nizdolu. Rad bi bil zvedel, kdo sta, in zatorej

sem ostal pri grmu, toliko skrit, da me v mraku nista mogla ugledati. Pa tudi menim, da se nista preveč ozirala, ker sta imela dovolj drugih skrbi.

«Kaj bi prihajal?» je izpregovorila ona, «ko vendar veš, da je greh in da ni mogoče.»

«Pridem pa vendarle», ji odgovori Miha Pečarjev — in to tako veste, da je govoril z mojo ženo — «ko bodo vsi ljudje spali, pa pridem. In na okence potrkam, ti pa odpri ali pa pusti, kakor hočeš!»

«Zaradi greha in zaradi ljudi nikar!» ga naprosi Lenka.

In sam Bog ve, da sem takrat grešil, ker nisem pristopil in ji prigovarjal, naj bi ostala trdna v svojem sklepu. No, dobro! —

«Gotovo pridem!»

«Na tvojega otroka te prosim, nikar ne hodi!»

«Pridem! Pa bi ne bila tako hitela z možitvijo; pa bi bila čakala mene, nikar dasi vzela tega šepca! Lahko noč — pa samo za sedaj! Pridem, pa je!»

In odšel je doli proti vasi. Lenka je stala še nekaj časa na mestu, potem pa je tudi odšla. Tudi takrat je bilo še čas, da bi bil izpregovoril pametno besedo, pa je nisem. In zatorej svoji ženi ne očitam ničesar, moja krivica ni bila manjša od njene. Pustil sem jo brez pomoči v največji sili. In če je z brvi, ker ni bilo držajev, pala v vodo, kaj bi se čudil! «Tebi», sem si

misllil, «tebi pa že podkurim, ko stopiš pod okence.» In tiho sem se priplazil do svoje hiše. Skozi okno sem videl, da je žena otroka devala spat. Na svinjaku sem imel med staro železnino velik skobec, ki sem ga jeseni — po novo razoranih njivah — nastavljal lisicam. Potegnem ga na dan, in hajdi ž njim pod okno! In napel in nastavlil sem ga tako spretno, da bi se bila ujela celo lisica, če bi bila prišla tisto noč pod moje okno. Tem gotoveje je moral priti v past ta zaljubljeni maček!

Ko sem vstopil, je bilo dekletce že zaspalo, in tudi Lenka se je spravljala v posteljo.

«Bog pomagaj, ali si ti?» se je začudila in ni mogla prikriti, da je prestrašena, prav zelo prestrašena.

«Nič hudega, Lenka», odgovorim mirno, dasi nisem bil premiren. «Denar sem pozabil in pod Svetim Volnikom sem se šele spomnil, da ga nimam. Nič ne dé, pojdem pa jutri na vse zgodaj z doma!»

«Ali si prišel po stezi mimo Strevca?» me vpraša tiho.

Nisem ji odgovoril resnice, nego dejal sem: «Ne, po poti mimo Žunharja sem hodil; za stezo mi je bilo že skoraj pretema!»

Prav videlo se mi je, da se ji je odvalil težak kamen od srca, ko je zaslišala zlegani moj odgovor.

«Pa si bolna?» jo še vprašam. «Tako si blede, da moraš biti bolna!»

«Nič mi ni», odgovori ona, «le glava me nekoliko boli, in sama ne vem, zakaj!»

Pa sem jaz vedel, da jo je bolela glava zaradi Pečarjevega Miha! In če je Bog ne razsvetli o pravem času, si mislim, se bode težko dobilo zdravilo proti taki bolezni!

«Pa kaj bi govorila», pravim, «jutri bode treba zgodaj vstati! Pojdiva spat, da laže vstaneva!»

Ko ničesar ne odgovori, še dostavim: «Veš kaj, na peč ležem, da se vsaj gotovo zbudim!»

«Pa lezi», je dejala; «najbolje bode!»

In zopet sem videl, da ji je bilo prav zelo všeč, ker sem si na peči izbral trdo ležišče. —

Ležem na peč, in to vsi veste, da nisem mogel zaspati. Kdo bi spal, če mora biti na straži, da mu zavodnik ne ukrade žene! Tudi ona ni mogla zaspati, čemur se tudi nisem čudil. Premetavala se je po postelji in vzdihnila časih prav globoko. Kako ne, ko je bila vendar v groznih skrbeh, dobro vedoč, da pride oni pod okno! Oh, ko bi ji bil v tistem hipu povedal, da vem za vse, in ko bi jo bil, kakor nas uči sveta vera, potrpežljivo opomnil, naj vendar pozabi vsega, kar ne more biti in ne sme! Ej, pa nisem mogel izpregovoriti prave in pametne besede, in zato se tožim samega sebe, da sem kriv, precej kriv, če je bilo pozneje kaj greha

in pohujšanja. Bog nam vsem grehe odpusti; dosti jih imamo, vsi jih imamo dosti in preveč! No, dobro!

Nisem torej izpregovoril pametne besede, samo dejal sem: «Lenka, mōli! Mōli in potlej zaspi v božjem imenu!»

«Bog meni pomagaj!»

Tako je vzdihnila, a drugega ni odgovorila. Noč je tekla, in tema in mir sta bila povsod. Tudi jaz in žena sva bila v temi, v silni, črni temi; miru pa ni bilo. Ta mir je objemal samo otroka, ki je spal v zibelki, da sem časih zaslišal njegga lahne, nedolžne dihljaje. Tam je bil mir; pri naju pa ga ni bilo. V Poljanah je že odbilo polnoči, in kakor kamen mirno sem ležal na trdi peči. Tedaj se zunaj hiše začujejo koraki, in kakor strela se vzdigne žena Lenka z ležišča in posluša proti meni kakor zajec sredi njive, kadar ga je kaj vznemirilo v ponočni tihoti. Pa se nisem genil, in zatorej je mislila, da spim. Nato vstane, da bi prilezla do okna. No, dobro! Takrat pa je Miha tam zunaj — in vsi svetniki naj bodo zahvaljeni za to! — svoje stopalo vteknil v nastavljeni skobec, in ta ga je zgrabil s svojimi zobmi, da mu je kar vse zaškripalo v nogi! Zaklel je in zatulil kakor mrjasec, če ga vlečejo na mesarski stol, da se mi je srce rahljalo od čistega veselja. Pa sem ležal na peči kakor kamen v dnu zelenega virija in niti besedice nisem zinil!

Na vse jutro sem vstal. Žena mi je skuhala nekoliko soka; molčé sem ga pojedel, in obema je bilo prav, da se ni govorilo. Zunaj pred hišo pa sem videl sledove, ki so se vlekli od okna po zeleni tratini doli. Kakih trideset korakov tam spodaj je ležal moj skobec sredi steze, in okrog njega je bila zemlja namočena od človeške krvi. Dobro mi je služil železni ta prijatelj, in jako hvaležen sem ga pobral in odnesel na svinjak, da bi mi bil tam pri roki, če bi se zopet potreboval pri hiši. Nato pa sem odšel v mesto in kupil tam prav dobro kravico, ki mi je pozneje dajala veliko telet in mleka. No, dobro!

Pečarjev Miha pa je štirinajst dni tičal v koči in trpel bolečine; stara Pečarka pa mu je z rastlinskim oljem mazala nogo, da je kar kapalo od nje!

Sedaj pa veste, kaj vam bodem še povedal. Ko je ozdravil, se je vlačil še nekaj časa po vasi, potem je izginil v Ameriko, kjer je bil že prej. Tudi to veste, da je ž njim ušla moja žena, ki so me bili poročili ž njo pred velikim oltarjem svetega Martina. Noč je vzela oba: njo in Pečarjevega fanta, in kakor mož in žena — prav po divje — sta odrinila v Ameriko, kjer menda ne gledajo posebno na take reči!

Pustila mi ni ničesar — samo sramoto — ti moj ljubi Jezus, pa kakšno sramoto! Povsod so se mi smejali in povsod so mi privoščili

veliko to nesrečo. Ostalo mi je tudi dekletce; otroka mi je pač pustila. Prav tako, kakor je moja mati mene pustila v klonici v Vinharjih! Otroka mi je pač pustila!

Pa nikar ne mislite, da sem ga vrgel pod klop ali pod kap pred hišo! Bog ne daj! Bil mi je to najlepši dar, ki mi ga je mogla pustiti žena, ki takrat že ni bila več moja žena! Božji blagoslov mi je pustila s tem otročičkom, in rečem vam, nikdar se nisva ločila s to živalco. Če sem delal na njivi, je bilo dekletce pri meni; če sem sekal v hosti, je bilo dekletce pri meni; če sem nosil živini v hlev, je lezlo dekletce za mano! Po materi ni dosti vpraševalo v nedolžnosti svoji; skoraj jo je pozabilo, tembolj pa je rado imelo mene. Kaj pravim, rado imelo — naravnost ljubilo me je, kakor ljubi otrok pravega svojega očeta! Pravi blagoslov božji je bilo zame to otročè, in zaradi njega sem odpustil ženi vse, čisto vse. Srečo sem imel pri hiši, in vse mi je šlo pogodu. Tista kravica, ki sem jo bil kupil v mestu, mi je storila nekaj mesecev pozneje dva telička, in oba sta živela in se dobro redila! Vidite, takšno srečo sem imel! No, dobro!

Ena reč in druga, minilo je leto, in minilo je zopet leto. Dve leti sta skoraj minili, in bilo je nekamo okrog sv. Uršule. Zvečer je bilo, in večerjo sem kuhal pri ognjišču. Ker ni bilo ženske v hiši, sem moral kuhati sam. Bil sem

gospodar in gospodinja obenem. Pojemal je ogenj v peči, in hitro sem skočil po veži k skladanici pred hišo, da prinesem še nekaj suhljadi in jo vržem na žerjavico, da bi se hitreje skuhala večerja. Otroka sem bil pa že prej napasel, in spal je že tudi.

Pred skladanico na tnalu sem imel kup posekanega brezja, da ga razžagam in razkoljem za zimo. Ko stopim na tnalno, je sedela ali prav za prav čepela na kupu ženska — beračica, ki je bržkone prosila prenočišča. Tako sem si mislil in dejal: «V božjem imenu, mati, le pod streho! Pozno je že, in kam bi hodili sedaj drugam nego k meni?»

Naložil sem si suhljadi v naročaj.

«Tine», je zastokala, «Tine, jaz sem!»

Križani Odrešenik sveta, kako sem se prestrašil! Suhljad mi je padla na tla, in izpregovoril nisem ni besedice.

Pa me je skoraj obšlo veselje, in mislil sem si: «Glejte, vendar je še prišla — k meni in k svojemu otroku je prišla».

Pa kakšna je bila in malone v raztrgani obleki! Taka je bila, da bi se bil najrajši razjokal. Pa sem takoj izpregledal, kako in kaj.

«Lenčika», sem dejal; «Lenčika, ali te je tepel?»

«Oh, pa hudo!» je zajokala.

«In stradala si in hudino si preganjala?»

«In naposled me je pustil in drugo je vzeli!»

«Ta slepar, ta slepar!»

«Od ondod sem se preberačila in preprosilala do semkaj, da vidim še enkrat otroka in da tu umrem!»

«Kaj, umret si prišla? Ali si pametna, ali si brezpametna? Dober človek sem in precej bodem jezen, če izpregovoriš še kaj takega! Umreti, lepa bi bila ta! Saj nisi prišla k zverini, saj si prišla k svojemu možu in k svojemu otroku! Koliko grehov nam more oprostiti Bog, pa bi jaz ne oprostil tebi enega! Le vstani in v Boga zaupaj!»

Poizkušala je vstati, pa ni šlo; takoj je zopet zlezla na brezov kup, tako je bila slaba.

«Nič ne maraj, skuham ti prežganke, in jajec ti nabijem vanjo, da se takoj zopet poživiš. Ker si slabotna, pa te ponesem, prav rad te ponesem!»

In vzel sem jo k sebi in jo odnesel v hišo. Ti moj Bog, bila je lahka kakor jesensko peresce, da je malone nisem čutil! V hiši pa sem jo posadil na klop za mizo in luč sem ji prižgal ter jo tolažil: «V imenu našega Gospoda Jezusa si zopet prišla v to hišo, in vse nama bodi oproščeno, kar sva zagrešila skupaj in posebe!»

In odhitel sem ji kuhat večerjo in pripravil sem ji prežganko, kakor si ne morete misliti boljše na svetu. In jajec sem ji natolkel vanjo, da bi jih bil moral jesti sam rimski papež, če bi mu jih bili skuhali v največji bolezn!

Postavil sem skledo prednjo, ali jesti ni mogla. Najboljše prežganke ni mogla jesti, in ko je takisto težavno sopla, sem videl v hipu, da mora biti bolna, prav zelo bolna.

Postlal sem ji posteljo in ji prevlekel ležišče z belimi rjuhami, ki so bile spravljene v skrinji, da bi jih imel, če bi prišli z Gospodom k hiši. Danes pa sem jih vzel za njo; tako bi vsaj čutila, da ni pri tujih ljudeh in da smo jo radi imeli. Brez moje pomoči bi niti ne bila prišla v posteljo. Takrat sem šele videl, kako jo je bilo vzelo življenje: bila je koščica pri koščici in drugega nič!

«Torej tepel te je!» sem dejal. «In usmiljen ni bil s teboj?»

«In drugo je vzel in mene je zapodil!»

Sedel sem k njeni postelji. Zamežala je in mirno ležala nekaj časa. Gledal sem ji neprestano v upali obraz, in tako se mi je smilila, da vam ne morem povedati kako. Naposled je izpregovorila: «Tine, prinesi mi otroka!»

Moj Bog, otroka sem bil popolnoma pozabil, in moja dolžnost je bila, da bi ga ji bil prinesel takoj! Pa me je morala naprositi! Odgovorim: «Takoj ti ga prinesem, in videla bodeš, kako je dekletce zrastle v tem. In zdravo je tudi! Hvala Bogu, zdravo je tudi!»

Prinesel sem ji otroka. Revče se ni moglo prebuditi, in ko sem ga prinesel k postelji, k materi, tedaj mi je zopet zaspalo v rokah.

«Vidiš jo, Lenka, taka je», sem izpregovoril, «in dobro sem ti jo zredil. Vesêli se je! Jutri te že spozna in vesela te bode, kakor sem te jaz vesel že nocoj!»

Dolgo je gledala otroka, ki je z glavico dremal ob mojem rameni. Potem pa je zaječala: «Daj mi jo v posteljo!»

Ustregel sem tej želji in položil otroka k njej v posteljo. In pritisknila ga je k sebi, kakor bi se bala, da ga ji zopet ne vzamem.

«Na peč pojdi» je dejala, «in zaspì! Jaz bodem tudi zaspala!»

«Prav», sem si mislil, «pa zlezem na peč, in če bode hotela kaj imeti, pa me že pokliče».

Res zlezem na peč, in že sem tam ležal precej časa, ko me pokliče: «Tine!»

Bliskoma sem bil pri njej. «Tine», pravi s slabim glasom, «daj mi roko in reci, da nisi več hud name!»

«Nič več, Lenka, nič več!»

Podala sva si roko, in nato sem zopet zlezl na peč. Čudno, pa vendar resnično, ubranil se nisem zaspancu in skoraj sem zaspal. Bilo je pozno ponoči, ko me je zbudil otrokov jok. Skočim s peči in k postelji. Deklica se je zvižala in hotela vstati. Pa ni mogla, ker se je je oklepala koščena roka materina, kakor da je od železa. Lenka pa je ležala mirno, in nekamo polno in debelo so me gledale nje oči. Ko sem pristopil, da bi ji vzel jokajočega otroka, je bila

tista drobna, koščena roka trda, da sem imel posla, preden sem izvil otročička izpod nje. Saj veste, prišla je k meni umret! Bog mi je ni bil namenil, in umrla je prvo noč, ko je zopet stopila pod streho moje koče! Gospoda ji nisem klical, ker nisem mislil, da je že tako pri kraju. No, pa je umrla spravljena z mano in s svojim otrokom. In vsako nedeljo molim k vseusmiljenemu Bogu, da bi je ne sodil ostreje, nego sem jo sodil jaz, ki sem bil vendar nje mož, nje pravi zakonski mož.

Vidite, to je povest o mojem zakonu! No, dobro!» . . .

Molčali smo vsi, in še žalostni Miha, ta največji malopridnik med nami, si je brisal skrivoma z rokavom oko. Dober človek je bil Tine, in vsi smo čutili, da jih je malo na svetu, ki bi se bili v takem slučaju vedli tako, kakor se je vedel šepasti Hiščar!

«Vidite», je še izpregovoril, «tako sem bil oženjen! Sedaj pa poglejte mojega dekleta! Brhka je kakor srna v Zali in že nekolikokrat bi se bila lahko omožila prav dobro; pa se ni hotela, ker hoče ostati pri očetu! Tako mi Lenčika še iz groba plačuje mojo ljubezen, in nikdar se še nisem pokesal, da sem jo bil vzela! No, dobro!»

«Kaj pa z onim v Ameriki», vpraša gospod Andrej; «ali si dobil kaj poročil o njem?»

«V Lučinah ste», odgovori Tine, «zatorej ne veste, kar je pri nas vsakomur znano. Pri-

hajala so poročila, da si dela denar in da se kar valja po dolarjih. To je bilo od pričetka, potem pa leta in leta nismo slišali nič. Jesensko jutro pa se ustavi tam doli pred hišo našega debelega župana tisti znani ubožni voziček. Na vozičku je sedel birič in tik njega raztrgan, umazan človek zabuhlega obraza. Ugibali in ugibali so, kdo bi bil, ker sam ni hotel govoriti. Iz spisov, ki jih je nosil birič s seboj, pa so končno vendarle izvohali, da to ni nihče drug, nego Pečarjev Miha, ki je nekdanj nosil srebrno verižico na zelenem telovniku in tri murčke v ušesu! Sedaj pa je berač, in kakor veste, opešale so mu vse moči, tako da mora prosjačiti od hiše do hiše, če hoče živeti. Vsako leto enkrat, največ dvakrat, pride tudi k meni, da prenoči pod mojo streho. Nikdar mu še nisem ničesar očital; ne rečem mu ničesar in sploh ne govorim ž njim. Na klopi pri peči mu deklè postelje, da lahko leži. Tudi deklica ne govori ž njim, in niti ne vem, če ji je znano, da je ta berač nje pravi oče, ki je njeno mater pre-zgodaj spravil pod zemljo. Kadar pa odhaja, tedaj mu skrivoma vselej kaj potisne v roko, meneč, da tega ne vidim. Pa dobro vidim, a ne rečem ničesar, ker mi je všeč, da je dekletce dobrega srca. In videti bi morali, kako jo gleda ta potepuh! Kar z očmi bi jo rad pogoltnil, ko se — brhka kakor srna v Zali — suče po hiši, kadar pospravlja po večerji. In za ves svet bi ne

hotel imeti njegovega srca v sebi, ker vem, da trpi, da peklensko trpi, kadar jo gleda takisto! No, dobro!»

Nekaj časa potem Tinče še pristavi:

«Mi vsi, ljubi moji, se vedemo časih, kakor bi ne bilo Boga, in Vi, gospod, ki nas kličete semkaj v Zalo na love, menite tuintam, vsaj tako se pripoveduje, da Boga res ni! Nikar, nikar, ljudje božji! Bog je, in kar je najbolje, Bog je nad vse mere pravičen! Sedaj vam pa ne izpregovorim nì besede več. No, dobro!»

Vsi smo pohvalili Tinčeta in njega povest. In gospod Andrej je dejal: «Dobro, Tine, tvoja zasluga je večja nego Jernačeva! Rajši sem te poslušal nego onega, in lepša je bila tvoja povest!»

«Vsakdo živi po svoje», se zajezi Jernač izpod Skale; «ali če bi bil vsakdo tako dobrega srca in bi vsakomur vse odpuščal, kje pa bi cesar jemal svoje vojake? Tedaj bi bili vsi ženske in drugega nič! Pri tem ostanem!»

«Še vedno je prezgodaj», se jaz oglasim, «da bi že sedaj šli poslušat. Časa je še dosti, in kaj početi? Sedaj si ti na vrsti, žalostni Miha! Pristavi svoj lonec k ognju in razkrij se nam kakor zakonski mož, o katerem se itak pripoveduje to in ono.»

«Ne branim se, ne branim se», se odreže Miha, «a napačna je misel, da bi bil pri vas na preji in da bi ob tem ostalo suho moje grlo.

Natočite mi rdečega vina, ker mislim, da je ta dobra kapljica ustvarjena tako za gospôdo kakor za kmeta! Pri meni teci beseda, pri vas pa vino. Drugačnega kontrakta ne poznam in pri tem ostanem, kakor bi rekel Jernač izpod Skale.»

In teklo je vino.

IV.

Žalostni Miha pripoveduje o svojem zakonu tako-le:

«Če ste že vsi govorili in klepetali, čemu naj bi molčal jaz, ki sem pametnejši od Tinčeta in sem izkusil mnogo več nego Jernač izpod Skale! Če je bil v Ameriki, pa meni, da je svet odrešil, in če se mu je vtem dekle izpridilo, pa misli, da si je prislužil večno zveličanje. Mene poslušaj, Jernač, pa zaslišiš moško besedo. In ta je takale: Boga zahvali, da ti je vzela drugega in da ni vzela tebe, ker bi bil vse večji siromak, nego si dandanes! V tem pa sem tvojih misli, da se ni dobro oženiti, če ni ravno treba, če se ravno ne moraš! Tinče, ti si dober človek, to je res in to je nekaj! Pa tudi pri tebi se vidi, da je dobrotu sirota, in največja sirota je dobrotu vselej takrat, če jo zakonski mož izkazuje zakonski svoji ženi! Ko bi bil ti, šepasti Tinče, svojo Lenčiko, ko si jo dobil pod svojo streho in ko si začutil, da še zmerom oči zavija za tisto mlezvo, enkrat ali dvakrat prav pošteno in prav krščansko premlatil, kakor se premlati

snop v nasadu, ali meniš, da bi ti ušla v Ameriko? Nikoli ne! Nikar da si brskal po svinjaku za skobcem, šel bi bil rajši na pod po cepec in Lenčiki, ki je lazila v mraku z brezpametnim fantom, bi bil moral ž njim pesem zapeti, da bi bila zdajci ugledala vse črne oblake, kar se jih je kdaj negrmadilo nad starim Blegošem! Vidiš, to je moja misel, in če bi bil tako ravnal, bi ti živela žena še danes, in še danes bi te vprezala v jarem, kakor te je vprezala tiste dni, ko Pečarjev Miha s svojimi murčki še ni bil prišel iz Amerike!»

«Tepla bi me pa vendarle ne bila, kakor tebe tepe tvoja!» Tako se vtakne v besedo Tinče, in sicer s prav strupenim glasom.

In Miha klavrno pobesi glavo in se ne raztogoti, kakor smo pričakovali.

«Res», odgovori mirno, «res, časih me oklesti, ker sem bil ob svojem času nekaj predober, in dobrota proti zakonski ženi je sirotla! To si zapomnite vsi, kar vas je oženjenih in kar vas je neoženjenih. Ves svet naj si to zapomni, pa bode prav in dosti bolje, nego je sedaj! — No, če pa menite, da vam bodem s suhim grlom gonil svoje statve, se motite. Gospod Andrej si je ravnokar privoščil kupico rdeče kapljice, in sedaj vam povem, da mi ne pride beseda iz grla, dokler ni prišlo vino v grlo! Vsakemu delavcu gre plačilo, in po tem se ravnajte, sosebno proti meni, ki sem mnogo

pametnejši od šepastega Hiščarja, ki vam je dolgo uro sušil svoje mokre otepe, ne da bi bil dobil le kapljico pijače!»

«Piti bodeš moral počasi», se zasmije gospod Andrej, «ker nam zaloga že pohaja. Tudi ni pošteno, da že sedaj zahtevaš plačilo, ko nam pravzaprav še nisi ničesar povedal!»

Ko izprazni natočeno kupo, odgovori žalostni Miha: Ničesar povedal! Kdo pravi kaj takega? Ali vam nisem izpregovoril dosti pametnih in resničnih besed? In resnična je tudi ta, da sem pravi pijanec na svetu, in v desetih farah ga mi ni vrstnika. Tamle Jernač izpod Skale hoče biti pijanec — oh, ti moj Bog, mene poglej, pa bodeš šele vedel, kaj je pijanec! Vse to, vse to, krščanski ljudje, zaradi zanikarne ženske, ki sem jo po nesreči vzel v zakon! Dostikrat in tudi v največji pijanosti sem tako jezen, da bi najrajši vse razbil, vse, ves svet in še kaj povrhu! Oj, ti duša moja, koliko si trpela in koliko še trpiš! No, pa kaj bi se jezil? Naš Bog je ustvaril jezo, ali tudi vino je ustvaril, da se vojskuje drugo z drugim. In modro je tako!

Če bi mi bil pa kdo pravil v tistih časih, ko sem imel dobro dvajset let in sem bil najgorših eden — da ne rečem, najgorši, kar jih je stalo po deseti maši pred cerkvijo — če bi mi bil takrat kdo povedal na uho, da bodem na stare svoje dni takale umazana in raztrgana krpa, kakor me vidite pred sabo, zdajci bi ga

bil razčesnil! Tako vam povem! Pa je vendarle res, in če se sedaj prikažem na vas, pa so otročaji za mano in me zasmehujejo, kakor da sem se porodil kje v gorjanski koči in ne v Brentačevi hiši, lepo sezidani, lepo pobeljeni in v dvoje nadstropij postavljeni! In stari Brentač, ki je že davno pod zemljo, se vrti kakor vrtavka v svojem grobu, če ima količkaj prilike, da gleda vse to, kar počenja njegov edini sin na svetu! — Starega Brentača edini otrok sem bil, in lahko rečem, da sem bil otroče, ki so se ga veselili ljudje in angeli. Ko sem prejel prvo sveto obhajilo, je prigovarjal kaplan gospod Juri mojemu očetu, naj bi me dal v šolo, češ: «Prav gotovo pride v škofovo hišo in mogoče je, da se spričo bistre glave še spne do škofa ljubljanskega, kar ni najzadnja in ne najslabša na svetu.» — «Kdo pa prevzemi moje lepo posestvo?» je odgovoril stari Brentač, «in ali mislite, da bi mi v grobu dobro delo, če bi se drugi ljudje pasli ob mojih žuljih?» — Ostal sem doma, in trdo me je držal oče, da sem bil slabši od hlapca pri hiši. In ko sem že nosil škornje čez koleno in na telovniku debele in svetle gumbe, pa ga mi še ni pokazal denarja, tako da skoraj nisem vedel, kaj je vino na svetu. In molilo se je v hiši, in lahko rečem, da vi vsi, kar vas je tu — gospod Andrej bodi izvzet — niti ne veste, kaj je molitev. Nekaj očenašev pozobljete in najlepše pridige v cerkvi prespite,

pa mislite, da ste molili! Pa ni tako! Pri Brentačevih se je molilo in molilo se je vsak večer, in stari Brentač je molil, kakor sedaj sploh nič več ne znajo moliti. Potem pa smo šli v posteljo in oče je v pozni noči tuintam pregledal posteljo za posteljo, če vse spi v božjem imenu in če kdo ne ponočuje. Če je izteknil prazno ležišče, pa je vzel debelo grčavo palico v roke in čakal in čakal, dokler se ponočnjak ni tiho priplazil domov. Pa so ga sprejeli udarci, da ga je minil sluh in pogled in da je s črnimi vtiskami plačal ponočnjaški račun. Samo enkrat me je zapeljal hlapec, da sva šla v soboto ponoči na vas in da smo s fanti nekaj zapeli sredi vasi. Pa nikdar več, ker tako sem bil pretepen, da se mi je zdelo štirinajst dni, kakor bi dva dni ležal v stopah. Pa nikdar več! In zato sem komaj vedel, kaj je vino na svetu, in brez greha mi smete verjeti, da tudi nisem vedel, kaj je ženska na svetu! Pač, to zadnje se mi je nekamo dozdevalo. Takrat je služilo pri nas mlado dekletce, Romovševa Polonica. Kakor zrela češnja je bila in kakor makov cvet, kadar je v najlepšem cvetju. In delavna je bila, da smo jo imeli vsi radi in sosebno tudi gospodar. Nekdaj sva s Polonico razmetavala kopice na travniku, in takrat mi je zdajci pričel biti svet prav zelo všeč. Vse je bilo lepo, gore in doline, njive in travniki. Sredi vsega tega pa je bila najlepša Romovševa Polonica. In res je bila

lepa! — «Reci katero dekletu», sem si mislil, in ko je ravno mimo mene nesla plast sena, sem jo potipal nekaj po rdečem licu in dejal: «Polonica, počakaj no malo!»

Ali bila je zvita lisica ta Polonica in takoj je obstala, zaljubljeno me pogledala in kratko odgovorila: «No, pa!»

Ženska je veliko vredna, če je mlada in zala. Če je pa stara in grda, tedaj je tudi nje vrednost majhna. Romovševa pa je bila mlada in kakor zrela češnja, kakor zrela češnja! Bila je zame veliko vredna takrat, in zatorej sem ji srčno dejal:

«Kaj praviš Polonica, kaj, če bi bila nekoliko moja?»

Še bolj ognjeno me je pogledala in odgovorila: «No, pa!»

Beseda je dala besedo, vse se je lepo dogovorilo, in tako sem si pridobil svoje deklè, svoje prvo dekle, ki je bila kakor zrela češnja in kakor makov cvet sredi zelenega žita! Pa moje in moje Polonice veselje ni bilo dolgo; danes je bilo še, jutri pa ga že ni bilo. Stari Romovš, saj ste ga vsi poznali, je rad srkal vince, še rajši žganje. In kadar je bil pijan, je bil neznosen bahač, širokoustnež in grozen klepetač. Bržkone Polonica ni molčala, in srečna, da si jo hoče bogatega Brentača edini sin izbrati za ljubico, je povedala o tej sreči morda materi, morda tudi očetu. Starec je nekaj vedel,

in ko je prvo nedeljo potem, ko sva bila razmetavala kopice s Polonico, po jutranji maši popival v Prodovčevi pivnici, se je pobahal v svoji pijanosti, rekoč: «Prinesi ga še poliček, Prodovec! To ti rečem, pozneje ga bomo še večkrat pili za Brentačeve groše, kadar moja Polonica vzame Miholca!»

Ni še zvonilo devete, ko je stari Brentač že vedel za te nepremišljene besede. Jezil se ni, bila ga je sama sladkoba. Pred deseto mašo — Polonica se je ravno ravnala v cerkev — je poklical mene in njo v svojo izbo, tja, kamor je spravljala svoje spise in svoj denar. Meni ni dejal besede, dekleta pa je ogovoril tako prijazno, kakor je ogovoril vsakega, če je bil posebno jezen.

«Koliko imaš pri meni zasluženega, Polonica?» je vprašal. «Kaj ne, toliko in toliko?»

In še preden mu je utegnila odgovoriti, je odštel na mizo denar in dostavil: «Spravi denar, potem pa glej, da se sama spraviš izpod moje strehe, pa takoj! Ko zazvoni k deseti maši, ne smem te več videti v hiši! Ti, Miha, ti se pa poberi v cerkev in pomoli! Taka je!»

Brez besede je moralo dekle iz hiše, in moja ljubezen je bila končana, in še prav vesel sem bil, da je bila tisti dan nedelja, ker bi mi bila sicer prav gotovo palica zapela litanije. Ali če menite, da bom s suhim grlom kosil tole starino, se motite! Ker imate vina, naj se toči, da ga pijemo!

Morala se mu je zopet natočiti kupica, da jo je izpil ter si namočil grlo, ki se mu je posušilo tako hitro.

Nato je nadaljeval: Tisto nedeljo po južini mi je dejal oče: «Vprezi lisca v zeleni voziček, da se odpeljeva k Jernejcu v Podsteno, kjer imava opravka. Pošten mož je, in tudi dekleta je pošteno. Imela bode lepo doto, in vesel je mora biti vsakdo, ki jo dobi!»

Vpregel sem lisca v zeleni voziček, in prav tesno mi je bilo pri srcu. Jernejca iz Podstene sem komaj poznal; po njegovem glasu pa sem vedel, da je največji skopuh in oderuh, kar jih je kdaj živelo v dolini. Da ima hčer, to sem tudi vedel, po vidu pa je nisem niti poznal. Slula je po naši dolini, da je posebno močna, tako da se ne boji najmočnejšega moškega. Rada je pozivala fante, da se je metala ž njimi, in malone vsakega je posadila na zeleno tratino. Pri hiši so imeli hlapca, in ta je bil močnejši od nje; tega ni mogla vreči Jernejčeva Maruša, če sta se spoprijela na zeleni tratini.

Ko sva se z očetom vozila že prav proti Podsteni, je dejal: «Le dobro se smučí okrog dekleta, ker to je žena, kakor si je ne moreš želeti boljše! S starcem sem se že nekaj pogovoril, in prav mu je! Ti se smučí okrog dekleta, jaz bodem pa njemu vlekel doto iz žepa».

Že prej in takoj, ko se mi je ukazalo, naj se vpreže lisec, sem vedel, da se popeljeva z

očetom snubit. V meni pa je še tičala Romovševa Polonica, in zato sem odgovoril očetu: «Kako naj jo vzamem, če je še ne poznam? Kako naj jo rad imam, če je nisem še nikoli videl?»

Osorno mi je odgovoril: «Rad imam! Kakšna beseda je to? Ali meniš, da sem jaz poznal tvojo mater, ko sem jo jemal? Oče mi je ukazal: Vzemi jo! — in vzel sem jo. Ko pa je umrla, prezgodaj umrla, sem se valjal od žalosti po tleh, tako rad sem jo imel! Tudi ti vzameš Jernejčevo, če si pameten! Poglej me, star še nisem tako, da bi mi že kopali jamo pri Svetemu Lovrencu! Dobim še mlado žensko, in če le hočem, pa me vzame tudi Romovševa Polonica. In potem pridejo otroci, ti pa bodeš gledal za Brentačevo zemljo, ali imel je ne bodeš. Bodi pameten!»

Kaj sem hotel? Pameten sem bil in pokoren očetu. V Podsteni sva obstala pred Jernejčevo hišo; vse je bilo kakor v skrinji. Okrog oglov vse lepo pometeno in počejeno; po dvorišču se je pasla cela tolpa piščet, in celo nekaj rac je čebljalo vmes. Pri bližnjem potoku je hlapec Gašpar napajal dva tolsta konja, in zazdelo se mi je, da naju je precej pisano pogledaval po strani. Tem prijazneje naju je sprejel hišni oče, in kakor bi trenil, sva sedela že za rumeno mizo in pred sabo sva imela bokal dobrega vina. Pogledavši skozi okno na dvorišče, pa že

vidim, kako se je mati Jernejka z nožem v roki lovila za piščeti. Bila je tehtna ženska in z obširnimi svojim telesom se je brezuspešno trudila za živalco. — «Gašpar, pomagaj no!» je zaklicala hlapcu, ki je prignal konja mimo nje. Ta je nekaj zamrmral, pa je izginil v hlev in ni hotel loviti piščet. Ker se težki gospodinji ni posrečilo pri piščancih, je ugrabila neokretno raco, ji položila glavo na hlod in jo ji odsekala hitro kakor strela. In ujela je še eno in ji takisto odsekala glavo. Nato se je odgugala v kuhinjo, neprestano kričeč: «Marušica! Marušica!» ...

«Lepa je ta, Jaka, da si prišel k meni in da si precej sina pripeljal s sabo! Glej, glej, kdo bi si bil mislil, da imaš takega fanta! Prav res, korenjak je!»

Tako je naju počastil oče Jernejec. Suh možiček je bil to in kakor sova je gledal z drobnimi očmi. Domislil sem si, da mora biti siromak tisti dolžnik, ki mu pride v pest. In tako je tudi bilo. Dosti jih je odrl in na nič spravil ta poštenjak. Razgovarjali smo se o letini in drugih takih rečeh. Kar izpregovori oče: «Pojdi in oglej se nekoliko okrog hiše, da zveš, kako se gospodari pri poštenih in varčnih ljudeh!»

Vstal sem izza mize in stopil v vežo. V kuhinji je že gorelo z velikim plamenom na ognjišču; po zraku je frfotalo vse polno račjega perja, in po zabeli je dišalo prav prijetno. Mimo

mene je prišla stara dekla in se mi zasmejala nekamo porogljivo. Stopim iz veže na dvorišče. Nikjer nikogar. Že hočem zaviti okrog ogla, da bi stopil pod drevje na vrtu. Dva sta se razgovarjala, in prav dobro sem čul, kaj sta govorila.

«Snubača imaš, Maruša!» je dejal nekdo, in to je bil po mojem računu Gašpar. «Snubača imaš, in skoraj bomo plesali!»

«Snubača!» se zasmeye ženska. «Kaj mi hoče ta nit!»

«Pa ga le vzameš, če bode oče hotel, in mene odsloviš, kaj?»

«Tudi lahko! Da bi le taka nit ne bila!»

«Mene odsloviš?» se zatogoti hlapec. «Dolej sem ti bil pa dober, kaj?»

«Ali misliš, da se te bojim?» mu odgovori ona ostro, «prav nič se te ne bojim, žleza žlezasta!»

«Jaz pa tebe ne! Kaj mi do tega, naj te vzame — ta ali oni! Takih, kakor si ti, imam na vsak prst pet!»

«Kaj pa se jaz menim zate? Pojdi, kamor hočeš!»

«Prav, pa grem!»

In hlapec Gašpar kolneč odide.

Zavijem okrog ogla. In res, tam na vrtu ob hruški je slonela Jernejčeva Maruša. Rečem vam, prava klada je bila, velikanska in zajetna. Obraza pa nič napačnega, in ker je bila vsa razljučena, da ji je lice kar gorelo, je bila celo

zala. Kakor je bila velikanska, je bila zrastle vendarle tako, da je zbujala všečnost, da ne rečem, poželenje. Sosebno tisti dan, ko je bila lepo praznično oblečena, da so krilca kar šumela okrog nje. Ugleda me in stopi proti meni.

«Kaj vas ni nič boljših iz Poljan, nego si ti?» me vpraša zaničljivo.

In še zaničljiveje se zasmije.

«Dober ali slaboten», ji odgovorim hlabro, «to nič ne dé. Pa sem še vedno močnejši, nego si ti!»

«Močnejši», se zaroga Maruša, «močnejši! Devet takih pobašem v vrečo, da veš! Alò, metajva se, da bodeš videl, kje so Benetke!»

«Tudi prav! Čemu bi se ne metala, ker utegneva, ko je ravno nedelja!»

Tako sem ji odgovoril moško in srčno. Brez odloga se spoprimeva. Precej sem spoznal, da je močnejša od mene. Bila pa je prehitra in je premalo pazila; zatorej sem ji izpodnesel nogo, ko je najmanj pričakovala. Posadil sem jo na travo, da je bilo veselje.

«Oj ti skuta zelena!» se je zatogotila, ko je vstajala. «Rečem ti pa, nikoli bi te ne bila vzela, da me nisi vrgel. Pojdiva v hišo!»

Tam pri hlevu pa je stal hlapec Gašpar in se je od radosti tolkel po kolenih.

«Marušica! Marušica! Ali te je vrgel? Ta nit te je vrgla! Takih pet na vsak prst, kakor si ti! Haha!»

Pograbila je poleno iz skladanice in planila proti njemu. In gotovo bi mu bila razbila lobanjo, da ni hlapec pobegnil v hlev ter se skril njej, ki je od srda kar trepetala.

To je bila meni namenjena ženska!

«Pojdi v hišo, precej pridem za teboj!»

To rekši, je trenila z okleškom po hlevnih vratih, da so kar zarožljala.

«Povem ti, da bi ga bila ubila, če bi mi ne bil ušel ta zajec! Le v hišo pojdi, samo preoblečem se, potem pa vse uredimo!»

Odšla je v gorenjo hišo. Bila je čedno opravljena, ali hotela se je obleči še lepše, ker ni bila samo močna, nego tudi ničemurna, zelo ničemurna! Stopim zopet v hišo, kjer je za mizo z zadovoljnim obrazom sedel moj oče. Bil je sam; stari Jernejec je bil ravnokar odrinil v klet, da zopet natoči vina. Starca sta hitro pila, in mojemu se je že videlo, da mu vince sili pod lase.

«No, Miholca, ali si ogledal dekleta? Kako ti je všeč, in kaj praviš sedaj? Ni li pameten stari tvoj oče, fantè?»

«Dekle ni napačno», mu odgovorim, «kar pa imata s hlapcem, pa mi ni kaj všeč.»

«S kakšnim hlapcem?» se začudi oče.

In takrat sem mu vse povedal, kar sem bil začul in doživel tam zunaj na vrtu in dvorišču. Upal sem nekoliko, da se oče raztogoti in da me naloži na voziček in odpelje kakor

blago, ki se ni hotelo prodati pri tej hiši. Pa nič takega! Stari Brentač je dvakrat, ali recimo trikrat pogledal proti stropu, nekaj zamrmral, nato pa hitro izpil vino, kolikor ga je imel še v kupi pred sabo, in molčal. Ni me hotel naložiti na voziček, in tedaj sem se zavedel, da mi je Romovševa Polonica za vselej vzeta in izgubljena. In Jernejčeva Maruša, ki še dandanes tlači dneve mojega življenja, njo so takrat prikovali k meni, da nikdar in nikoli nisem mogel pretrgati teh verig! Bridki so taki spomini, in zatorej mi natočite vina, da si poplaknem suho grlo, ker sem vam itak povedal že mnogo lepega!

Ko izprazni čašo, nadaljuje Miha takole:

Skoraj prinese Jernejec vina in ga s srečnim obrazom postavi na mizo.

«Jernej, ko si lazil za vinom, je padla muha v sok. Stvar le ne gre skupaj. Prehitel sem se, prijatelj, prehitel sem se!»

Tako se oglasi oče in dela na vso moč kisel obraz.

«Kako prehitel? Kaj prehitel?» zajeca Jernejec. «Ali nista morda prišla v pošteno hišo?»

«V pošteno hišo sva prišla! No, pa je Miha tam zunaj nekaj videl in gledal. Kaj bi ti pravil! Hlapec je, pa je mir besedi! Sam pa veš, da se kaj takega zelo nerado jemlje s sabo v zakon!»

«Oj, ti preklicano dekle ti! Torej se niti danes ni mogla prikrivati! Takega otroka bi

človek kar položil na klop in pretepel do krvi! Tedaj še danes se ni prikrivala! Z otroki so križi, Jaka!»

«Križi, Jernej, prav si povedal, veliki križi!» Tako mu pritrdi oče.

Nekaj časa se gledata v obraz in molčita. Nato deje Jernejec: «Kaj bi mečkala to stvar! Ti si pameten, Jaka, jaz sem tudi pameten. In dva pametna človeka si še nikdar nista delala zgage. Zatorej pravim in rečem: Petsto še primaknem! Ná mojo roko, in Bog daj srečo!»

«Pametna beseda je to! In Bog daj srečo!»

In tlesknila sta si v roko in takoj sta bila edina. Veselje je prikipelo do vrha, ko je vstopila še Marušica. In videti bi jo bili morali! V laseh je imela za tri prste širok žametast trak in okrog vratu najlepšo svilnato ruto. Bila je kakor oltar, kadar je ob največjih praznikih največ cvetja na njem. Pravim vam, da ni bila nič napačna. In ko je prišla v hišo še mati Jernejka ter postavila pred nas pečene race in hleb belega kruha, se je otajala tudi meni duša, in mislil sem si: «Že Bog hoče, da jo moraš vzeti!» — Pravijo, da Bog vse prav naredi, kar naredi. Zatorej pa mislim, da tega zakona ni napravil Bog, ker res ni bil prav narejen!

Pa sva se vendar vzela! In svatba je bila, kakor jih je malo v dolini, in plesali smo in pili smo, in židane volje smo bili, da je bilo kaj! Ko smo svatje stopili iz cerkve, je stala

med drugimi gledavci ob vaški brvi tudi Romovševa Polonica. In prav bleda je bila, in tik nje je stal stari Romovš potrtega in skesanega obraza, in bržkone ga je pekla vest, da je s svojim jezikom napravil to svatovanje ter svojo hčer pehnil v nesrečo. Hudo mi je bilo, da sem moral pogledati proti Blegošu, da mi ni bilo treba gledati Romovševe Polonice in nje siromaštva! Ej, pa smo brezumni ljudje, kar nas je na svetu, in srečo odrivamo od sebe in sami silimo v nesrečo!

Dobil sem torej očetov dom in mlado in močno ženo. Ne bodem se pritoževal: dobra in pridna gospodinja je bila. In grabila in grabila je, kjer je mogla. — Za vsakim beličem je pogledala dvakrat, preden ga je pustila od hiše. In posle je ostro držala, da se jim ni godilo predobro in da niti za trenutek niso držali rok križema. Vsak čas jim je bila za petami in gorje, kogar je izteknila na lenuški stezi. Ali jih je preslišal! Tudi mene je tiščala v škripcih, da se kar nisem genil. Ali mislite, da sem smel kdaj v pivnico? Če sem le prestopil prag pri Prodovčevih, je bila kakor sapa za mano in pri gnala me je brez upora domov, tako da sem bil skoraj po poroki v zasmeh vsej vasi! Dokler je živel oče, je bilo še nekoliko bolje. Pa je kaj skoraj umrl, in odslej sem bil za pravega hlapca pri hiši! Vedno sem ji delal premalo, vedno se je premalo zaslužilo, povsod preveč

zapravilo, povsod se je premalo prihranilo. Bila je groza, rečem vam, velika groza!

Tiste dni je vse drlo v Ameriko, kjer se je dobro služilo in od koder se je pošiljalo mnogo denarja k nam. Kadar je kdo kaj poslal, sem moral čuti: «Ta je zopet poslal toliko in toliko». In popisavala mi je, kako lahko bi odrinil tudi jaz čez morje ter služil lepega denarja, če bi ne bil tako len, da sedaj postopam brez dela. Vse se bode zajedlo, in na stare dni nam bode stradati in beračiti, ker prej vse snemo in poženemo. In čemu bi ne šel v Ameriko, ko bi ona lahko doma opravila in obdelala, česar je treba: «Vzel si močno ženo, ki se ne boji nikakega dela!» To mi je povedala stokrat in stokrat, in končno mi je bilo vsega preveč, in vdal sem se in odšel v tuji svet, samo da sem imel mir. Tako lepo je sijalo solnce in tako čisto modro je bilo nebo, ko sem spomladanskega dne odhajal iz vasi. Pa sem le odšel, samo da sem imel mir! Ej, gospod Bog je moral tisti dan imeti usmiljenje z mano, tako sem bil siroten in zapuščen! Tik ceste zunaj vasi — saj veste, da sem moral hoditi peš — ondi je Polonica nekaj delala v zelenem grmičevju.

«Miha», je zaklicala, «ali moraš res v Ameriko? In doma imate toliko kruha, da vam ga preostaja. Oj, oj!»

«Res grem», sem ji odgovoril, in glas mi je zastajal v grlu, «res grem, samo da imam mir pred svojo ženo!»

«Ko bi bil mene vzel, bi bil lahko ostal doma!»

«Sedaj se ne da pomagati!» ...

In odrinil sem dalje, naravnost po stezi, ki drži do Amerike! Tam sem ostal dve leti in pol, prijatelji, dve leti in pol! A doma sem imel plačano zemljo in dvajset glav lepe živine in vsega drugega v obilici! Pa sem se pehal v tujih zemljah in delal kakor zamorec, da nisem imel od življenja ničesar, prav ničesar! Zaslužil sem res, pa sem tudi od meseca do meseca dobival pisma, naj pošljem kaj denarja. In pošiljal sem, da se ga je končno nabral lep kup. Ko sem si mislil, da mora biti tudi ženi že zadosti, sem pospravil svoj sveženj in pobral kopita ter se potegnil čez sivo morje. Dve leti in pol sta minili, ko sem jesenskega večera zopet stal pred Brentačevo hišo ter sopesel vase tisto voljno sapo, ki piha okrog naših hribov. Vesel sem bil in upal sem, da me bodo veseli tudi drugi. Pred hišo se mi vsili v pogled gostilniško znamenje, dolge rumene oblanice, viseče od strehe. Gostilno so si bili omislili vtem, in takoj mi je nekaj šinilo čez srce, da morda ne bode vse prav in vse v tistem redu, ki bodi pri hiši, katere gospodar je v Ameriki. — Mislim si, pa vstopim v pivnico, da vidim, kaj in kako.

Ni se mi bilo treba bati, da me kdo spozna. Delo in trud sta mi bila predrugačila lice, in prav zelo sem se bil postaral. Tudi sem sedaj nosil široko brado, in ker sem bil oblečen po-

lovično-gosposko, me ni mogel spoznati nihče. Tem manj, ker me ni nihče pričakoval. Nikomur nisem pisal, da pridem, ker sem vedel, da bi ženi ne bilo všeč, če pustim zaslužek ter pridem zopet lenobo past na dom. Hrabro torej vstopim ter sedem pri vratih k mizi, kjer je bilo precej temačno. Pri drugi mizi je večerjala družina, in videlo se mi je, da je sedaj precej poslov pri hiši. Prihitela je drobna dekla in me vprašala, ali hočem kaj piti. Ukažem vina in se delam, kakor bi bil tujec pod streho te hiše. Nihče me ni spoznal in v miru sem srkal svojo kapljico. Tedaj so se odprla vrata pri sosedni sobi, in začul sem, da je nekdo ondi govoril z mojo ženo. Pri odprtih vratih pa sem ugledal nekaj, kar mi je takoj razgrelo kri. Bilo je to nekaj malega — ali vendar sem čutil, kakor da je padlo nekaj stotov name. Tako me je potlačilo: bila je zibelka. In da nisem kar nič dvojil, je zaječalo in zastokalo nekaj v tej zibelki, in vsi veste, kaj stoka in ječi po zibelkah. «Vraga!» si pravim, «otroka imajo pri hiši, in jaz o vsem tem ne vem ničesar!» In že tedaj sem računjal na prste, koliko let utegne in prav za prav koliko jih sme imeti to otročè, da bi ne bilo kaj zmedenega. In taki računi, ljubi prijatelji, so nekaj čudnega, sosebno takrat, če se vse lepo ne strinja in ne ujema! In računjal sem in računjal, in sam sveti Bog ve, da se ni hotelo vse ujemati in da se je počasi vse kuhalo po

meni. Pa je bilo tudi vzroka dovolj! Komaj se zavem od prve začudenosti — in kdo bi se ne čudil, kadar je tako? — kar stopi iz izbe v hišo človek, in povem vam: bil sem omamljen, omočen, prav kakor bi me bila strela osmodila! Lepo rejen človek je bil to, in zdravje mu je kar cvetelo na licu. Napasen in spitan se mi je zdel kakor puran, ki se zakolje o binkoštih. Vse je kazalo, da je temu človeku prav dobro pod božjim solncem in da nima drugega dela, nego da si pase in redi trebušček! Oj, vsi tisti božji služabniki, ki jih praznujemo v dan Vseh svetnikov, vsi so mi priča, kako slabo pa se je godilo meni pod tujim obnebjem in pri tujih ljudeh! Ali ves ta čas se je paslo to človeče, kakor se pase zajec na mladem žitu! In kdo, mislite, kdo je bil? Nihče drugi nego Gašpar, ki je prej za hlapca služil v Podsteni, ali sedaj je bil hlapec in gospodar pri moji ženi in na zemlji, ki jo je bil stari oče priskopušil in prištedil zame. Mislim, da sem vam povedal vse, kar je treba vedeti. Če sedaj vsega ne vidite, pa ste slepci! Pa mislim, da vidite vse in da se čudite z mano, ker nisem pograbil po svetlem nožu, ki je ležal pred mano na mizi, in da nisem hlapcu Gašparju tega noža potisnil pod rebra! Pa sem se krotil, ker moja ura še ni bila prišla.

Oni pa je prav oblastno hodil po hiši ter zapovedaval in razkladal družini, kaj in kako se bode delalo jutri.

«Da ne bodete spali», je končal, «to vam povem! Lenuhov ne trpim pri hiši, to veste!»

Rekši je odrinil bržkone spat, dasi je bilo še zgodaj in dasi je bilo še mnogo opravila v hlevu.

Na vse to sem moral vstati. Ko stopim na luč, me spozna volar Tone in zakriči:

«Jojmene! Oče je prišel iz Amerike!»

«Oče Gašpar so pa sedaj na suhem!» se zasmee hlapec Tine.

Jezen stopim v izbo, kjer je tekla zibelka. Ona je sedela tik postelje in bila vsa prepadena. Čula je bila besede, ki jih je izgovorila družina, in kdo bi se ne prestrašil, če je tako in tako! Pa se je skoraj ujunačila in vprašala osorno: «Torej si res doma in še pisal nisi in denarja tudi nisi prinesel?»

«Res sem prišel in vprašam te, kaj je tole tukaj?»

«Kaj? Otrok! Saj vendar vidiš!»

«Pa kje se je dobil ta otrok?»

«Kako vprašuješ! Kakor bi oženjeni ljudje ne smeli imeti otrok! Lepa je ta!»

«No, pa vendar, koliko let ima to otročè?»

«Koliko let ima? Dve leti ali kaj takega!»

Kaj sem hotel! Takisto osatasto me je gledala, da sem rajši umolknil. Vrnem se v hišo, kjer je družina tičala okrog peči ter se šepetaje razgovarjala o mojem prihodu.

«Pokliči hlapca!» rečem dekli.

«Ali Gašparja?» vpraša.

«Gašparja!»

«Tine in ti, Tone», pravim hlapcema, «pripravita se nekoliko! Ali vesta, kako se vrže človek, nadležen človek, čez prag, če ga ne marajo v hiši?»

«Jaz bi že vedel!» se zasmije Tine, in malone do ušes se mu odpro usta.

«Tudi jaz sem že nekaj slišal o tem!» zakliče Tone.

«Ali mi bodeta pomagala?»

«Saj komaj čakava!» odgovorita oba.

Takrat pa je prihrul v sobo poštenjak Gašpar; ves je bil razljučen.

«Kakšen vrag pa že zopet preganja to umazano družino? Še žival ima rada mir, kadar hoče spati, in vi ga ne privoščite poštenemu človeku! Kaj je zopet?»

«Le mirno, Gašpar!» izpregovorim jaz.

«Kdo pa si ti, potepenec?» zarentači name. «Kdo je dovolil, da smejo taki ljudje ostajati čez noč?»

«Tine in Tone, ali sta pripravljena?»

Oba odgovorita: «Pripravljena sva.»

«Poprimimo torej!»

In planili smo po njem, in prišel je v pravi vrtinec, tako smo ga pehali in suvali po veži.

«Sedaj veš, da je prišel oče iz Amerike!» zakriči volar.

«In sedaj tudi veš, da se ne kuhajo več žganci zate v Brentačevi hiši!»

Tako zakriči hlapec Tine.

In vrtili in sukali smo ga, da se mu je moralo vrteti v glavi. Pričetkoma je rjul in klel. Nato pa je hipoma utihnil, ker je gotovo spoznal mene, hišnega gospodarja. In privrtili in prisukali smo ga do vežnih vrat in tam smo mu prav izdatno pomagali, da je čimprej prišel na nočni zrak. Za njim pa smo zaloputnili in zapehnili vrata, ali oni v temi je molčal in niti glasu ni dal od sebe kakor miš v cerkvi. Drugo jutro pa ga ni bilo nikjer in zginil je kakor slana pred solncem. Vidite, tako je prišla moja ura!

Ko sem se povrnil k ženi, se je bila letá zaprla v svojo izbo in na moje klicanje se ni niti oglasila, niti ni odprla. Tudi prav! Kar sva si imela povedati, sva si povedala lahko drugi dan. Spal sem torej prvo noč v senu na hlevu in dobro bi bil spal, da nisem imel sitnih sanj, v katerih me je tlačila prav huda mora. In ta mora je imela podobo težke, železne zibeli, in na tleh pod njo sem ležal jaz, a na meni se je neprestano zibala težka, železna zibelka. In to ni šala, ljubi prijatelji!

In morila me je skrb, pa se nisem upal vprašati pri ljudeh, da bi se mi ne bili smejali, saj veste, kako je! «Kaj bi iztikal okrog», si mislim, «stopi h gospodu, tam imajo krstne spise, tam zveš najlaže, kako in kaj!» Na večer —

sram me je bilo — sem se priklatil v župnišče in hitro — da bi me nihče ne bil opazil — blisknil po stopnicah navzgor, kjer je stanoval gospod Juri. Dober gospod je bil, in radi smo ga imeli, dasi je bil časih osorne besede. Po hodniku je hodil tisti večer in pušil iz velike pipe, da se je vse kadilo okrog njega.

«Kaj bode dobrega, Brentač?» me vpraša.

«Nič dobrega, gospod Juri!» mu odgovorim.

«Morda dobim kaj dobrega tu pri Vas!»

«Pa še laže dobi kaj slabega nego kaj dobrega!»

In gospod se je prav prijazno nasmejal, tako da sem mu precej na vso moč zaupal.

«Česa torej želiš, Brentač?»

Pogledal sem v strop in odgovoril: «Nekaj obljub sem napravil v Ameriki, in to bi rad poravnal, ker nečem biti svojemu gospodu Bogu ničesar dolžan, ko je že vendar tako težko, če je človek ljudem dolžan!»

Poravnala sva tisto, in gospod Juri mi pravi: «Lahko noč!»

Pa nisem odšel, zopet sem pogledal proti stropu in dejal: «Nekaj bi še rad zvedel, če Vas ne nadlegujem! Otroka imam —!»

«Otroka imaš!» se odreže gospod Juri in izpušča goste oblake dima okrog svojega lica. «Otroka imaš, Miha, in božji dar je vsak otrok, Miha, ker je nedolžna živalca, ki moramo biti usmiljeni ž njo!»

«Nič ne rečem», odgovorim nato, «vse je prav in pošteno, kar govorite, gospod Juri! No, pa bi vendarle rad vedel, koliko let ima moje otročè, ker sem bil v Ameriki, ko je prišlo na svet; in to mi povejte!»

«Ljuba duša», se začudi gospod Juri, «kje bi ti na pamet povedal kaj takega! Saj vendar veš, koliko otrok imam vsako leto v fari!»

«Pa krstno knjigo odprite!»

«Prav rad bi jo odprl, pa je nimam doma. Milostivi škof so pisali, da moram dati vse stare krstne knjige iznova prevezat. In tudi naše vežejo sedaj v Ljubljani. Ko jih nazaj dobim, pa te takoj pokličem, Miha! In vse natanko pregledava, pa bodeš videl, da je vse v najlepšem redu, ker bi kaj drugega jaz nikakor ne hotel zapisati v knjigo!»

Praznih rok sem moral odriniti. Ali verujte mi, pol leta sem hodil pozneje vsako nedeljo h gospodu, ali je že prišla knjiga iz Ljubljane. Toda še vedno so jo vezali v mestu, in gospod Juri mi ni mogel odgovoriti natančno in vestno, dočim so sosedje dobivali spiske iz krstne knjige, kadar so jih le hoteli. Gospod je imel dobro voljo in zaradi hišnega mojega miru je menil, da je najbolje, če tavam v temi. Pa sem videl vse natanko in nič več nisem hodil vpraševati po krstni knjigi!

Imeti nekaj, kar ni tvoje, kar pa ima vendar ves svet za tvoje, to je huda, peklenska reč. In

nobena pamet vam nič ne pomaga, in vsaka stvar vam je zoprna, in ves svet je tak, da bi človek najrajši pljuval nanj! Izkratka: vrag je, in kaj bi vam pravil, saj veste, da sem že vinjen, ker sem vam pravil vse to in pripovedoval! Kdo bi delal, če mu kukavica kuka okrog ogle! In res, opustil sem vsako delo ter zahajal rajši v pivnice, kjer se je točilo vino. To pa to, vino je edino zdravilo, ki je ustvarjeno za take ljudi! Kar nam je Bog vzel na oni strani, pa nam daje na tej strani! In pili smo ga, da je bila vsa miza mokra! Če je prišla ona pome, pa sem jo sprejel z besedo in s pestjo, da ji je hitro pošlo veselje laziti za mano. Doma se je potem maščevala in prav pošteno me je večkrat preklestila, ko sem bil vinjen ter se ji nisem mogel braniti. Prve čase mi je bilo to nekaj nenavadnega, pozneje pa sem se privadil ter si mislil: «Le tepi, jaz bodem pa pil!» In pričel se je napravljati dolg, iz hlevov je ginila živina, poslopja so prihajala nekamo umazana in raztrgana, ker jih ni nihče popravljal. In da se ni prodal grunt, se je morala ona umikati s svojo doto, in konec je bil, da jih je bilo toliko pred doto, da letá ni bila nič več vredna! Nekaj časa se je mašilo in mašilo, potlej pa je vse skupaj padlo na kup, in moral sem z Brentačevine, kjer so sedaj tuji ljudje! Tisti dan, ko smo šli od hiše, pa sem živel malone prav tako veselo in zadovoljno

kakor tisti večer, ko sem Gašparčka pri vežnih vratih metal na dvorišče!

Kaj sem hotel drugače? Čemu pa bi stradal, ker nimam svojih otrok!

To je moj zakon!

In žalostni Miha je pulil mah iz zemlje in škripal z zobmi in solze je točil, ker je bil vinjen in nesrečen.

*

Drugo jutro pa smo imeli prekrasen lov, in dva petelina sta padla z veje, kjer sta pela zaljubljeno pesem. Ljubezen nam je vsem v pogubo, tako živali kakor človeku!

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000179458

COBISS 2

